

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku (6–15 let) v rodinách tohoto hnutí

Diplomová práce

Olomouc 2017

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Vypracovala: Bc. Tereza Petrášová

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů.

V Olomouci dne .....

.....

podpis

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce doc. Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady. Děkuji také všem rodinám z Hnutí fokoláre za ochotu účastnit se výzkumu a všem přátelům, za pomoc. Děkuji mému milému snoubenci Kájovi, který mě podporoval a rozesmíval, když bylo potřeba. Děkuji také celé rodině za podporu během veškerého mého studijního života. V první řadě však díky Pánu Ježíši, protože jen díky tomu, že vstal z mrtvých a je živý Bůh, můžeme vše tvořit k Jeho chvále.

Anotace

Jméno a příjmení:	Tereza Petrášová
Katedra nebo ústav:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku (6–15 let) v rodinách tohoto hnutí
Název v angličtině:	The influence of the spirituality of the Focolare movement on the education of children of school age (6–15 years) in families of the movement
Anotace práce:	Tato diplomová práce je zaměřena na vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního v těchto rodinách a v této oblasti tak přináší nová zjištění. Podává celkový obraz o tom, jaký má vliv spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre na hodnoty a cíle stanovené ve výchově, a také na cesty, které k těmto hodnotám vedou. Zachycuje také, jak reagují děti na výchovu k této spiritualitě, a mapuje další pomocníky, které rodiče zapojují do výchovy. V teoretické části se práce nejprve zaměřuje na historii, fungování a spiritualitu Hnutí fokoláre. Poté na definici rodiny a jejích funkcí, pojetí rodiny v dnešním světě, křesťanství a Hnutí fokoláre. Dalším tématem je výchova obecně a v rodině. Metodologická a empirická část je postavena na kvalitativním výzkumu, jeho zpracování, analýze a interpretaci.
Klíčová slova:	Hnutí fokoláre, spiritualita, výchova, rodina, děti školního věku
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on the influence of the spirituality of the Focolare movement on the education of children of school age in families of the movement, a so that it brings new findings in this field. It gives the overall picture of what influence the Focolare movement's spirituality and thoughts have on values and goals set in the education, and also on ways which leads

	to these values. It records how the children react to the education to this spirituality, too, and it describes other assistants which are involved to the education by parents. In the theoretical part, the diploma thesis firstly deals with the history, functioning and spirituality of the Focolare movement. Then it is focused on a definition of family, its functions and the concept of family in the contemporary world, Christianity and in the Focolare movement. Next topic is education in general and in family. The methodological and empirical part is built on qualitative research, its elaboration, analysing and interpretation.
Klíčová slova v angličtině:	the Focolare movement, spirituality, education, family, children of school age
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Fotografie č. 1: Chiara Lubichová, zakladatelka Hnutí fokoláre</p> <p>Příloha č. 2: Fotografie č. 2: Iginio Giordani, první ženatý fokolarín, s Chiarou Lubichovou</p> <p>Příloha č. 3: Fotografie č. 3: Maria Voce, nynější prezidentka Hnutí fokoláre</p> <p>Příloha č. 4: Tabulka č. 1: Model devíti polí</p> <p>Příloha č. 5: Graf č. 1: Axiální kódování</p> <p>Příloha č. 6: Tabulka č. 2: Obecná charakteristika rodin</p> <p>Příloha č. 7: Polo-strukturovaný rozhovor – otázky</p> <p>Příloha č. 8: Tabulka č. 3: Kódování prvního řádu</p> <p>Příloha č. 9: Tabulka č. 4: Kódování druhého řádu</p>
Rozsah práce:	91 + 12 listů příloh
Jazyk práce:	čeština

Bibliografický záznam:

PETRÁŠOVÁ, Tereza. *Vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku (6–15 let) v rodinách tohoto hnutí: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta pedagogická, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2017. 91 l., 12 l. příl. Vedoucí diplomové práce Štefan Chudý.

Obsah

Anotace	4
Úvod.....	8
I. Teoretická část.....	10
1 Hnutí fokoláre.....	10
1.1 Základní charakteristika Hnutí fokoláre.....	10
1.2 Historie Hnutí fokoláre	11
1.2.1 Chiara Lubichová a vznik Hnutí Fokoláre.....	11
1.2.2 Historie Hnutí v České republice.....	13
1.3 Organizační struktura, dělení a fungování Hnutí fokoláre.....	14
1.3.1 Organizační struktura.....	14
1.3.2 Dělení.....	14
1.3.3 Fungování	15
1.3.4 Větev Hnutí fokoláre – Gen (4 a 3)	16
1.3.5 Větev Hnutí fokoláre – Nové rodiny	18
1.4 Spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre	19
1.4.1 Kolektivní spiritualita	19
1.4.2 Opěrné body kolektivní spirituality a jejich pedagogika	20
1.4.3 Život podle barev	22
1.4.4 Pedagogika spirituality Hnutí fokoláre	28
2 Rodina.....	30
2.1 Co je to rodina.....	30
2.2 Druhy a typy rodin	31
2.3 Funkce rodiny.....	34
2.4 Rodina současného světa.....	36
2.5 Pojetí rodiny v katolickém prostředí a její funkce	37
2.5.1 Pohled Hnutí fokoláre na rodinu.....	38
3 Výchova.....	40
3.1 Cíle výchovy	40
3.2 Výchovné metody a styly.....	43
3.3 Rituál a zvyk ve výchově v rodině.....	47
3.4 Děti školního věku a jejich výchova	49
3.4.1 Děti mladšího školního věku	49

3.4.2	Děti staršího školního věku (puberta).....	53
II.	Metodologická část	59
4	Kvalitativní výzkum	59
4.1	Metodologie výzkumu	59
4.2	Metoda sběru dat	60
4.3	Výzkumný vzorek	61
4.4	Zpracování dat.....	61
4.4.1	Otevřené kódování	61
4.4.2	Axiální kódování.....	63
III.	Empirická část.....	65
5	Analýza a interpretace kategorií	65
5.1	Myšlenky ovlivňující výchovu.....	65
5.2	Zdroje hodnot a cílů	67
5.3	Cesty k hodnotám a cílům.....	68
5.4	Zapojení rodiny do Hnutí fokoláre.....	73
5.5	Reakce dětí na život ve spiritualitě	75
5.6	Pomocníci ve výchově	76
5.7	Okolnosti.....	77
6	Shrnutí a diskuze	80
	Závěr	83
	Resumé.....	85
	Seznam zdrojů a literatury	87
	Seznam literatury	87
	Elektronické zdroje	90
	Přílohy.....	92

Úvod

Hnutí fokoláre je jedním z nejvíce rozšířených hnutí v rámci Římsko-katolické církve v České republice, ale i hnutím, které je velmi rozšířeno po celém světě. Je také velmi mladým hnutím, které vzniklo ke konci druhé světové války v Itálii. Jedním z jeho zaměření je být spiritualitou pro dnešní dobu, odpovídat na aktuální volání církve a jejího lidu. Jeho myšlenky vychází i Bible a jeho spiritualita je zaměřená na každodenní praktický život. Právě proto se stala spiritualitou, která oslovuje mnohé, nejen z křesťanského světa.

Důvodem, který se stal impulzem pro zvolení tohoto tématu, je můj osobní kontakt s mnohými členy z tohoto hnutí, společně s tím, že se hodlám stát učitelkou. Jako budoucí učitelka a zároveň věřící katolička vnímám, jak důležitá je počáteční výchova, kterou člověk získává právě v rodině. Proto jsem si zvolila téma, které se dotýká všech těchto oblastí – spirituality a myšlenek Hnutí fokoláre, rodiny a výchovy dětí školního věku.

Cílem této diplomové práce je skrze kvalitativní výzkum zjistit, jaký vliv má spiritualita Hnutí fokoláre na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou, metodologickou a empirickou část. Teoretická část obsahuje kapitoly, které se věnují tématům souvisejícím s problematikou rodiny, výchovy a celkově Hnutí fokoláre. Tyto teoretické poznatky poté využívám v rámci metodologické části, kde se věnuji kvalitativnímu šetření. Výsledky tohoto výzkumu poté analyzuji a interpretuji v empirické části práce, ve které se také pokusím přinést obraz vlivu spirituality a myšlenek Hnutí fokoláre na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí.

V teoretické části se v první kapitole věnuji Hnutí fokoláre, protože jeho myšlenky a spiritualita jsou hlavním faktorem, který je předmětem výzkumného šetření. V této kapitole se tak objevují podkapitoly týkající se obecně informací o Hnutí fokoláre, o jeho vzniku a fungování. Hlavní předmětem je však popis jeho myšlenek a spirituality, které vytváří specifický ráz života pro členy tohoto hnutí.

Druhá kapitola se zabývá pojmem rodina. Definiuje, co to rodina je, jaké druhy rodin existují a jaké má rodina funkce, které plní vzhledem k dítěti a společnosti. Součástí této kapitoly je popis toho, jak je rodina pojímána v dnešním světě. Je zde také vysvětleno pojetí rodiny v římsko-katolickém náboženství a prezentován pohled Hnutí fokoláre na rodinu a její důležitost.

Třetí, a poslední, kapitola teoretické části se věnuje pojmu výchova. Vymezuje její význam a cíle a popisuje výchovné metody. Dále se věnuje pojmem rituál a zvyk, určuje

jejich místo a význam ve výchově v rodině. V poslední části se zaměřuje na popis vývojových stádií dětí mladšího a staršího školního věku, protože právě na výchovu dětí v tomto věku, tedy šest až patnáct let, byl výzkum zaměřen.

Na teoretickou část navazuje druhá část metodologická, která je zaměřená na teorii výzkumu, jeho zakotvení a zpracování dat. Nejprve jsou vymezeny cíle a hlavní a vedlejší výzkumné otázky. Cílem mého výzkumného šetření je zjistit jaký vliv má spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí, zdali je tento vliv pozitivní a v jakých konkrétních aspektech života se tento vliv projevuje a jak. Dále je popsán postup výzkumu, způsob jeho provedení a je ustanoven výzkumný vzorek. Poslední část se zabývá zpracováním dat získaných z rozhovorů, a to otevřeným kódováním a axiálním kódováním.

Závěrečnou částí této diplomové práce je empirická část, která je zaměřena na analýzu a interpretaci zpracovaných dat. Tyto interpretace se stanou odpovědí na mé výzkumné otázky: Jaké hodnoty a cíle jsou základními kameny rodičů pro výchovu jejich dětí? Odkud tyto hodnoty a cíle čerpají? Jakými způsoby jsou děti k těmto hodnotám a cílům vedeny? Jaké aktivity, zvyky a rituály spojené se spiritualitou Hnutí fokoláre se objevují v rodině? Jaké jsou reakce dětí na jejich zapojení do spirituality Hnutí fokoláre? Jaké další osoby či aktivity napomáhají rodičům ve výchově? Díky těmto odpovědím mohu poskládat ucelený obraz vlivu myšlenek a spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí a odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, zdali má spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre pozitivní vliv na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí.

Problematiku výchovy dětí v rodinách považuji za velmi důležitou, protože právě tato výchova, kterou člověk získává jako první v životě, zprostředkovává kontakt se světem, formuje jeho osobnost a pohled na svět, a udává jeho životní nastavení. Vliv na tuto výchovu má mnoho faktorů a jedním z nejsilnějších bývá náboženské vyznání a jeho způsob prožívání. Proto i myšlenky a spiritualita Hnutí fokoláre, kterou žijí rodiče ve zkoumaných rodinách, ovlivňuje jejich způsob výchovy, jejich zaměření, cíle a hodnoty, které dětem předávají právě jako první. Zjištění jaký vliv mají právě spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre na výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí a v čem tento vliv spočívá, může být přínosem pro mnohé rodiče, kteří hledají nové cesty k výchově svých dětí, ale i učitele, kteří se s rodinami patřícími k tomuto hnutí mohou setkat.

I. Teoretická část

1 Hnutí fokoláre

1.1 Základní charakteristika Hnutí fokoláre

Hnutí fokoláre je katolické hnutí založené během druhé světové války ve čtyřicátých letech dvacátého století v italském Tridentu Silvií Chiarou Lubichovou.

Hnutí fokoláre ve své historii získalo více pojmenování, která vycházela z života, zkušenosti a situace hnutí. Prvním označením bylo *Fokoláre*, z italského „oheň rodinného krbu“. Toto označení nevyšlo z kruhu fokolarínek, ale byly jím označeny těmi, kdo viděli, jak se snaží žít rodinný život v panenství. Druhý název *Hnutí Jednoty* vzešel z nových myšlenek o důležitosti jednoty a sjednocování se. Konečným názvem, který fokolarínky a fokolaríni přijali za svůj, je *Dílo Mariino*, protože nejlépe vystihuje celkovou spiritualitu hnutí. Dílo Mariino je sice oficiálním názvem hnutí, ale Fokoláre a další názvy z něj odvozené jsou stále ponechány k užívání.¹

Zakladatelka charakterizovala celé hnutí a jeho úlohu takto: „*J sme malou rukou, která pomáhá církvi v uskutečnění plánu, jež jí dal Ježíš: ‚Aby všichni byli jedno.‘ (Jan 17, 21)*“² Taková jednota je možná jen při „*dokonalosti v lásce, které je možné dosáhnout žitím základních bodů evangelijní spiritualitu díla.*“³ Dokonalost v lásce, dosahovaná skrze žití spiritualitu díla, je tedy hlavním cílem Hnutí fokoláre, jak jej stanovují Základní stanovy Díla Mariina.

Specifickým cílem a zaměřením Hnutí fokoláre je především dialog pro budování jednoty vedený do pěti stran:

- Dialog s celou katolickou církví, kde se členové Hnutí fokoláre snaží o stále hlubší jednotu mezi všemi věřícími katolické církve, jejími institucemi, sdruženími, hnutími a společenstvími.
- Dialog s křesťany patřícími do jiných křesťanských církví, ekumenický dialog, kde se snaží vytvářet bratrské vztahy za účelem obnovení plného a viditelného společenství.

---

¹ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. Praha: Nové město, 1992, s. 69.

² LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 10.

³ *Základné stanovy Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláre). Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2009, s. 17.

- Dialog s většinou světových náboženství založený na takzvaném „zlatém pravidle“⁴. Skrze tento dialog mohou nekřesťané poznávat lásku a milosti od Krista a křesťané se učí vážit si hodnot v jiných náboženstvích.
- Dialog s lidmi „dobré vůle“, kteří se snaží žít na základě křesťansko-humanitních hodnot s respektem k jejich nenáboženskému přesvědčení.
- Dialog s kulturou a rozličnými oblastmi lidského života za účelem přinesení a sdílení křesťanských hodnot.⁵

Hnutí fokoláre patří dnes k celosvětově rozšířeným katolickým hnutím. Ihned po válce se začalo hnutí rozšiřovat. K původně malé skupince mladých žen se začali přidávat stovky obyvatel Tridentu. Z Tridentu se šířilo po celé Itálii, a již v roce 1948 se zakladatelky přestěhovaly do Říma. Na konci padesátých let vzniklo první fokoláre za hranicemi Itálie. Hnutí se šířilo po Evropě, pak Jižní Americe a postupně na další kontinenty. Od roku 1960 mohou do hnutí patřit i lidé nekatolického vyznání, nekřesťanského vyznání a lidé bez vyznání.⁶ V současné době je Hnutí fokoláre rozšířeno asi do sto osmdesáti zemí v Evropě, Africe, Americe, Asii a Oceánii, a v téměř devadesáti z nich má Hnutí Fokoláre svá stálá centra.⁷

Do Hnutí fokoláre je možné patřit několika způsoby. Jako *člen*, který na sebe bere závazky Díla, nebo jako *adherent* (stoupenec), který žije ducha a cíle Díla. Takto může do Hnutí patřit pouze katolický křesťan. Křesťané z jiných církví mohou patřit k Hnutí jako *přidružení* a vyznavatelé nekřesťanských náboženství nebo bez náboženského přesvědčení jako *spolupracovníci*.⁸ Celkový počet členů je 141.400, a k tomu 2.115.000 adherentů, přidružených a spolupracovníků.⁹

1.2 Historie Hnutí fokoláre

1.2.1 Chiara Lubichová a vznik Hnutí Fokoláre

Historie Hnutí fokoláre je úzce spjata s jeho zakladatelkou a velmi významnou osobností katolické církve dvacátého století Silvií Chiarou Lubichovou. Silvia se narodila v roce 1920 a vyrůstala v italském městě Trident spolu se svými rodiči Luigiem a Luigií, bratrem a dvěma sestrami. Od malička byla vychovávána milující rodinou ke katolické

⁴ „Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jednejte i vy s nimi.“ Lukáš 6, 31. Toto zlaté pravidlo bývá obsaženo v každém velkém náboženství a může být jednotícím prvkem.

⁵ *Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 19–21.

⁶ SECONDIN, Bruno a Václav PLÍŠEK. *Nová hnutí v církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 123–124.

⁷ VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online]. 17.3.2008 [cit. 4.5.2017]. Dostupné z: <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=235>.

⁸ *Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 33–37.

⁹ VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online].

víře. Ve svých deseti letech prožila těžký zápal pobříšnice a slepého střeva a naučila se tak díky modlitbě snášet bolest s láskou. Ve třicátých letech dvacátého století kvůli hospodářské krizi musela celá rodina žít v chudobě, kterou později Chiara hodnotila jako milost. Během svých studentských let na střední škole chodila do Studentské mládeže při Katolické akci, ve které byla dlouho velmi aktivní. Vystudovala učitelský ústav a chtěla studovat Katolickou univerzitu, ale nevzali ji kvůli kapacitě. Začala proto učit ve dvou vesničkách blízko Tridentu, poté také v Ústavu pro sirotky. Založila Katolickou akci v Castello d'Ossana a zároveň byla studentkou filozofie. V tom čase byla také okouzlena spiritualitou svatého Františka a svatí Kláry, a tak vstoupila do Třetího řádu svatého Františka, kde přijala své nové jméno Chiara. Avšak uvnitř tušila, že tato spiritualita bude v jejím životě nahrazena něčím jiným. Nová spiritualita začala přicházet již v roce 1939, když se Chiara účastnila setkání katolických studentek a navštívila svatyni Panny Marie v Loretě takzvaný „domek Svaté rodiny“, kde zažívala hluboké pohnutí a našla svou cestu ve sjednocování se s Ježíšem, v soužití s ostatními sestrami a bratry¹⁰.

Počátek samotného hnutí je datován do května 1943, kdy během druhé světové války probíhalo bombardování Tridentu, který se tak ocitl v troskách. Chiara a pár jejích přítelkyň se rozhodlo zůstat ve městě a pomáhat všem lidem zasaženým válkou. Když bylo město bombardováno schovávaly se s družkami v krytu a četly si věty z Evangelíí: „...aby všichni byly jedno, jako ty Otče...“ (Jan 17,21), „*To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem já miloval vás. Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.*“ (Jan 15, 12–13), „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Matouš 18,20), „*Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku jedni k druhým.*“ (Jan 13, 35) a „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?*“ (Matouš 27, 46). Tyto věty z Evangelíí, ale i mnohé další, zasáhly Chiaru tak hluboko, že se se svými družkami rozhodly je žít naplno a slíbily si, že jsou připraveny za sebe zemřít. Dne 7. prosince 1943 se Chiara naprosto zasvětila Bohu a toto datum je považováno za datum vzniku celého Hnutí fokoláre. Rozhodnutí Chiary a jejích družek pro Boha Lásku a Jeho vůli pramenilo v požehnané duchovní společnosti, společnosti majetku ve společném domku, a to každý den doplňovaly konkrétní láskou k potřebným lidem ve městě. Jejich nezištná pomoc a nadšení začalo přitahovat další lidi, kteří se k žití znovuobjeveného Evangelia i k životu v domcích fokoláre přidávali. Během prvních let se Hnutí fokoláre rozšířilo do sto padesáti vesniček v okolí Tridentu.

---

¹⁰ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 28–41.

V roce 1948 se Dílo rozšířilo až do Říma, a proto se Chiara s družkami přestěhovaly. Tam se k fokoláre připojil jako první ženatý fokolární Igino Giordani¹¹, kterého Chiara považovala za spoluzakladatele. Dalším významným spolupracovníkem a prvním knězem fokolárinem byl Pasquale Foresi¹². Hnutí se rozšiřovalo, ale procházelo si i těžkými obdobími a kritikou, než došlo k jeho schválení Papežským Stolcem.¹³

K prvnímu schválení Hnutí fokoláre došlo v roce 1947 od tridentského biskupa. Před schválením Svatým stolcem bylo Hnutí fokoláre důkladně a dlouho zkoumáno, a v roce 1962 bylo oficiálně schváleno papežem Janem XXIII. V roce 1965 byla schválena i jeho organizační struktura.¹⁴ Základní stanovy, kde je definováno celé hnutí, jeho struktura, fungování a spiritualita byly schváleny 5. prosince 1964 a jejich aktualizace byla naposledy schválena 15. března 2007.¹⁵

Zakladatelka Hnutí fokoláre Chiara Lubichová zemřela 14. března 2008 v Roca di Papa nedaleko Říma. Po celou dobu stála v čele Hnutí Fokoláre jako prezidentka. Na její místo byla zvolena Maria Voce.¹⁶

1.2.2 Historie Hnutí v České republice

Do České republiky se Hnutí fokoláre dostalo již v šedesátých letech dvacátého století. V bývalém socialistickém Československu jeho rozvoj nebyl jednoduchý, ale na stávající poměry byl dynamický. Myšlenky se na naše území šířily několika cestami. První cesta vedla přes Slovensko, kde již v létě roku 1968 proběhlo první velké setkání zvané Mariapoli a o rok později v Bratislavě vzniklo první fokoláre. Setkání členů však probíhala pravidelně v malých skupinkách. Setkávali se většinou v bytech členů. Druhou cestou, odkud k nám přicházelo spojení s celosvětovým fokoláre, bylo NDR, kde bylo možné pořádat v osmdesátých letech velká církevní setkání a kde byl respektován pobyt fokolárinů a fokolárinek z Itálie. Třetí cestou byli členové Hnutí fokoláre v Rakousku, kteří na vlastní nebezpečí zprostředkovávali spojení informací přímo z Itálie. Pro naše území byl pobyt fokolárinů a fokolárinek z jiných států problémem, ale zdařilo se, že fokolárinka

---

¹¹ Igino Giordani (24. září 1894 Tivoli – 18. září 1980 Rocca di Papa) byl významným veteránem z první světové války, otec čtyř dětí, poslanec, spisovatel a novinář. Stal se prvním ženatým fokolárinem, spolupracovníkem Chiary a ředitelem Centa Uno v oblasti ekumenismu. LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 54.

¹² Pasquale Foresi byl synem významného italského poslance za křesťanskou demokracii. Stal se hlavním zodpovědným za Hnutí fokoláre v Římě, měl doktorát z teologie a filozofie na Lateránské univerzitě. Jako první z fokolárinů byl vysvěcen na kněze v roce 1954. LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 58.

¹³ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 42–63.

¹⁴ SECONDIN, Bruno a Václav PLÍŠEK. *Nová hnutí v církvi*. s. 124.

¹⁵ *Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 4–9.

¹⁶ ŠEBEK, Jaroslav. Odešla Chiara Lubichová. In: *Katolický týdeník* [online]. 18.3.2008 [cit. 9.5.2017]. Dostupné z: <http://www.katyd.cz/clanky/odesla-chiara-lubichova.html>.

Marii Terese Cifaldi zde žila dvacet let již od roku 1968. Po pádu komunismu se rozvoj Hnutí fokoláre nezastavil. Hnutí se začalo rozvíjet a rozšiřovat a jeho členové se začali uplatňovat jak ve společnosti, tak i v církvi.¹⁷ Začaly se rozvíjet aktivity pro členy i aktivity směřované ven z hnutí. Bylo založeno nakladatelství, vydává se časopis Nové město, rozvíjí se ekonomika společenství. V Praze-Vinoři je zbudována citadela, kde jsou vítáni všichni, kdo mají zájem o myšlenky Hnutí fokoláre.¹⁸

1.3 Organizační struktura, dělení a fungování Hnutí fokoláre

1.3.1 Organizační struktura

Hlavními řídicími orgány Hnutí fokoláre jsou Generální shromáždění, Centrum Díla a Generální rada. Generální shromáždění volí prezidentku, kterou je vždy žena fokolarínka s věčnými sliby, spoulprezidenta, kterým je vždy muž fokolarín s věčnými sliby, generálního poradce a poradkyně. Má další kompetence v rámci řízení celého hnutí. Centrum Díla reprezentují prezidentka, spoluprezident a generální poradcové. Jejich úkolem je dbát na jednotu, život podle Ideálu a koordinace částí Díla. V Generální radě jsou přítomni zástupci ze všech odvětví Díla a hlavním úkolem je podpora jednoty v Díle a poradní činnost.

1.3.2 Dělení

Dílo má mnoho odvětví, které jsou odlišně zaměřené svým způsobem žití. Jádro hnutí tvoří dvě sekce, a to mužská sekce fokolarínů a ženská sekce fokolarínek žijících jak zasvěceným životem, tak i manželstvím. Dále jsou součástí Díla takzvané „větve“ a „hnutí“, které jsou různě hluboko včleněny a podle hloubky příslušnosti mají i práva a povinnosti. Sekce, větve a hnutí se řídí Základními stanovami a vlastními pravidly, které schválilo Generální shromáždění Díla.

Větve: Boží dobrovolníci – volentéři, diecézní kněží a jáhni fokolaríni, diecézních kněží a jáhni volentéři, chlapci gen 2, děvčata gen 2, chlapci gen 3, děvčata gen 3, chlapci gen 4, děvčata gen 4, gens (mladí s povoláním ke kněžství), mužské a ženský institut zasvěceného života a společností apoštolského života, a biskupové přátelé Hnutí fokoláre.

Hnutí: Nové rodiny, Nové lidstvo, Mladí za sjednocený svět, Chlapci a děvčata za jednotu, Hnutí řeholníků, Hnutí řeholnic, Kněžské hnutí, Farní hnutí, Diecézní hnutí.¹⁹

¹⁷ Mezi významné osobnosti, které se hlásili k Hnutí fokoláre patřil například Kardinál Miloslav Vlk. Dále pak také současný arcibiskup Olomoucký a metropolita moravský Jan Graubner a mnoho dalších.

¹⁸ Historie. In: *Hnutí fokoláre v České republice* [online]. [cit. 09.05.2017]. Dostupné z: <http://www.focolare.cz/o-nas/historie>.

¹⁹ *Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 29–33, 127–131.

Protože je Dílo rozšířené celosvětově, je rozděleno také místně do takzvaných „zón“. V každé zóně je řídicí orgán v čele s delegáty fokolarínem a fokolarínkou, který podléhá Centru Díla.²⁰ V dnešní době existuje na 90 zón.²¹

1.3.3 Fungování

Po celém světě je vybudováno třicet pět **citadel**. Citadely jsou takzvaná vzorová městečka, kde se lidé snaží žít společenství a jednotu v každodenním životě. Bydlí tam i pracují po určitou dobu svého života. Jednou z nejvýznamnějších citadel je Loppiano ve Val d'Arno u Florencie, které má okolo devíti set obyvatel z mnoha národů. Další citadely jsou vybudovány v Rakousku, Belgii, Chorvatsku, Francii, tři v Německu, Velké Británii, Irsku, Itálii, Holandsku, Polsku, Portugalsku, ve Španělsku dvě, ve Švýcarsku dvě, v České republice, v Koreji, na Filipínách, v Pákistánu, Thajsku, Kamerunu, na Pobřeží slonoviny, Keni, Mexiku, USA, tři v Argentině, tři v Brazílii, Venezuele a v Austrálii.²²

Kromě citadel jsou budována také centra zvaná **centra Mariapoli**. V těchto centrech jsou lidé formováni v duchu spirituality Hnutí fokoláre, probíhají zde různá setkání, přednášky a kurzy. Na celém světě je takovýchto center šedesát tři.²³

Další formou pro všechny fokolaríny, jak žít spiritualitu Jednoty a formovat se, jsou setkání, která probíhají na různých úrovních místních i dle větví a hnutí. Časnost různých setkání je odlišná. Od setkání nejmenších buněk jednotlivých větví, která probíhají každý týden nebo měsíc. Až po zonální či celosvětová setkání několikrát do roka či po několika letech. Setkání se mohou účastnit všichni, kdo mají zájem o spiritualitu Díla nehledě na vyznání.²⁴ Mezi zásadní setkání můžeme zařadit:

- **Giornata** – Jednodenní setkání pro všechny členy Díla v dané oblasti. Obsahem těchto setkání je sjednocení se rodiny Díla, hlubší prožívání některých bodů spirituality, informace o životě Díla v oblasti i na světě, sdělování zkušeností. Bývají také příležitostí, jak myšlenky Díla, ale i celé Dílo, dát poznat těm, kdo je poznat chtějí.²⁵

²⁰ *Základné stanovy Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 113–125.

²¹ VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online].

²² LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 78.; VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online].

²³ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 78–79.; VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online].

²⁴ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 86.;

²⁵ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 83–84.

- **Letní Mariapoli** – Vícedenní setkání, které probíhá pravidelně v létě od roku 1949. Koná se v každé oblasti a účastní se ho všichni lidé z Díla. Setkání je bráno za dočasné město Mariino, takže se všichni snaží žít spiritualitu Díla naplno, žít evangelium a vytvářet společnost Lásky. Pozornost je zaměřena na povzbuzení vzdálených od Boha a nové příchozí, kteří Dílo chtějí poznat.²⁶
- **Family Fest** = Setkání hnutí Nových rodin – V rámci několikadenního setkání jsou probírána témata dotýkající se života rodiny například vztahů mezi manželi, rodiči a dětmi, snoubenci, adopce, rozluky a dalších.²⁷
- **Gen Fest** = Setkání hnutí Mladí za sjednocený svět – Vícedenní setkání, které se opakuje každých pět let. Během setkání dochází k shrnutí práce vykonané mladými a k vyslovení dalších plánů, které povedou k prohlubování spirituality ve světě. Je to však setkání, kdy má docházet k obnovení jednoty a jejímu prožívání mezi mladými celého světa. Forma tohoto setkání je přizpůsobena mladým lidem, objevují se koncerty, svědectví různých lidí a skupin, divadlo, tance, písně.²⁸

1.3.4 Větev Hnutí fokoláre – Gen (4 a 3)

Větev Gen, která je širokou součástí Hnutí fokoláre, je větví dětí a mladých lidí patřících různou mírou do Hnutí fokoláre. Její název je odvozen od italského slova „gen“, což v překladu znamená „nová generace“.²⁹ Větev Gen se dále rozděluje na větve chlapecké a dívčí, a ty dále podle věku. Gen 2 jsou mladí lidé nad sedmnáct let, Gen 3 mládež a děti ve věku od devíti do sedmnácti let, Gen 4 děti ve věku od čtyř do devíti let a Gen 5 jsou děti do čtyř let. Všechny větve Gen se podle svých možností snaží žít celou spiritualitu Hnutí fokoláre, řídí se také Základními stanovami a každá větev Gen také svými Pravidly.³⁰

Stejně jako celé Hnutí fokoláre je rozprostřeno po celém světě skrze různá centra, tak i celá větev Gen má hustou síť malých buněk po celém světě. Každá větev Gen má své Světové Centrum Gen, které každoročně organizuje různé mezinárodní kongresy a školy či využívá různých prostředků, aby byla posílena jednota v rámci jednotlivých větví ale i v celém Hnutí fokoláre. V Každé zóně pak existuje Jednotka duhy (Unit arcobaleno), která sjednocuje všechny gen dané větve. Gen se v zóně dělí do Jednotek gen, ve kterých

²⁶ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 84.

²⁷ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 85.

²⁸ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 85.

²⁹ *Pravidla Gen 3*. Vyd. 3. (Pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláre). Srpen 2003.

³⁰ *Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 127–129.

se pravidelně setkávají a žijí společenství jednoty. Gen také v životě pomáhají asistenti, kteří jsou z řad zasvěcených fokolarínů a fokolarínek.³¹

Charakteristika Gen 4

Jsou to děti ve věku čtyř až devíti let. Jejich hlavním úkolem je jednoduchost, kterou mají zdůrazňovat a která je obsažena ve spiritualitě Hnutí fokoláre. Mají žít jako děti a svoje dětství přinášet mezi dospělé podle Ježíšova přání „*jestliže se neobrátíte a nebudete jako děti, nevejdete do království nebeského.*“ (Matouš 18, 3). Celou spiritualitu se snaží žít tak, jak je adekvátní a typické k jejich věku. Spiritualita je jim předávána způsobem, který odpovídá jejich věku, a proto ji dokáží přijmout a žít. Žít spiritualitu jim pomáhají asistenti z řad fokolarínů a fokolarínek, gen 3, gen 2 a všichni dospělí členové fokoláre. Uspořádání je podobné jako u Gen 3, ale je jednodušší.

Jejich úkolem je také lásku přinášet ostatním dětem ve svém okolí i na celém světě. Za tímto účelem za pomoci asistentů a Gen 3 pořádají různá setkání plné her, zpívání, scének. To vše je inspirované spiritualitou Hnutí fokoláre. O jejich aspektech mluví na svých setkáních, kde se sdílí se svými zkušenostmi.³²

Charakteristika Gen 3

Je to mládež ve věku devět až sedmnáct let a jejich hlavním úkolem je skrze rozšiřování lásky mezi chlapci a děvčaty na celém světě přinášet jednotu, jak si to přál Ježíš. Gen 3 mají ještě tři specifické úkoly, které mají naplňovat právě v tomto věku, a to:

- Žít evangelium skrze Ducha Svatého a tím se stávat generací svatých.
- Přijímat Boží vůli jako Panna Maria.
- Poznávat věroučnou nauku církve a Hnutí fokoláre.

Gen 3 se pravidelně scházejí v Jednotkách gen 3, z pravidla ve dvou věkových kategoriích. V této jednotce se snaží naplno žít společenství a pomáhají si na své Svaté cestě společnou modlitbou, rozhovory mezi sebou či s asistenty, sdílením zkušeností.

Gen 3 jsou také nositeli spirituality pro mladší Gen 4, kterým se spiritualitu snaží předávat svým životem a konkrétní láskou. Gen 3 se také účastní jako pomocníci při setkáních a aktivitách pro Gen 4.

Součástí Gen 3 jsou všichni mladí, kteří jakoukoli měrou patří ke Hnutí a ti všichni se snaží pro spiritualitu jednoty získat další a další. To se pro Gen 3 naplňuje v účasti na různých aktivitách pro takzvané „Hnutí chlapci a děvčata za jednotu“. V tomto hnutí

---

³¹ *Pravidla Gen 3.*

³² *Pravidla Gen 4. (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláre).*

se Gen 3 projevují jako animátoři neboli organizátoři pomocníci. Spolupracují v něm společně chlapci i děvčata a všechny větve Gen. Aktivity Hnutí chlapců a děvčat za jednotu se projevují jak na místní tak i na světové úrovni a zasahují do různých sfér: kultura, sdělovací prostředky, společenství majetku, setkání a shromáždění ve školách, modlitba Time-out za mír ve světě, soutěže, hry, ekologie, tvořením huby, umění, pomoc při budování center v citadelách Hnutí, vedení dialogu s odborníky a mnohé další. Organizují také takzvané Superkongresy, které jsou setkáními na úrovni celosvětové či zonální. Snaží se také spolupracovat s mládeží z jiných skupin, organizací a hnutí.³³

1.3.5 Větev Hnutí fokoláre – Nové rodiny

Hnutí nové rodiny patří do Hnutí fokoláre od roku 1967. U jeho založení stál také první ženatý fokolarín Iginio Giordani. Hnutí Nové rodiny je zaměřeno na opravdové hodnoty postavené na Božím slově a je otevřeno, jako celé Hnutí fokoláre, pro celou společnost. Má také široký záběr své pozornosti, kterou upírá směrem k jednotě. Skrze jednotu rodiny na základě Ježíšova příslibu „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Matouš 18,20) se chtějí sjednocovat s Ježíšem. Jejich základním úkolem je zaměření na život, volbu Boha a Lásku. Zásadní volbou pro život chtějí podporovat život dětí, ale i život starých lidí a objevují jejich úlohu.

Zaměřuje se na podporu rodiny jako takové, která své teplo může rozdávat společnosti okolo a tak ji proměňovat. Předmětem jejich lásky jsou tak zvláště všichni, kteří takovou rodinu nemají, tedy rozdělené rodiny, sirotci, osaměli, postižení, narkomani, staří lidé, nemocní v posledním stádiu, vydeděnci a oběti společnosti. V těchto všech, a zejména pak v celkovém morálním úpadku lidstva a postavení rodiny, se snaží vidět umírajícího opuštěného Ježíše.

Hnutí Nových rodin a jeho myšlenky jsou rozšiřovány skrze různá setkání, formační školy, společné prázdniny a sdělovací prostředky. Některé rodiny se kvůli podpoře spirituality stěhují do vzdálených oblastí, aby se tam staly opěrnou buňkou Hnutí fokoláre.³⁴

Hnutí předsedá manželský pár takzvaná „rodina-fokoláre“, který je volený prezidentkou. Mají také své centrální zodpovědné za zóny a za rodinné školy v citadelách. Součástí hnutí nové rodiny jsou takzvaní „angažovaní v hnutí Nové rodiny“. Tito se rozhodli pro radikální život podle spirituality a věnují se naplno organizaci aktivit

---

³³ *Pravidla Gen 3.*

³⁴ *Pravidlá hnutia Nové rodiny.* (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláre). 2008.; LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty.* s. 97–99.

v Hnutí fokoláre. Než se stanou Angažovanými, musí projít formací a kurzy, které trvají alespoň dva roky. Angažovaní také pravidelně přispívají do společného majetku.³⁵

1.4 Spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre

Spiritualita Hnutí fokoláre a celá jeho spiritualita má několik základních částí, ze kterých se skládá a které vystihují její podstatu. Základním rysem je kolektivní spiritualita jednoty, dvanáct opěrných bodů a život podle barev duhy. Celá spiritualita a celé Hnutí fokoláre je však protknuto zvláštním vztahem k Panně Marii. Už jeho hlavní název „Dílo Mariino“ ukazuje, jak důležitou roli Maria pro hnutí hraje. Hnutí fokoláre se snaží cele, ale hlavně v každém členu osobně, připodobňovat Marii, protože jako ona chtějí duchovním způsobem přivádět na svět Krista. Svým rozmanitým složením, univerzálním rozšířením, vztahy s jinými křesťanskými i nekřesťanskými společenstvími, ale i s nevěřícími lidmi a pod vedením ženy prezidentky poukazují na své pouto s Pannou Marií, a chtějí tak být pokračováním jejího konání na zemi. Připodobňují se tak i církvi, která je také obrazem Panny Marie.³⁶

1.4.1 Kolektivní spiritualita

Ústředním bodem spirituality Hnutí fokoláre je společenství a celá jeho spiritualita a myšlenky se točí právě kolem něj. Zakladatelka Chiara Lubichová se svými družkami od začátků pocítovala jako hlavní touhu vzájemnou lásku až k položení života, protože „*nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.*“ (Jan 15, 13). Základem bylo naplňovat Ježíšovu vůli „...*at' všichni jsou jedno*“ (Jan 17,11) skrze lásku ke svým bližním, připravenost dát život za své bratry a sestry navzájem, duchovní společenství a společenství majetku. Tyto myšlenky se staly podstatou Hnutí a základem pro vznik kolektivní spirituality. Tato kolektivní spiritualita je Chiarou Lubichovou považována za odpověď na volání doby. Spirituální teolog Jesús Castellan označuje Hnutí fokoláre za první spiritualitu, která konkrétně představuje cestu kolektivní spirituality.³⁷

Čtyři nástroje kolektivní spirituality:³⁸

- 1) **Bratr** – Bratr nebo sestra jsou každému příležitostí k milování Krista. Je potřeba se s bratry sjednocovat, protože jednota zaručuje přítomnost Ježíše Krista mezi námi. Nelze se však sjednocovat s bratry v hříchu. Nezanedbává se však osobní

³⁵ Pravidlá hnutia Nové rodiny. s. 8–12.

³⁶ Základné stanovky Mariinho diela (Hnutia fokoláre). s. 15–17.

³⁷ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. Praha: Nové město, 2005, s. 16–24.

³⁸ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 25–34.

modlitba a individuální spiritualita, protože před Boha každý nakonec předstupuje sám.

- 2) **Slovo** – Slovo je jedním z prostředků komunikace, která je důležitá pro vytváření jednoty s bratry. Zodpovědní vedou rozhovory s ostatními členy o jejich životě, dávají rady, světlo a poučení skrze Ducha svatého. V jednotlivých společenstvích se sdělují osobní zkušenosti s žitím Slova života³⁹ a se svým duchovním životem, protože „*oheň, který se šíří neuhasne*“. Tato sdílení mají vysokou duchovní hodnotu, stejně jako Hodiny pravdy⁴⁰. Slovo se používá k promlouvání na velkých i malých setkáních k udržení a dosažení cílů Díla, píší se dopisy, články, knihy, deníky a s opatrností se používají veškeré moderní komunikační prostředky.
- 3) **Pokání a sliby zaměřené na jednotu** – Pokání je důležitým prostředkem, protože napomáhá obnovit jednotu mezi bratry. Cíl jednoty je také naplňován sliby, které skládají někteří členové, kteří se chtějí stát zasvěcenými osobami žijícími plně poslušnost k představeným, čistotu srdce a panenství, chudobu a společenství majetku s bratry. Jednotu mezi členy také vyjadřuje nošení civilního oblečení. Zasvěcení fokolaríni a fokolarínky proto nemají žádný speciální oděv.
- 4) **Společná modlitba** – Společná modlitba začíná modlitbou liturgickou, která je společná pro celou církev. Zasvěcení fokolaríni by neměli mši svatou vynechat. Důležitou je společná modlitba, ve které se dva shodnou na jedné věci, společná i osobní meditace Písma či textů spirituality, sdílení z meditací, duchovní obnovy a cvičení. Důležitou součástí je neustálé oživování Ježíšovi přítomnosti mezi členy, v centrech a společenstvích Díla.

1.4.2 Opěrné body kolektivní spirituality a jejich pedagogika

Kolektivní spiritualita se opírá o dvanáct bodů, které se členové Hnutí fokoláre mají snažit každodenně vědomě a zodpovědně žít. Skrze takovéto prožívání dochází ve společenstvích ke vzájemné lásce a jednotě, bez kterých by společenství a kolektivní spiritualita nedávali smysl.⁴¹

---

³⁹ Slova života – věta z evangelia s vysvětlujícím komentářem, kterou se snaží uvádět do života po určitou dobu. LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 27.

⁴⁰ Hodina pravdy – členové si v uzavřeném společenství vzájemně sdělují svá negativní i pozitivní pozorování na druhém. LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 27.

⁴¹ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 35.

Dvanáct opěrných bodů spirituality⁴²

- 1) **Bůh Láska jako pramen jednoty** – Bůh je náš milující Otec a vše stvořil s láskou, proto všichni členové mají ve všem spatřovat lásku, v radostných, ale i smutných situacích. Bůh nás všechny miluje i přes naše chyby, které nám odpustil. Čím více se budeme blížit Bohu, tím více se budeme blížit k sobě navzájem a vytvářet jednotu. Bůh je tedy pramenem jednoty, kterou je třeba žít a šířit.
- 2) **Boží vůle** – Boha milujeme plněním Jeho vůle. Boží vůle je přirovnávána k slunečnímu paprsku, kterých je mnoho, ale společně tvoří jedno světlo a vychází z jednoho slunce. Proto když každý plní Boží vůli tak se sblíží s ostatními, sjednocuje se.
- 3) **Láska k bližnímu** – Boží vůlí je láska, a proto je úkolem milovat všechny lidi, a to skrze sjednocování se s nimi, přijímáním jejich břemen i radostí, přijímáním je za vlastní, to pak vede k jednotě mezi lidmi a Bohem.
- 4) **Slovo života** – Snažit se žít Boží slovo v reálném životě může každý v každé situaci, skrze žití Božího slova milujeme a stáváme se jednotnými. Jednotu podporuje i sdílení zkušeností s žitím Božího slova.
- 5) **Vzájemná láska** – Milovat se láskou, která vede k sjednocení se s bratřími i s Bohem, takovou láskou, která je ochotná až položit svůj život za druhého. Vzorem je Ježíšova oběť a Nejsvětější Trojice, kde jsou tři osoby, ale jeden Bůh.
- 6) **Ježíš opuštěný** – Po vzoru Ježíše, který se pro spás všech lidí vzdal všeho, je třeba pro sjednocení se s ostatními bratry být schopen vzdát se také všeho a v té chvíli se dát Ježíšovi, který právě tímto skutkem projevils největší lásku k nám. Prožíváním Ježíšovi opuštěnosti na kříži Mu můžeme naším sjednocením s ním přinášet Boha v nás.
- 7) **Jednota** – Jednota je základním bodem spirituality. Jednota s Bohem a se všemi bratřími. Je potřeba o ni prosit, protože jen v ní můžeme prožívat plnou radost, pokoj a sílu.
- 8) **Ježíš mezi námi** – Neustálá přítomnost Ježíše mezi bratřími je důsledkem jednoty. Tuto přítomnost Ježíše je potřeba si neustále vyprošovat, aby mohla být předávána těm, co nás budou následovat.

---

⁴² LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 38–74.; *Základné stanovy Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 21.

- 9) **Eucharistie** – V přijímání eucharistie dosahuje jednota plnosti, protože jsme zvláštním způsobem sjednoceni s Ježíšem, stáváme se jedním tělem a jednou krví s Ježíšem i s bratřími.
- 10) **Církev** – Církev je společenstvím celého Božího lidu, je třeba vytvářet jednotu ve všech částech církve, přinášet lásku ke všem ostatním v tomto velkém společenství, sjednocovat se s celou církví, zachovávat poslušnost autoritám, protože církev je Matka všech.
- 11) **Panna Maria** – Maria je naším vzorem, který napodobujeme, protože je Matkou celé církve a Matkou jednoty. Maria sjednocuje všechny Boží děti, protože pod křížem se stala Marií Desolatou (opuštěnou). Proto i my máme být druhou Marií, napodobovat ji, sjednocovat bratry a být duchovními matkami pro ostatní.
- 12) **Duch Svatý** – Duch Svatý tvoří jednotu mezi Božskými osobami, mezi všemi křesťany a v určitém slova smyslu i s nekřesťany. Je třeba učit se naslouchat Jeho hlasu v našem nitru i ve společenství.

1.4.3 Život podle barev⁴³

Život podle barev vyplývá z myšlenek zakladatelky Hnutí fokoláre Chiary Lubichové, která své myšlenky zakládá na úryvcích z Písma Svatého a osobní zkušenosti. Chiara Lubichová za vyjádření a shrnutí křesťanského zákona považuje příkaz lásky. O lásce se následně vyjadřuje takto: „*Láska je světlem, je paprskem světla, které při průchodu kapkou vody vytváří duhu, u níž můžeme obdivovat jejích sedm barev. Všechny barvy světla, které postupně vytvářejí nekonečný počet odstínů...i Ježíšův život v nás se vyjádří různými navzájem od sebe se odlišujícími způsoby.*“⁴⁴Uspořádáním projevů lásky podle barev duhy se podařilo vytvořit strukturu, která každodenně napomáhá všem členům intenzivněji milovat a vytvářet jednotu, a tak se stávat druhým Ježíšem. Mezi barvy duhy jsou zařazeny červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, indigová a fialová, a ty se dotýkají aspektu společenství majetku, svědectví, duchovního života, těla, prostředí, moudrosti a komunikace. Každá barva tedy vyjadřuje způsob života v odlišných aspektech či částech žití. Duha má být jakousi osobní normou pro danou oblast života nejen jednotlivých členů, ale i celých odvětví.⁴⁵

⁴³ Základní myšlenky a normy Života podle barev duhy neboli Konkrétních aspektů života Díla jsou zapsány v Základních stanovách Díla Mariina v článcích 23–72. *Základné stanovy Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. s. 39–67.

⁴⁴ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 80.

⁴⁵ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 79–82.

1.4.3.1 Červená – Společenství majetku

„Hledejte nejprve Jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní Vám bude přidáno.“ Matouš 6,33

V této barvě je zahrnut praktický pohled na společné vlastnictví, peníze, ekonomiku, práci a chudobu. Společenství majetku bylo v hnutí přítomné už od jeho začátků a spočívá v částečném nebo úplném sdílení osobního majetku s ostatními členy Hnutí. Různé větve Díla přispívají do společenství různým dílem. Zsvěcení fokolaríni a fokolarínky odevzdávají celý plat a v závěti odkazují celý svůj majetek Dílu. Ostatní větve přispívají podle svých možností. O využití majetku Díla se rozhoduje společně v každé větvi a dbá se prvně na nejvíce potřebné. Za základní zdroje Díla je uváděna Boží Prozřetelnost a na druhém místě práce. Každý v Díle pracuje a práce je velmi ceněna, jako možnost realizace, spolutvořivosti, příležitost ke službě a možnost dělení se o výdělek s potřebnějšími. Proto i každý zsvěcený fokolarín chodí do práce. Avšak nezapomíná se na odpoutanost od pozemských věcí, taktéž od práce. Na prvním místě tak vždy zůstává hledání Božího království a Boží Prozřetelnost. Se společenstvím majetku je spojeno i prožívání chudoby, která je důsledkem lásky dávající ale ne cílem. Chudoba je chápána jako střídmost, zřeknutí se přepychu a život v dostatku, proto ji každý žije dle svých možností, jen zsvěcení členové skládají příslib chudoby.⁴⁶

Zajímavou částí tohoto aspektu je rozvíjející se Ekonomika společenství. Hlavní myšlenkou této ekonomiky je spravedlivý zisk. Kompetentní členové Díla zakládají firmy, které hospodaří s jejím ziskem tak, že jej dělí do tří dílů – první na rozvoj firmy, druhý na podporu struktur formující lidi k postoji lásky a třetí na podporu potřebných lidí v Díle.⁴⁷

Gen 4 a 3 si ponechávají jen to nejnútnejší, co potřebují. To, co mají navíc, rozdávají nebo sdílí ve společenství majetku. Nepatří sem jen hmotný majetek, ale hlavně duchovní prožitky a jejich talenty.⁴⁸ Nové rodiny žijí skromný životní styl, svým výdělkem zabezpečují svoji rodinu, jsou solidární k chudším rodinám v zónách a přispívají do společného majetku, který se dále rozděluje na tři části. Podílí se na solidaritě na podporu chudých rodin a dětí.⁴⁹

⁴⁶ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 83–88.

⁴⁷ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 88–89.; *Ekonomika společenství: Nový způsob ekonomického jednání* [online]. [cit. 9.5.2017]. Dostupné z: <http://www.ekonomikaspolecenstvi.cz/>.

⁴⁸ *Pravidla Gen 3*.

⁴⁹ *Pravidlá hnutia Nové rodiny*. s. 3.

1.4.3.2 Oranžová – Svědectví a vyzářování

„Aby všichni byly jedno...aby tak svět uvěřil...“ Jan 17,21

Tato barva mluví o svědectví, vyzářování neboli apoštolátu. Šířit křesťanství a jeho víru, ale i ideál Díla, je také úkolem všech členů Díla. Hlavním způsobem šíření apoštolátu je láska k Bohu a láska k bližnímu. Skutky lásky k druhému mají být také podporovány slovem o víře a zkušenosti s ní. Milovat bližního znamená přijímat každého v každém prostředí. Znamená to být Ježíšem pro všechny. V rámci Hnutí fokoláre po celém světě jsou vytvářena města lásky – Mariapoli – kde mají členové možnost načerpat sil pro další apoštolát.⁵⁰

Gen 4 a Gen 3 svědčí zejména láskou, kterou mají mezi sebou, organizováním setkání a aktivit pro další mladé, starají se o svěřené mladší děti, udržují kontakty, sdílejí život i s dospělými z Hnutí fokoláre, využívají jakýkoli způsob pro šíření myšlenek jednoty přes komunikační prostředky.⁵¹ Nové rodiny budují pevné a jednotné rodiny, které jsou ochotny milovat bližní, a spolupracují na šíření spirituality a evangelia s místní komunitou Hnutí fokoláre. Pořádají různá setkání, dovolené pro všechny, kdo se chtějí se spiritualitou seznámit. Někteří vydávají svědectví ve své zemi a bydlišti, jiné rodiny se stěhují do citadel, či spolupracují s dalšími církevními organizacemi.⁵²

1.4.3.3 Žlutá – Formace a duchovní život

Žlutá barva se dotýká duchovního života. Modlitba a meditace jsou považovány za základní způsoby duchovního formování. Modlitba osobní a neustálá, která se projevuje neustálým prožíváním situací s Ježíšem a odevzdáváním se mu. Střelná modlitba je důležitým nástrojem neustálé modlitby. Chiara Lubichová doporučuje slova „*Pro Tebe, Ježíši.*“ Modlitba osobní, na kterou je čas a příprava, je však stále na prvním místě. Vyprahlost v osobní modlitbě má být brána jako účast na Ježíši opuštěném na kříži. K meditaci jsou zavázáni zasvěcení členové. Skrze meditaci Písma svatého a knih s myšlenkami spirituality Díla, která potřebuje ticho a soustředění, prohlubují svůj vztah s Bohem Otcem. Neméně důležitá je i účast na eucharistii, která přináší zvláštní propojení s Ježíšem. Skrze duchovní život se tak prohlubuje propojení s Bohem, ale i bratry.⁵³

Gen 4 a Gen 3 chtějí žít pro Ježíše v každé chvíli a stávat se svatými. Pomáhají si vzájemně paktem lásky, sdílením zkušeností a osobními rozhovory s asistenty. Mohou také zažít Hodinu pravdy. Pravidelně se modlí osobně i ve společenství, čtou evangelia

⁵⁰ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 91–101.

⁵¹ *Pravidla Gen 3*.

⁵² *Pravidla hnutí Nové rodiny*. s. 3–4.

⁵³ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 103–117.

a Slova na den, přistupují ke svátostem, modlí se růženec se slovy „Mám tě ráda.“ Aktivně se účastní života v jednotkách gen i v celém Hnutí fokoláre.⁵⁴ Nové rodiny se snaží žít spiritualitu Hnutí fokoláre v rodinném životě. Důraz v rodině je na rozvoj osobní a společné modlitby a sdílení. Rodina se také stará o starší členy rodiny, ale začleňuje se i do širší komunity Hnutí fokoláre a pomáhá tak rodinám v krizi, rozvedeným manželům či registrovaným dvojicím, aby našli cestu podle evangelia. Pomáhá také s duchovní formací mládeži, snoubencům na místní ale i světové úrovni.⁵⁵

1.4.3.4 Zelená – Zdraví, nemoc a smrt

„Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého...?“ 1. Korintským 6,19

Zelená barva zdůrazňuje důležitost i fyzického těla, jeho zdraví, nemoci, smrt i zmrtvýchvstání. Každý člen se má o své tělo starat tak, aby nestrádalo, přistupovat k němu s úctou, a žít zdravý uspořádaný život. Má mít čas na modlitbu, práci, studium i odpočinek pasivní i aktivní. V prožívání nemoci nezapomínat na její duchovní rozměr. Nemoc může být darem od Boha, je také příležitostí pro ostatní pomáhat nemocnému a pro nemocného příležitost ztotožňovat se s Ježíšem v Jeho oběti, v eucharistii, či jako přípravu na poslední závěrečnou zkoušku. Smrt je vnímána jako poslední oběť člověka, jako radostné setkání se spasitelem a všichni členové jsou vyzíváni k přípravě na smrt. Zmrtvýchvstání je spojováno s proměněným tělem a novým životem, proto jsou zemřelí bráni jako součást rodiny.⁵⁶

Gen 4 a Gen 3 se o své tělo a zdraví starají, pravidelně se stravují, dodržují osobní hygienu, sportují, hrají si, odpočívají. Učí se také starat o ostatní, učí se vařit. Snaží se žít čistotu těla a vyznávat ji skutkem i slovem. V bolesti se snaží vidět tvář opuštěného Ježíše a obětovat ji. Smrt se snaží vnímat jako setkání s Ježíšem. S těmi, kdo umřeli, se snaží vnímat pouto lásky. Přírodu se snaží respektovat a ochraňovat.⁵⁷ Nové rodiny se snaží žít Ježíšovu přítomnost ve své rodině, protože tak má vypadat zdravá rodina. Přijímají nový život a starají se o děti ve všem. Slaví a připomínají si důležité okamžiky v životě rodiny. S důvěrou zvládají nemoci a smrt, a svědčí tak o věčném životě. Zasazují se o výchovu ke zdraví, úctě k tělu, k prožívání sexuality a citů v čistotě. Rodinu vychovávají také k úctě k přírodě. Snaží se také všechny přijímat a pohostit.⁵⁸

---

⁵⁴ Pravidla Gen 3.

⁵⁵ Pravidlá hnutia Nové rodiny. s. 4–5.

⁵⁶ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 119–139.

⁵⁷ Pravidla Gen 3.

⁵⁸ Pravidlá hnutia Nové rodiny. s. 5.

1.4.3.5 *Modrá – Harmonie a prostředí*

„Všimněte si lilií, jak rostou: nepředou ani netkají – a pravím vám, že ani Šalomoun v celé své nádheře nebyl tak oděn jako jedna z nich.“ Lukáš 12, 27

Modrá barva zasvěcuje do celkového propojení všech členů, církve a Ježíše a zahrnuje veškeré vnější vystupování členů Díla. Popisuje, jak mají vypadat obydlí, oblečení, či kostely. Domy mají připomínat nazaretský domek, ve kterém žila svatá rodina. Mají být skromně zařízené, podle funkce, jinak fokolarínské domy jinak pro rodiny. Má v nich panovat pohoda a soulad. Zdůrazňována je také odpoutanost od domova, protože zasvěcení fokolaríni se stěhují po celém světě. Oděv má být taktéž skromný, jednoduchý a má vyjadřovat krásu těla a duše. Zasvěcení fokolaríni proto nemají žádný speciální oděv, protože mají být v harmonii se všemi Božími dětmi.⁵⁹

Gen 4 a Gen 3 se snaží udržovat pořádek tam, kde bydlí, ale i tam, kde se setkávají s jednotkou. Oblékají se jednoduše a moderně, tak jako by Panna Maria oblékala Ježíše v dnešní době. Harmonii se snaží přenášet i do svých uměleckých výtvorů, které vydávají svědectví o Bohu.⁶⁰ Nové rodiny se snaží o to, aby jejich oblečení i domovy vyjadřovali důstojnost a harmonii s vyznávanou spiritualitou lásky a jednoty. Všichni členové rodiny se snaží vytvářet domov a účastní se na jejím pořádku a funkčnosti. Do domovů přijímají podle možností všechny a poskytují prostory pro setkání v rámci Hnutí fokoláre. Snaží se o ochranu životního prostředí a pomáhají se začleňovat nově přichozím rodinám do místní komunity.⁶¹

1.4.3.6 *Indigová – Moudrost a studium*

„Já jsem cesta, pravda a život...“ Jan 14, 6

Indigová barva hovoří o tom, jak získávat moudrost, která vyplývá z Lásky. Podle Chiary Lubichové to lze i jinými cestami než vlastním studiem. Prosit Boha o Moudrost, milovat svého bližního, milovat Ježíše opuštěného na kříži a usilovat o přítomnost Ježíše ve společenství. Členové jsou vyzíváni k časté modlitbě slovy „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Matouš 18,20) a skrze tuto modlitbu naplňují všechny výše navržené cesty k získání moudrosti. Studium však není zavrhováno, protože je považováno za prostředek růstu moudrosti, musí však sloužit lásce

---

⁵⁹ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 141–160.

⁶⁰ *Pravidla Gen 3*.

⁶¹ *Pravidlá hnutia Nové rodiny*. s. 5–6.

a bližním. Nová nauka, která v rámci Hnutí fokoláre vznikla, je studována v rámci školy Abba, která byla vytvořena právě pro rozvoj studia.⁶²

Gen 4 a Gen 3 chtějí vidět Božíma očima, a proto se nechávají vést Duchem Svatým. Poznávají také učení církve a učení Hnutí v Mariánské škole Gen 3. Účastní se formačních setkání a kurzů. Svě vlastní studium vnímají jako přípravu na budoucí práci.⁶³ Nové rodiny mají za vzor moudrosti v domácnosti Pannu Mariu. Snaží se o získání základních znalostí učení církve o manželství a rodině. Dětem věnují péči ve výchově a předávání duchovních a etických hodnot. Snaží se také o šíření rodinných témat ve světle spirituality Hnutí fokoláre.⁶⁴

1.4.3.7 Fialová – Aspekt komunikace

„...a všechno mé je tvé, a co je tvé, je moje...“ Jan 17, 10

Fialová barva zdůrazňuje komunikaci a jednotu mezi všemi členy Díla, ale i s celou církví. Stejně jako nejsvětější Trojice dokonale sdílí svůj život, tak mají i členové Fokoláre sdílet své životy, hodnoty, pokoj, radost a jednotu s ostatními. Jedním z prostředků je časopis „Nové město“, který přináší aktuální zprávy o tom, co se děje v rámci různých větví a oblastí Díla. Členové jsou také vyzýváni, aby s opatrností využívali veškeré moderní komunikační prostředky pro šíření ideálu Díla. Jsou také povzbuzeni, aby komunikačních prostředků využívali s opatrností i v osobním životě, aby sloužili k jejich rozvoji duchovních hodnot.⁶⁵

Gen 4 a Gen 3 vnímají své povolání k budování jednotného světa. Neopomínají kontakt se všemi Gen na celém světě. Sdělovací a komunikační prostředky využívají k šíření myšlenek, k udržování kontaktu a k vlastní formaci.⁶⁶ Nové rodiny se snaží na prvním místě o jednotu a správnou komunikaci v rodině, mezi jejími členy a předcházet tak nepochopení. Dochází tak k podpoře mezigeneračních vztahů. Udržují také kontakt se všemi v hnutí Nových rodin, ale i s celým děním v Hnutí fokoláre. Moderní komunikační prostředky užívají pro dobro všech k šíření myšlenek Hnutí fokoláre i k přiměřené zábavě pro rodinu.⁶⁷

---

⁶² LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 161–182.

⁶³ *Pravidla Gen 3*.

⁶⁴ *Pravidla hnutia Nové rodiny*. s. 6.

⁶⁵ LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. s. 183–200.

⁶⁶ *Pravidla Gen 3*.

⁶⁷ *Pravidla hnutia Nové rodiny*. s. 7.

1.4.4 Pedagogika spirituality Hnutí fokoláre

Chiara Lubichová, původním zaměstnáním učitelka, byla v roce 2000, dne 10. listopadu, oceněna doktorátem honoris causa z pedagogiky na Washingtonské Americké univerzitě. Důvodem byl přínos spirituality Hnutí fokoláre do pedagogiky v oblasti výchovy. Hnutí fokoláre svojí spiritualitou vychovává všechny své členy a sympatizanty ke konání Boží vůle, k lásce k bližnímu a k jednotě se všemi lidmi na světě velmi konkrétním způsobem. Tak se jim skrze malé věci daří dosahovat velkých věcí v celém světě, zejména pak jejich zakladatelce Chiaře Lubichové.⁶⁸

Chiara Lubichová o výchově říká: „*Výchovu můžeme definovat jako cestu, kterou završuje vychovávaný subjekt (jednotlivec či společenství) pomocí vychovatele nebo vychovatelů, dosahuje toho, čím se má stát, cíle, který člověk i společnost považují za hodnotný.*“⁶⁹ Za hlavního vychovatele označuje Ježíše Krista, který se jím sám označil a na kterém stojí celá spiritualita Hnutí fokoláre. V jejích dvanácti opěrných bodech můžeme vidět pedagogické principy, které tato spiritualita přináší:

1. Bůh Láska, vzor nejlepšího otcovství, nejlepšího vychovatele, který vede ke správnému cíli a který respektuje jedinečnost a neopakovatelnost identity, kterou člověk má. Člověk má pro něj velkou cenu, kterou zaplatil tím, že se za něj obětoval na kříži.
2. Boží slovo, které učí všechny všechno. Je zapotřebí princip postupnosti, stejně jako v začátcích Hnutí fokoláre začínali postupně u několika vět. Žít postupně, ale naplno Boží slovo je v Hnutí přítomné stále a pro všechny v „Slově života“. Jedné větě Evangelia, kterou se snaží žít po určitý čas. Postupnost a plnost přináší člověku jednotu, která ho vyvádí z roztržitého jeho samého, vychovává ho.
3. Boží vůle učí zříkat se své vlastní vůle, svého autocentrického já a mění je na směr k druhému, milovat druhého je Boží vůle. Přejímání Boží vůle vychovává k životu podle Božího zákona, při kterém je zakoušena naprostá svoboda.
4. Ježíš opuštěný na kříži je hlavním výchovným principem, protože ukazuje míru, kam až má výchova sahat. Ježíš se na kříži ptá: „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?*“ (Matouš 27, 46), a stává se tak tím, kdo neví, tím, kdo potřebuje výchovu nejvíce, ale zároveň tím, kdo miluje až do krajnosti. Učí tak výchově

⁶⁸ LUBICHOVÁ, Chiara. *Projev při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky*. Washington: Americká katolická univerzita dne 10. 11. 2000. (Přeloženo pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláre.); NAKASE, Victor. „*Laudatio*“ *při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky Chiaře lubichové*. Washington: Americká katolická univerzita dne 10. 11. 2000. (Přeloženo pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláre).

⁶⁹ LUBICHOVÁ, Chiara. *Projev při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky*. s. 6.

pro ty, kterým chybí všechno a kteří potřebují, aby druhý pro ně udělal všechno. Trapní, nepřizpůsobivý, nemilovaní, zanedbaní, odsunutí, handicapovaní potřebují výchovu na prvním místě. Ježíš na kříži nás ale učí, jak překonávat bolesti a těžkosti, a to odevzdáním jich do Božích rukou, Boží Prozřetelnosti, a čelit jim se zodpovědností k sobě samému, ke svým bližním i k celé společnosti. Výchova k překonávání obtíží, k milování těžkostí, zavazuje jak vychovávaného, tak vychovatele.

5. Jednota a Ježíš uprostřed nás ukazují cíl výchovného procesu. Skrze jednotu mezi lidmi dosahujeme jednoty s Bohem, jeho přítomnosti mezi námi dle jeho příslibu „*Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.*“ (Matouš 18,20). Jednoty mezi lidmi je potřeba dosahovat ve všech částech lidského jednání a to se může dít výchovou, která je zaměřená na jednotu. V tomto cíli se kombinuje lidská a duchovní úroveň. A i když se může cíl jednoty s Bohem a všemi lidmi na světě zdát nedosažitelný, v Hnutí fokoláre se skrze jednotu členů fokoláre již uskutečňuje a je potřeba dalšího šíření.⁷⁰

Láska a jednota jsou prostředky, které do výchovného procesu přináší velmi kladné výsledky. Skrze tuto lásku a jednotu, ke které jsou členové Hnutí fokoláre vedeni jak duchovně, tak ve výchově, se snaží naplňovat výchovný cíl Učitele Ježíše „...*aby všichni byly jedno...*“ (Jan 17,21).⁷¹

---

⁷⁰ LUBICHOVÁ, Chiara. *Projev při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky*. s. 1, 6–12.

⁷¹ LUBICHOVÁ, Chiara. *Projev při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky*. s. 1, 6–12

2 Rodina

2.1 Co je to rodina

Rodina a její celkový systém, znaky či její pojetí se velmi liší v každé kultuře a má mnoho podob, proto je těžké rodinu jednoduše definovat. Obecně je pokládána za „základní jednotku sociální organizace“ neboli za základní jednotku společnosti.⁷² Rodinu můžeme také označit za „formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnujícím přinejmenším rodiče a děti, jejíž další znaky jsou socio-kulturně podmíněny.“⁷³ Obširnější definici rodiny nabízí také Velký sociologický slovník, který říká, že rodina je „obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“⁷⁴ Existuje však mnoho jiných pohledů na to, jak definovat rodinu. Jeden velmi zajímavý pohled podává R. König, který vidí rodinu jako „skupinu vlastní povahy, která vzájemně spojuje své členy intimním citem, kooperací a vzájemnou pomocí; vztahy ve skupině mají charakter intimity a pospolitosti, a skupina se sama reprodukuje.“⁷⁵

Rodinu nelze tedy považovat za pouhý systém či instituci, ale za prostředí plné vztahů, důležité prostředí, kde se započiná proces socializace⁷⁶. Rodina je tedy klíčovou na poli primární a částečně sekundární socializace. Probíhá v ní díky intimním vztahům s matkou a dalšími členy rodiny první kontakt dětí se společností a její kulturou.⁷⁷ Rodina je prvním společenstvím, ve kterém dítě vyrůstá. V těchto prvních chvílích vývoje dítěte tak může zásadně ovlivnit, jakým člověkem se stane.⁷⁸ Rodina svým jednáním s dítětem, zaujímáním postojů k němu, vytvářením opory pro jeho vývoj, mírou zahrnování citovost, tak dítěti předává způsob, jak zvládat základní vzorce sociokulturního chování a myšlení. Ovlivňuje

---

⁷² GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 344.

⁷³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 206.

⁷⁴ *Velký sociologický slovník*. 2., P-Ž. Praha: Karolinum, 1996, s. 940.

⁷⁵ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. s. 344.

⁷⁶ Proces socializace lze definovat z pohledu sociální psychologie jako celoživotní vývojový proces, kdy je „bio-psychický organismu novorozence postupně přetvářen v organismus společensky začleněný, kulturními vlivy transformovaný, v intencích společensko-kulturní příslušnosti prožívající a jednající osobnost.“ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015, s. 104.

⁷⁷ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 198.

⁷⁸ MUCHA, Ivan. *Sociologie: základní texty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 151.; PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 96.

tak rozvoj postojů dítěte k sobě samému, ke svému blízkému i širšímu sociálnímu okolí, k věcem, přírodě a úkolům.⁷⁹

Rodina se sestává z mnoha aspektů, které nelze zahrnout do jednoduchých definic. Tyto aspekty názorně vystihuje Zdeněk Mlčák ve svém přirobení rodiny k ostrovu, který pluje v oceánu společnosti a jejích mezilidských vztahů. Pevnina ostrova a prostor, který zaujímá, je závislý na samotné velikosti pevniny ostrova nad i pod hladinou, ale také na výšce hladiny oceánu. Hloubka ostrova je závislá na jeho stáří, vlastní historii. Šířka je zase ovlivňována tradicemi, archeotypy a úrovní duchovní kultury, kterou si členové donesli ze svých původních rodin. Na každém ostrově je zakopaná pokladnice, která představuje těžce postižitelné vlastní zdroje z dědictví, které se i přes skrytost výrazně a specificky projevují. Na tomto ostrově žijí členové rodiny, ale i flora a fauna ostrova, tedy domácí zvířata i kultura a atmosféra rodiny a jejich interakčních vztahů. Ostrov tak může připomínat rozkvetlou zahradu, či poušť zasahovanou občasným ničivým větrem, může být příhodným životu či ne, může být také ostrovem osamělým či propojeným s ostatními ostrovy. Hmotnost ostrova závisí na vlivech z původních rodin. Těžiště ostrova určuje jeho stabilitu, čím hlouběji je, tím je stabilnější. Stabilita má vliv na soudržnost, přizpůsobivost a odpovědnost celé rodiny tak i jednotlivých členů. Na stabilitu těžiště má také vliv emocionální atmosféra, životní postoje, hierarchie hodnot a životní filosofie členů rodiny.⁸⁰ To vše společně vytváří konkrétní charisma rodinného ostrova, které se obtížně definuje, protože je jedinečné a určované „*rozličnými rodinnými rituály, kodexy, různými legendami, rodinnými tabu a dalšími specifickými*.“⁸¹

2.2 Druhy a typy rodin

Typy či druhy rodin lze určovat podle různých kritérií. Mezi časté rysy dělení patří způsob složení rodiny, způsobu vytváření rodiny, způsobu dělení moci v rodině. Nejčastěji se však rodina definuje podle toho, zdali plní své funkce vzhledem k dítěti.

Druhy rodin podle způsobu jejich složení:⁸²

---

⁷⁹ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 198.

⁸⁰ MLČÁK, Zdeněk. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. s. 119–122.; PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. s. 96–98.; PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, s. 47.

⁸¹ PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. s. 47.

⁸² JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. s. 206–207.

- **Nukleární rodina** se skládá výlučně z rodičů a dětí žijících ve společné domácnosti. Vyznačuje se individualismem a ochablými vztahy s širším příbuzenstvem.
- **Rozšířená rodina** se skládá z rodičů a dětí žijících v jedné domácnosti nebo v těsné blízkosti s dalšími příbuznými rodičů či vdaných a ženatých dětí. Nejčastěji jsou to prarodiče či rodiny tet a strýců.

Druhy rodin dle způsobu jejich vytváření:⁸³

- **Manželství dohodnuté**, ve kterém je výběr partnera určen sociálními parametry nebo vůlí rodičů
- **Manželství z lásky**, ve kterém oba volí svobodně svůj stav i partnera.

Rozdělení rodin podle dělení moci:⁸⁴

- **Patriarchální rodina**, ve které moc a autoritu má otec.
- **Matriarchální rodina**, ve které moc a autoritu má matka.
- **Rovnostářská/demokratická rodina**, ve které mají oba rodiče rovná práva, moc i autoritu.

Dělení rodiny podle funkčnosti vzhledem k dítěti:⁸⁵

- **Rodina stabilizovaně funkční** plní vzhledem k dítěti všechny své funkce a zajišťují tak dítěti sociální podmínky vhodné pro jeho harmonický vývoj.
- **Funkční rodina s přechodnými, více či méně vážnými problémy**, které je schopná vyřešit a díky kterým se dále rozvíjí a upevňuje. Jejich problémy vycházejí z vlastností jejich členů, z vnějších okolností, osobních selhání či události, které přicházejí v průběhu života. Krizovou fází si členové uvědomují a pracují na jejím vyřešení.
- **Rodina problémová** má problémy v plnění jejích funkcí. Členové rodiny mají problém najít řešení krize sami, zasahuje pomoc z venčí a dosahuje se dočasného řešení. Problémy a krize se však opakují. Krize často nakonec vyústí k rozpadu rodiny, protože členové nejsou schopni najít řešení, které by bylo trvalé. Snaží se však najít řešení, které by moc nezraňovalo děti.
- **Rodina disfunkční** má vážně a dlouhodobě narušené některé své funkce, to ohrožuje děti, a proto jsou nutné zásahy vnějších institucí. Rodina se však nedokáže řídit jejich radami. Rozpad rodiny je traumatizující s dlouhodobými

⁸³ BOUDON, Raymond. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 169.

⁸⁴ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. s. 346

⁸⁵ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 222–224.

následky pro děti. Řadí se sem rodiny s alkoholiky, vlekoucími se krizemi, psychickými poruchami a jiné.

- **Rodina afunkční** vůbec neplní své funkce a tím přímo ohrožuje dítě, jeho život a vývoj. Důvodem bývá hromadění patologických projevů, nezáměr o dítě, který přerůstá v nenávisť k němu. Soudně bývají těmto rodinám odebrány děti a dávány do náhradní péče.

Za nejvíce rozšířené typy rodin můžeme považovat rodiny funkční s přechodnými problémy a problémové rodiny. Příčin, které způsobují zatížení problémy je velká řada. Nejčastěji se však setkáváme s příčinami, které pramení od rodičů, protože jsou rodiči nezralými, přetíženými, ambiciózními, perfekcionistickými, autoritářskými, rozmazlujícími, příliš liberální, odkládající nebo disociální.⁸⁶

Příliš mladí a nezralí rodiče mohou být nepřipraveni na výchovu potomků jak v oblasti zkušeností, sociální a ekonomické, tak v nevyzrálosti citů, životních hodnot a zaměření. Přetíženost rodiny může pramenit v častých konfliktech mezi manželi či jinými členy rodiny, příbuznými a lidmi v okolí, nebo s narozením dalšího dítěte, nemocí v rodině a starostmi, které přináší, citovým strádáním po velké události v životě nebo ekonomickými či karierními problémy. Taková přetíženost bývá často jen přechodnou. Ambiciózní rodiče kladou přílišné nároky na své potomky v oblasti uplatnění a seberealizace, a ti tak paradoxně strádají. Stejně tak děti perfekcionistických rodičů strádají v důsledku permanentní zátěže dosahovat perfektních výsledků i v oblastech, pro které nemá dítě předpoklady. V autoritářské rodině dítě strádá neustálými příkazy a zákazy a není bráno vážně. Zdrojem však nemusí být oba rodiče, může být jen jeden z nich nebo prarodiče. Rozmazlující rodina je úplným opakem, dítěti je vyhovováno ve všem. Může pramenit z touhy rodičů dítě bránit proti ostatním a neúspěchům, nebo soucítit s problémy dítěte nebo dokonce potřeby sloužit dítěti, kdy je dítě ovládá. V rodině nadměrně liberální či improvizující má dítě nedostatek řádu. Rodiče odkládající upřednostňují své věci před vztahem k dítěti a dítě odkládají k prarodičům a přátelům. Disociovaná rodina trpí vážným narušením vztahů vně rodiny a stává se tak izolovanou od okolí nebo přílišně konfliktní s okolím, nebo narušením vnitřních vztahů projevujícími se v izolovanosti jednotlivých členů nebo nadměrné konfliktnosti.⁸⁷ Typy rodiny zatížené problémy a jejich pojmenování vycházejí často

---

⁸⁶ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 224–237.

⁸⁷ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 224–237.

z výchovných stylů, které rodiče mají, proto zde můžeme vidět určitou podobnost. Výchovným stylům v rodině se věnuji více v kapitole o Výchově.

2.3 Funkce rodiny

Funkce rodiny jsou úkoly, které rodina má a které plní pro své děti a společnost. Mezi základní funkce můžeme zařadit funkci ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, výchovnou a funkci odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil.⁸⁸ Od počátku novověku začala rodina předávat, nebo se o ně alespoň dělit, některé funkce do rukou státních a dalších institucí. Díky tomu se začala rodina proměňovat, čelí problémům a pochybám. Avšak přesto zůstává pro své členy nenahraditelným místem socializace, intimity a sociální podpory.⁸⁹

Jako hlavní cíl rodiny můžeme označit děti a jejich výchovu. Pro tento hlavní cíl má rodina mnoho socio-psychologických funkcí, aby zajistila zdravý a harmonický vývoj osobnosti dítěte, které se v dospělosti úspěšně zařadí do samostatného života ve společnosti. Základní funkce vzhledem k dítěti rozšířil Zdeněk Helus na deset, které považuje za nejdůležitější a za nejideálnější sociální podmínky:⁹⁰

- 1. Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života.** Jde o základní lidské potřeby jako jídlo, spánek, pohyb, hygiena a podobné. Patří sem však také potřeba bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřených podnětů. Učí dítě kontaktu s členy rodiny a pocitu být doma mezi nimi.⁹¹
- 2. Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické příslušnosti dítěte.** Příslušnost souvisí s pocitem domova a „toho svého“, které se týká jak místa tak zejména lidí, matky a otce, a také s identifikací. Učí se důvěře v rodiče a jistotě pro spolehlivé a láskyplné mezilidské vztahy.
- 3. Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, to znamená prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými.** V rodině

---

⁸⁸ STŘELEČ, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998, s. 157.

⁸⁹ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 219.; JANDOUŘEK, Jan. *Sociologický slovník*. s. 206.

⁹⁰ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 219–222.

⁹¹ Pět základních lidských potřeb, ze kterých první funkce vychází, definoval v roce 1943 americký psycholog Abraham Harold Maslow. Vytvořil takzvanou Maslowovu pyramidu, ve které hierarchicky seřadil lidské potřeby. Za nejdůležitější potřebu „bytí“ v základně pyramidy označil základní tělesné, fyziologické potřeby. Dále potřeby seřadil následovně: potřeba bezpečí a jistoty, potřeba lásky, přijetí a sounáležitosti, potřeba uznání a na vrcholu potřeba seberealizace, potřeba poznání a estetická potřeba. Naplňování potřeb je spojeno také s vývojem lidského jedince, pro uspokojení vyšší potřeby je nejprve potřeba uspokojit potřebu nižší v pyramidě. ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, s. 133.

dítě dostává příležitost začít se učit jednat samo za sebe, učí se zvládat věci, učí se, že je jednajícím a tvořícím člověkem, a že svojí činností může obohacovat svět.

4. **Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení.** Domácí přístroje, nástroje a zařízení, které dítě vidí všechny své členy používat, kupovat, starat se o ně, pomáhají vytvářet jeho vztah k hmotnému světu. Přístup ostatních členů k věcem učí dítě hodnotám, rozpoznání krásy a cennosti, ale také dovednostem a vlastnictví osobnímu a cizímu.
5. **Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky.** Díky vzorům matce/otce, sourozenců, prarodičů se učí přijímat a prožívat své pohlaví.
6. **Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady.** Otec a matka jsou prvními vzory, u kterých vidí lásku, vcítění a jednání, které může dítě napodobovat a tak se stávat osobností, kterou vidí i u svých rodičů. Učí se tak být empatickým a chápajícím.
7. **Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého.** Dítě je v rodině přirozeně zapojováno do aktivit a situací, jako jsou hry, domácí práce, zájmové činnosti, při kterých se samo a nenásilně učí zodpovědnosti, ohleduplnosti, úctě a povinností a učí se je brát jako součást života.
8. **Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení.** Rodina je prostředím, kde je dítě zařazováno do prožívání různých vztahů v rámci příbuzenstva a učí se s nimi jednat různě.
9. **Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě.** Dítě se učí vnímat různé profese, povinnosti a problémy, které mají ostatní lidé. Díky jistotě v rodině se pak učí nástrahy světa zvládat a nebojí se je překonávat a vytvářet si na ně vlastní názor.
10. **Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré, trpělivé a vcítivé vyslechnutí, radu a pomoc; je útočištěm v situacích životní bezradnosti.** Důležitost této funkce se projevuje s věkem dítěte, kdy se dostává i do jiných prostředí a začíná zažívat více konfliktů, problémů

a potíží. Díky rodině získává životní rovnováhu a učí se překonávat obavy a nejistoty z budoucnosti.

2.4 Rodina současného světa

Rodina, jako každá jiná instituce, se pod vlivem společnosti vyvíjí. Vývoj rodiny, zejména v západním světě, zaznamenal v posledních dvou stoletích velký posun. Od takzvané rodiny tradiční k rodině moderní. Faktorů, které vývoj rodiny začaly ovlivňovat, je více. Jedním z počátečních faktorů je rozvoj centralizované vlády, začátek masivního zapojení lidí do politického života a snahy vlád o změnu tradičního chování. Dalším faktorem je stěhování z venkova do měst, buď jen muž nebo nukleární rodina opouští zbytek rozšířené rodiny. Neposledně také pracovní nabídky, které bývají daleko od původního místa bydliště a jeho vlastního pole, působí rozkladně na rodinu celkově. Tyto změny lze označit za původce dnešní krize rodiny a rozpadu příbuzenských vztahů. Ve dvacátém století došlo ke změnám, které zasáhly rodinné systémy po celém světě a postupně se stále více a více prosazují.⁹²

1. Vliv příbuzných klesá.
2. Partneři se volí svobodně.
3. Rozšiřují se ženská práva i jejich uznání, jak vzhledem k uzavírání sňatku tak k moci v rodině.
4. Sexuální svoboda začíná pronikat i do společností, kde se dříve netolerovala.
5. Rozšiřují se práva dětí.
6. Stále více jsou přijímána stejnopohlavní partnerství.⁹³

Rodina současného západního světa bývá často vnímána jako problematická nebo v krizi. Často se vyznačuje sníženou stabilitou. Ta je způsobena vnějšími činiteli jako sociální, ekonomické a právní tlaky, které často rodinu stresují. Vnitřní činitelé, jako nízká tolerance stresu, vlastnosti členů, sociální a psychická nevyzrálость, laxní přístup a zodpovědnost k rodině a dětem, či nepřipravenost na partnerský i rodinný život, mají také velký vliv. Dalším znakem je demokratizace vztahů, která přeměňuje autoritativní patriarchální vztahy. Přináší však další problémy jako je nerespektování žádné autority. Nepřehlédnutelným znakem je delší doba, po kterou děti zůstávají v rodině.

---

⁹² GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013, s. 313–314.

⁹³ GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. s. 314.

Ta je způsobena delší přípravou na profesi a propojena s oddalováním dospělosti. Obecným znakem je také celkový úbytek rodin na počet obyvatel.⁹⁴

2.5 Pojetí rodiny v katolickém prostředí a její funkce

„Rodina je přirozené, stále se vyvíjející životní společenství rodičů a jejich dětí. Vyrůstá z manželství, jež bylo požehnáno plodností.“⁹⁵ V katolické církvi je rodina spojená výhradně s manželstvím, které mezi sebou uzavřeli svobodný muž a svobodná žena. Katechismus katolické církve manželství označuje za „svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvniternější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí...“⁹⁶ Manželství je smlouvou, kterou svým neodvolatelným souhlasem uzavírají muž a žena. Smlouva stojí na vzájemném slibu, kdy se oba zavazují k vzájemnému odevzdání se a přijímání se, lásce, úctě, věrnosti, věčné trvalosti za dobrých i zlých podmínek. Přiznávají také svoji slabost, a proto přivolávají na pomoc Boha.⁹⁷ Katolická církev tak v manželství vidí stav, který je stálý a posvěcený svátostí, a tak jediný vhodný a možný pro vznik rodiny. Taková rodina se stává přirozeným základem společnosti, zdrojem její udržitelnosti, obnovy a rozvoje, nositelkou kulturního dědictví, místem setkávání generací a primární výchovy důležité pro celý život. Je hlavně zdrojem hodnot lidskosti, mravnosti a lásky.⁹⁸

Rodina je společenstvím stojícím na lásce a dialogu mezi všemi jejími členy a Bohem. Z její podstaty vyplývají její hlavní úkoly, kterými jsou:

- **Vytvářet osobní společenství.** To spočívá ve vzájemném zdokonalování se. Mezi manželi v pohlavní umírněnosti, mezi všemi členy v budování mravních hodnot. Rodina jako celek vytváří jednotu, a proto musí toto společenství jednoty vytvářet nejen zdokonalováním jednotlivých členů, ale právě i celé rodiny.
- **Reprodukce a předávání života a služby životu.** Jedním ze smyslu rodiny a manželství je předávání nového života. Katolická církev nepřipouští oddělení manželského úkonu a úkonu plodivého, kromě přirozených cest.

⁹⁴ PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. s. 96.; MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990.

⁹⁵ BAHOUNEK, Jiří. *Křesťanská sociologie pro každého*. Třebíč: Arca JiMfa, 1997, s. 115.

⁹⁶ *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 1601.

⁹⁷ Celý slib zní: „Já N, odevzdávám se tobě, N, a přijímám tě za manžela(ku). Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponese všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh.“ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.* 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 25.

⁹⁸ BAHOUNEK, Jiří. *Křesťanská sociologie pro každého*. s. 96,108–114.

K tomu má rodina vychovávat i své potomky, protože tak mohou plnit službu předávání života společnosti.

- **Společensko-kulturní výchova.** Výchova dětí je povinnost a právo rodičů a je tak nejdůležitější ze společensko-kulturní úlohy rodiny. Rodiče mají za úkol vytvářet takové podmínky pro život a výchovu dítěte, které dovolí jeho všestranný a harmonický vývoj tělesné, duchovní, rozumové i volní stránky. Toto výchovné působení začíná již před vlastním narozením dítěte. Povinnost nespočívá však jen na rodičích, i děti jsou zavázány úctou k rodičům a poslušností. Výchovu dítěte mají zajišťovat oba rodiče (muž i žena), a mohou k tomu využívat podpůrné instituce, jako je škola. Hlavním cílem výchovy má být výchova k lásce, která daruje sebe sama. Dále také má vychovávat k duchovním hodnotám, které má šířit do svého okolí. Plní také státoprávní a hospodářské úkoly.
- **Výchova k náboženské účasti na životě a poslání církve.** Náboženská výchova a poslání rodiny se projevuje jednak uvnitř rodiny, ale také navenek. Vnitřní náboženská výchova spočívá v pěstování rodinného společenství, křesťanského ducha mezi všemi členy rodiny, rodinná modlitba, vedení k osobní modlitbě, ale i vzdělávání se v náboženských myšlenkách a pravidlech. To vše souvisí s příkladem, který tvoří rodiče. Navenek se má rodina účastnit života církve, které je součástí. Jako jednotlivci mají šířit křesťanské hodnoty a myšlenky a účastnit se tak apoštolátu, šíření křesťanství. Jako celek mají tvořit živé společenství, účastnit se života ve farnosti, ale i v místě bydliště, a tak přinášet Krista dalším lidem.⁹⁹

2.5.1 Pohled Hnutí fokoláre na rodinu

„Rodina má samozřejmě v hnutí výsadní místo, protože si uvědomujeme, že dnešní rodina je vystavena bouři; avšak často počínaje právě od rodiny se mohou uzdravit jednotlivci i společnost.“¹⁰⁰

Rodina je v Hnutí fokoláre velmi důležitá hned z několika důvodů. Je totiž svojí podstatou velmi blízká celé spiritualitě a jejímu prožívání. Rodina z Nazareta byla první, která inspirovala zakladatelku Chiaru Lubichovou k vytvoření nové spirituality a založení Hnutí fokoláre, a tak je také vzorem pro život rodin celkově, ale i jejich jednotlivých

⁹⁹ BAHOUNEK, Jiří. *Křesťanská sociologie pro každého*. s. 116–135.

¹⁰⁰ LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. s. 97.

členů¹⁰¹. Rodina je vidět i v názvu Hnutí fokoláre, protože fokoláre znamená oheň rodinného krbu. Rodina jsou lidé, kteří společně žijí a všechno prožívají v jednotě, takže je vlastně živoucím společenstvím, které má uprostřed Ježíše. Je tak obrazem Nejsvětější Trojice a základní buňkou církve.¹⁰² Rodiny se také staly součástí Hnutí fokoláre díky spoluzakladateli Igninu Giordanimu, který byl první ženatý fokolarín. Bylo také vytvořeno hnutí Nových rodin, které má za úkol sdružovat právě všechny rodiny na světě, které žijí ducha Hnutí fokoláre.¹⁰³

Rodina má dle spirituality hlavní úkol vzhledem k dětem. Je jím jejich výchova v křesťanském duchu, pro kterou spiritualita Hnutí fokoláre nabízí cestu jednoty a lásky. Jednota a láska dle spirituality vychází ze samé podstaty rodiny, jak ji zamýšlel Bůh, a proto je pro rodinu cestou přirozenou a návratem k jejímu počátku. Jak vyplývá z úvodního citátu, tak Hnutí fokoláre nazírá na dnešní rodinu jako na rodinu zmítanou pochybnými teoriemi, úpadkem tradičních hodnot, materialismem a konzumismem, jako na rodinu, které je třeba pomoci vlastní obnovou a napojením na Boha Lásku.¹⁰⁴

Rodina je první, kdo zprostředkovává první kontakt dětí s Bohem Láskou. Vlastním příkladem rodiče učí děti milovat druhé, vlastní společnou modlitbou učí, jak se mají modlit. Spiritualita Hnutí fokoláre je celá postavená na lásce k druhému a lásce k Bohu, proto křesťanská výchova v rodinách Hnutí fokoláre se zároveň stává prvním kontaktem se spiritualitou Hnutí fokoláre. Rodina také učí děti účastnit se mše svaté, modlitby církve.¹⁰⁵

„Naše hnutí chce pomoci všem rodinám, s nimiž se setká, aby obnovily lásku, která je rodině vlastní, skrze tu lásku, která je výlučným Božím darem. A pokud se to podaří, pak i přes negativní vliv společnosti, který rodinu narušuje, vznikne nový model rodiny, tolik potřebný pro dnešní dobu.“¹⁰⁶

---

¹⁰¹ LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodine*. Bratislava: Nové mesto, 1991, s. 20–22.; LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* Praha: Nové město, 1999, s. 32.

¹⁰² LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodine*. s. 42–43. LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* s. 23–24.

¹⁰³ LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodine*. s. 15. LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* s. 27.

¹⁰⁴ LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodine*. s. 16–20, 41.; LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* s. 5–6, 24.

¹⁰⁵ LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodine*. s. 41–59.

¹⁰⁶ LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* s. 36.

3 Výchova

Výchova je v pedagogickém, a zejména poté rodinném, prostředí jedním ze základních slov. Proto se také mnozí autoři snažili o přesnou definici, kterých je nepočítaně. Výchovu lze chápat jako „*system pomoci dítěti v procesech jeho personalizace, socializace a enkulturace, jako vytváření příležitostí jeho optimálního rozvoje, který směřuje k aktivní, samostatné, tvořivé, humánní a demokratické životní orientaci.*“¹⁰⁷ Výchovou tedy rozumíme zasahování do rozmanitých odvětví života jedincem, mezi které patří „*utváření vlastností osobnosti, jejího charakteru, přesvědčením postojů, motivů, citů, potřeb a zájmů a tomu odpovídajících forem chování a jednání.*“¹⁰⁸ Pedagogický slovník vysvětluje výchovu jako „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“¹⁰⁹ Toto záměrné působení nejčastěji vychází od rodičů, učitelů, vychovatelů a institucí zaměřujících se na výchovu, a směřuje na vychovávané, kterými z pravidla bývají děti a mládež. Avšak výchova často probíhá i v opačném směru, od dětí a mládeže na dospělé, bývá tak procesem interakce¹¹⁰, vzájemného působení a komunikace. Nemůže být považována za jednostranný proces. Nesmíme také opomenout, že vychovávaní často působí sami na sebe, jedná se o takzvanou sebevýchovu.¹¹¹

3.1 Cíle výchovy

Pokud je výchova záměrným či cílevědomým působením, je zřejmé, že musí mít nějaké cíle, kterých chce dosáhnout. Obecně můžeme cíl výchovy definovat jako „*ucelenou představu (ideál) předpokládaných a žádoucích vlastností člověka, které lze výchovou získat.*“¹¹² Mezi základní cíle výchovy můžeme zařadit rozvinutí vlastností, názorů, postojů či hodnot.¹¹³ Jednoduše připravit člověka na jeho život, neboli k takzvané životní zdatnosti, která může být definována jako „*soubor schopností, znalostí a postojů člověka,*

---

¹⁰⁷ STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.* Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury, s. 7.

¹⁰⁸ STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.* s. 7.

¹⁰⁹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník.* 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 345.

¹¹⁰ Interakční či komunikační koncepcí výchovy se zabývají MAREŠ, Jiří a KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole.* Brno, MU 1995. a jiní.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele.* s. 248.

¹¹¹ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele.* s. 247–248.

¹¹² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník.* s. 34.

¹¹³ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele.* s. 247.

*keré se v jeho společenství pokládají za nutné k tomu, aby mohl žít svůj život samostatně a sociálně odpovědně, smysluplně a dobře.*¹¹⁴

Standardy rodinné výchovy dětí školního věku můžeme rozdělit do různých oblastí, ve kterých si rodiče stanovují cíle pro své děti. V prostředí naší společnosti můžeme hovořit o základních standardech a cílech v oblastech utváření mravních rysů, rozumové výchovy, utváření vztahu k lidem, vytváření vztahu k práci, vztahu dítěte ke kráse, zdravotní, tělesné a sportovní výchovy či ekologické, sexuální, tvořivá a asertivní výchovy.¹¹⁵

- **Utváření mravních rysů:** Výchova v této oblasti by měla u dětí školního věku směřovat k hlubšímu rozvoji čestnosti, pravdomluvnosti, ukázněnosti, zásadovosti, úctě k lidem, skromnosti, statečnosti, vytrvalosti, sebeovládání a cílevědomosti. Prokešová morální výchovu rozděluje do pěti stupňů a ke školnímu věku přiřazuje rozvoj třetího a čtvrtého stupně. Třetí stupeň spočívá v upevnění se v mravních postojích a přesvědčeních a jejich postupném zvnitřnění. Děti tak začnou chápat, že některé věci mají dělat, protože chtějí a vědí, že tak mají být a ne proto, že jim hrozí trest a nebo že to po nich někdo chce. Čtvrtý stupeň mravní výchovy spojuje s obdobím puberty a souvisí s hledáním vlastní hodnotové orientace. Pubescenti se tak skrze různé věci, které musí dělat nebo dělají proti mravnímu přesvědčení, formují.
- **Rozumová výchova dětí:** V této oblasti je v době školního věku největší úkol na školních institucích, ale rodina může rozumovou výchovu silně ovlivnit. Hlavním cílem rodičů je pozitivní motivace ke studiu, vytváření podmínek ke vzdělávacím aktivitám.
- **Utváření vztahu k lidem:** Vztahy k lidem ve svém blízkém i širším okolí a k celé společnosti vůbec jsou dalším cílem rodičovské výchovy. Skrz rodiče a jejich názory a postoje k politice, ekonomice, ekologii a dalším důležitým otázkám společnosti se dítě učí vytvářet a žít své vlastní vztahy.
- **Vytváření vztahu k práci:** Výchovný úkol v této oblasti se v průběhu školní docházky mění. Začíná se u přechodu ze hry k povinnostem, udržení pozornosti, plnění úkolů, samoobsluhy. Děti mají být více a přiměřeně zapojovány

---

¹¹⁴ BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1996, s. 38.

¹¹⁵ STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. s. 160–161.

do pracovních příležitostí v rodinném prostředí. Ke konci školního věku rodina ovlivňuje také volbu povolání a dalšího směřování života dítěte.

- **Vztah dítěte ke kráse:** Rodina učí děti k pozitivnímu vztahu k umění, kultuře, ale i k přírodě, zvířatům a všemu živému. Pokud rodiče rozpoznají estetické vlohy, měli by dítě učit tento talent rozvíjet a užívat.
- **Zdravotní, tělesná a sportovní výchova:** Rodiče učí děti žít zdravě, dodržovat hygienické návyky, správně se stravovat, ale i aktivně odpočívat.¹¹⁶

Mírně odlišné oblasti, na které by se výchova v rodině měla zaměřovat, nabízí M. Prokešová. Tyto oblasti stanovila na základě inspirace z děl od autorů J. Prekopové¹¹⁷, T. B. Brazeltona a S. T. Greenspana¹¹⁸. Dle potřeb a schopností dětí vymezila následujících 10 oblastí:

- Jasná měřítko a schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem
- Cit pro hodnoty a nosné tradice
- Svobodné tvůrčí myšlení
- Logika srdce (potřeba blízkosti a pozitivního vztahu k jiným lidem)
- Síla vůle a schopnost snášet zátěž
- Naděje jako životní postoj (víra smysluplnost života)
- Připravenost otevřeně vyjadřovat své pocity
- Schopnost milovat (potřeba aby ten druhý byl spokojený a šťastný, potřeba zdravé sebelásky a úcty k sobě samému)
- Něha slov i něha doteků
- Mít radost ze života (úcta ke všemu živému, žijícímu i neživému světu)¹¹⁹

Různé oblasti, ve kterých jsou rodiči a společností stanovovány standardy rodinné výchovy, mohou být členěny podle autorů odlišně, ale všechny nakonec mají za cíl všestrannou a harmonicky rozvinutou osobnost. Jejich cílem „není, aby všechny děti byly

---

¹¹⁶ STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I.* s. 160–161.; PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, s. 23–25.; ROZINAJOVÁ, Helena. *Pedagogika rodinného života pro učitel'ov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, 1988.

¹¹⁷ PREKOPOVÁ, Jiřina. *Von der Liebe, die Hlat gibt*. Munchen: Kosel – Verlag, 2000.

¹¹⁸ BRAZELTON, T. Berry a GREENSPAN, Stanely. I. *Die sieben Grundbedurfnisse von Kindern*. Weinheim und Basel, 2002.

¹¹⁹ PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 68–74.

*stejně a stejně se chovaly, ale aby při vší rozmanitosti zjevů a povah byly v životě i úspěšné i šťastné.*¹²⁰

3.2 Výchovné metody a styly

Ve výchově obecně můžeme pozorovat různé metody, postupy a prostředky, které jsou „*záměrné a systematické a které směřují k výchovnému cíli.*“¹²¹ Těchto metod je celá řada a celkově vytváří výchovný styl neboli způsob výchovy.

Metody výchovy jsou různé a mají různé dělení. Prokešová uvádí metody **konstruktivní** (požadavku a vysvětlování), **citového působení** (metoda vyvolávání a tlumení citů, příkladu, přesvědčování) a **metody řízení činnosti** (režim, cvičení, uspokojování potřeb, hodnocení a kontroly, vytváření výchovných situací, pověřování jednotlivců i skupin určitými úkoly jako projev důvěry, a výbuchu).¹²² Thorová metody označuje za strategie a člení je na tři hlavní, a to strategii **fyzické síly**, **nesouhlasu/zákazu** a **vysvětlení**. Tyto tři strategie jsou používány rodiči při výchově dětí a skrze ně dosahují svých výchovným cílů. Za neúspěšnější a nejefektivnější označuje strategii vysvětlování.¹²³ Mezi další výchovné prostředky pak tradičně řadíme kladení požadavků a kontrolu jejich plnění, odměny a tresty, povzbuzení, slovní působení, osobní příklad a vztah dospělých k dítěti.¹²⁴

Výchovné styly jsou „*psychologické konstrukty určitých navzájem se lišících souborů strategií, které rodiče používají při výchově dítěte.*“¹²⁵ Popsat a klasifikovat různé výchovné styly se pokoušelo mnoho autorů jak na poli psychologie, pedagogiky tak sociologie.

A. Adler popsal dva rodičovské styly, které způsobují komplexy méněcennosti a nadřazenosti:¹²⁶

- **hyperprotektivita dítěte:** Rodiče dítě rozmazlují, zahrnují nadbytečnou pozorností a chrání ho před negativním působením. Dítě pak není připraveno na život v realitě, neumí se samostatně rozhodovat a cítí nejistotu.

¹²⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989, s. 192.

¹²¹ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. s. 153.

¹²² PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, s. 16.

¹²³ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, s. 188.

¹²⁴ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 250–264.

¹²⁵ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 188.

¹²⁶ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 189.

- **zanedbávání dítěte:** Rodiče neposkytují jistotu a bezpečí dítěti vůbec. V dospělosti dítě neumí důvěřovat ostatním a problematicky navazuje bližší vztahy.

K. Levin a stejně tak i D. Baumrindová vytvořili dělení, které bývá označováno za tradiční a nejjednodušší dělení výchovných stylů:¹²⁷

- **autokratické (autoritativní, dominantní):** Vychovatelé rozkazují, hrozí, trestají, málo respektují přání, potřeby, iniciativu a samostatnost dětí. Děti cítí napětí, chovají se submisivně, bez iniciativy nebo se bouří proti autoritě a jsou agresivní.
- **liberální (slabé):** Vychovatelé vedou děti málo nebo vůbec, nemají požadavky, pokud ano, tak je nekontrolují a nepožadují plnění. Děti nedokáží ovládat své impulzy, působí rozmazleně, nejsou samostatní a zodpovědní, spoléhají na ostatní, mají sklony k agresivitě a problémy s autoritami.
- **sociálně integrační (demokratické):** Vychovatelé vedou děti jako spolupracující skupinu, respektují individualitu dětí, podporují iniciativu, vychovávají příkladem. Má nejkladnější vliv na chování, kázeň, pracovní výkonnost i vztah mezi vychovávaným a vychovatelem. Někteří autoři jej označují za liberální styl.

Toto dělení později v osmdesátých letech dvacátého století rozšířila E. E. Maccobyová na 4 styly:¹²⁸

- **asertivní, demokratické rodičovství**
- **autoritářské, přísné rodičovství**
- **shovívavé, svobodomyšlné, liberální rodičovství**
- **nezúčastněné, nedbalé rodičovství:** Rodiče sice plní základní potřeby dítěte, ale jinak se o jeho život, pocity, názory nestarají a nemají na ně žádné výrazné požadavky. Dítě bývá náladové, nesoustředěné, impulzivní, neumí ovládat své emoce a chování, a nemá úspěchy pro nízké sebevědomí.

Mezi významné osobnosti, které se zabývali teorií výchovy a typologií výchovných stylů, řadíme i českého psychologa Jana Čápa, který přinesl dělení založené na kombinaci dvou dimenzí výchovy - emočního vztahu mezi rodičem a dítětem, a míře výchovného řízení. Emoční vztah je vyjadřován na škále od záporného k extrémně kladnému a míra

¹²⁷ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 304–306.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 189.

¹²⁸ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 189–190.

výchovného řízení od silného po rozporné, a výchovné styly vznikají jejich kombinací, kterých je devět. Model se proto nazývá analyticko-syntetický neboli model devíti polí.¹²⁹

Tabulka č. 1: Model devíti polí					
		Řízení			
		silné	střední	slabé	rozporné
Emoční vztah	záporný	1) výchova autokratická, tradiční, patriarchální		2) liberální výchova s nezájmem o dítě	3) pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
	záporně kladný	9) výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici			
	kladný	4) výchova přísná a přitom laskavá	5) optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	6) laskavá výchova bez požadavků a hranic	7) rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem
	extrémně kladný			8) kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

Za ideální výchovný styl označuje pole 5, kdy je střední výchovné řízení kombinováno s kladným emočním vztahem, protože respektuje osobnost dítěte od malička a podporuje její kladný všestranný vývoj. Dá se srovnat se sociálně-integračním stylem a stylem demokratickým. Negativní vliv na osobnost dítěte mají výchovné styly s řízením spojeným s negativním emočním vztahem. Vedou u dětí k nesamostatnosti, ztrátě iniciativy, kreativity a k nízkému sebehodnocení.¹³⁰

Z. Matějček rozdělil problematické výchovné styly na dvě skupiny, a to negativně laděné a příliš pozitivně laděné. K negativním zařadil *výchovu zavrhuje*, ve které dochází k přílišnému fyzickému i psychickému trestání a dítě je pak pasivní a rezigované,

¹²⁹ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 306–312.; ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996.

¹³⁰ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 312.

a *výchovu zanedbávající*, kdy se zanedbávání neváže jen na ekonomickou, ale právě i na sociální stránku života. Děti jsou ponechány sami sobě a nemají povědomí povinnosti. K příliš pozitivně laděné výchově zařadil *výchovu rozmazlující, výchovu příliš úzkostnou a protektivní, výchovu s přepjatou snahou o dokonalost dítěte a výchovu protekční*. Všechny vedou k určité míře nesamostatnosti či až závislosti na rodičích, nedostatku sebedůvěry, nebo se stávají nástroji kompenzace pro rodiče.¹³¹

Někteří autoři vytvořili typologii výchovných stylů jednotlivých rodičů. Šest výchovných stylů matky vytvořili H. Cloud a J. Townsend a uvádí a doplňuje je M. Prokešová: Matka fantom, která má citový odstup od dítěte, Matka z porcelánu, která zavrhuje citové projevy dítěte, Matka manipulátor má velký vliv na chování dítěte, Matka sběratelka trofejí, které záleží na výsledcích dítěte, Matka stálý šéf, která o všem rozhoduje, Matka věčný průvodce, která řeší všechny problémy za dítě, dále pak matka nepřátelská, bezmocná, příliš úzkostlivá, rozmazlená, egoistická, perfekcionistická, spirituální, kontaktní, liberální, vymazlenou s šťastnou matku.¹³² Výchovné negativní styly otců uvádí Prokešová od autora L. Yablonského, který definoval pět otcovských stylů výchovy, a to Citlivý a milující otec- dvojník, Otec rovnostářského typu – kamarád, Otec – machr, Otec – psychopat a egocentrický otec. Pozitivní výchovné styly otců od P. Ballnika: Otec, který umí vzbudit nadšení, Empatický otec, Otec se vztahem k realitě a Kreativní otec.¹³³

Výběr metod, potažmo celkového stylu výchovy, je ovlivňován četnými faktory z blízkého i vzdáleného okolí rodičů i dítěte. Patří mezi ně zkušenosti, tradice, vědecké poznatky, společenské mínění, kultura, socioekonomická situace rodiny, místo bydliště či temperament.¹³⁴

Čáp podmínky ovlivňující výběr způsobu rozdělení do pěti skupin:¹³⁵

1. **vlastnosti a zkušenosti vychovávajících**: charakterové i biologické vlastnosti, zkušenosti ze svého dětství, vzdělání.

¹³¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992, s. 60–64.; PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. s. 51–52.

¹³² PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. s. 52–57; CLOUD, Henry, TOWNSEND, John. *Prosím tě, mami....* Praha: Návrat domů, 2000.

¹³³ PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. s. 52–57; YABLONSKY, Lewis. *Otcové a synové*. Praha: Portál, 1995.; BALLNIK, Peter. *Pozitivní otcovství*. Sborník textů z česko-německo-rakouské konference konané 3. – 4. dubna 2006 v Praze, Národní centrum pro rodinu, Brno, říjen 2006. Dostupné online: www.socialninaika.cz/files/files/sbornik06-1.doc, rodinná politika jako podpora angažovaného rodičovství Studie P. Ballnika je dostupná na: www.broschuerenservice.bmsg.gv.at.

¹³⁴ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 188.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 247.

¹³⁵ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 313–317.

2. *vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícími a vychovávanými*: s rodiči, prarodiči, dalšími členy rodiny, trenéry, učiteli a dalšími lidmi z okolí dětí.
3. *vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí*: charakterové i biologické vlastnosti, jejich zkušenosti s dosavadní výchovou.¹³⁶
4. *události a změny v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte*: vývoj rodičů rodiny a její situace, vztahové změny (nový sourozenci, rozepře, rozvod, úmrtí, neúplná či doplněná rodina), ekonomické změny, zkušenosti ve výchově, aktuální situace, sociální změna (vstup dítěte do školy, přestup na jinou školu, vyšší stupeň školy, přestěhování se).
5. *širší sociokulturní podmínky* (= makrosociální podmínky): názory, postoje a tradice země, lokality, národa a etnické skupiny, sociální vrstvy, doby, kultury.

Vliv na způsob výchovy mají tedy různé faktory, předem dané nebo postupně se objevující, působící jak na straně vychovávaných, tak na straně vychovatelů či ze strany dalších spoluaktérů výchovy. Proto pro dosažení úspěšné výchovy se na tyto různé faktory nesmí zapomínat a je důležité uvědomovat různost dětí i rodičů a způsoby výchovy vybírat individuálně lidem, stavům i situacím.

3.3 Rituál a zvyk ve výchově v rodině

S výchovou dětí v rodině, kromě výchovného stylu rodičů souvisí také veškeré činnosti, které rodina společně prožívá. Tyto společné a často opakované události a momenty se sávjí rodinnými rituály, zvyky či tradicemi. Rituály a zvyky patří ke každé rodině, každé kultuře i každému dni života společnosti. Rodina si je vytváří sama nebo je přejímá od svých předků. Nejdříve je nutné definovat, co to rituály a zvyky v rodině jsou a jaké jsou mezi jednotlivými pojmy rozdíly.¹³⁷

Rituál má pevně daný průběh, svá pravidla a schémata. Opakují se v něm určité způsoby chování v určitých situacích. Mohou se stát naučenými a lze je tak provádět nevědomě. Záhy se stává dobře známým a bývá zachovávan a uznávan i před možné logické nepochopení.¹³⁸ Dělení rituálů je mnoho, ale pro návaznost s výchovou je vhodné rituály rozdělit na *přechodové, oslavné, soukromé a každodenní*. Přechodové rituály jsou spojovány s vývojem osobnosti a s životním obdobím, například svatba, vstup do školy

¹³⁶ Je důležité nezapomínat, že děti nejsou pasivními činiteli výchovy, ale že ovlivňují nezáměrně i záměrně dospělé právě i ve výběru výchovných technik a stylů. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 188.

¹³⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 87.; KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011, s. 8–9.

¹³⁸ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 9.

první školní den, v křesťanském prostředí křest, biřmování a další. Mezi oslavné rituály patří oslavy narozenin, svátků, jubileí, každoroční akce, Vánoce, Velikonoce a další. Soukromé neboli osobní rituály jsou takové, které má každý člověk sám pro sebe. Každodenní rituály jsou ty, které jsou součástí každého dne. Můžeme mezi ně zařadit sled činností, které děláme, když ráno vstaneme, činnosti spojené s ukládáním dětí ke spánku, společné stolování a další. Věřící rodiny si upravují církevní rituály pro domácí potřebu, nevěřící si vytváří vlastní. Rituály jsou naplněny symboly.¹³⁹

Zvyk neboli sociální zvyk jsou způsoby a normy sociálního chování, které jsou vyžadovány a pravidelně opakovány ve specifických situacích. Toto chování je obecně přijato a kodifikováno společností a ovlivněno kulturou a historií dané společnosti, potažmo rodiny. Sociální zvyky jsou buď tradiční, které vznikly v minulosti a jsou předávány z generace na generaci, anebo soudobé, které si vytváří nově každá společnost či rodina. Mezi sociální zvyky řadíme *mravy*, *obyčeje*, *zvyklosti* a tomu podobné. Obyčeje mývají symbolický charakter a jsou zařazovány do života ve specifických situacích a při zvláštních příležitostech, například narození, svatba, pohřeb či Vánoce, Velikonoce, vinobraní a podobné. Obyčeje bývají často doprovázeny rituály. Mravy nemají symbolický charakter a jsou spíše standardem chování pro určité sociální situace a určují tak správnost či nesprávnost sociálního chování.¹⁴⁰

Rituály jsou důležité pro celou rodinu, protože přinášejí vnitřní jednotu a identitu. Pomáhají také jednotlivým členům s identifikací jejich role a dávají pocit jistoty. Ve výchově mohou být využívány pro zavedení pravidel, hranic, způsobů chování či řešení konfliktů.¹⁴¹

Zvyky, protože vytvářejí daná schémata chování, pomáhají členům rodiny k zvládnutí sociálně adaptačních potíží ve všech částech socializačního procesu a vytváří tak komfortnější prostředí pro vývoj celé rodiny.¹⁴²

Rituály i zvyky jsou tedy velmi důležitou a každodenní součástí života rodiny. Pokud jsou dobře využity, mohou napomoci rodičům s výchovou a dětem se sebevýchovou. Přinášejí rozmanitost rodinného života, propojují generace a vytváří specifickou rodinnou identitu.

---

¹³⁹ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 8–12.; MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. s. 86–87.

¹⁴⁰ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. s. 570–571.

¹⁴¹ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. s. 13–16.

¹⁴² GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. s. 570.

3.4 Děti školního věku a jejich výchova

Školní věk bývá často různě dělen. Nejčastěji na tři etapy, a to mladší školní věk, střední školní věk a starší školní věk. Mladší školní věk bývá vymezen šestým a desátým rokem dítěte, nebo také prvním a čtvrtým nebo pátým ročníkem školní docházky. Střední školní věk pak jedenáctým a patnáctým rokem dítěte, nebo šestým a devátým ročníkem školní docházky. Starší školní věk pak bývá vymezen docházkou na střední školu, tedy věkem od patnáctého do osmnáctého roku dítěte.¹⁴³ Marie Vágnerová uvádí jiné věkové rozdíly při popisu vývojových etap dítěte. Raný školní věk uvádí od šesti do devíti let, střední školní věk od devíti do dvanácti let a starší školní věk do patnáctého roku dítěte, tedy shodný s dobou druhého stupně základní školy.¹⁴⁴ Podobně věkové členění přináší i Jan Čáp a Jiří Mareš, kdy období vývoje dítěte rozdělují na dvě etapy, a to mladší školní věk od šesti do jedenácti let, pubertu od jedenácti do patnácti let.¹⁴⁵

V následujících podkapitolách se budu zabývat vývojem dětí vzhledem k jejich vývojové etapě a z nich vyplívajících výchovných problematik. Rozdělení vývojových období je provedeno podle J. Čápa a J. Mareše, protože stručněji vyjadřuje rozdílné vývojové etapy.

3.4.1 Děti mladšího školního věku¹⁴⁶

Jak je již výše uvedeno, jedná se tedy o děti ve věku zhruba mezi šesti a jedenácti lety. Často bývá nepřesně období nazýváno podle Freudovy teorie „latentní“¹⁴⁷, a i když oproti předchozímu a následujícímu vývojovému období je výrazných změn méně, určitě nelze říct, že se v životním vývoji dítěte neděje nic.¹⁴⁸ Během tohoto období se u dítěte formuje sebepojetí, uvědomuje si vlastní pohlaví a začíná si vytvářet postoje ke vzdělávání.¹⁴⁹ Jednou charakteristickou, velmi důraznou a důležitou sociální změnou, kterou dítě prochází, je jeho nástup do školní docházky. Změn, které se díky škole dostaví, je mnoho

¹⁴³ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. s. 284.

¹⁴⁴ VÁGNEROVÁ, Marie a HADJ MOUSSA, Youcef. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 148.

¹⁴⁵ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 228, 232.

¹⁴⁶ Výchovou dětí mladšího školního věku se podrobněji zabývá: ROGGE, Jan-Uwe. *Výchova dětí krok za krokem*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2007, 263 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele.

¹⁴⁷ Latentní období je 4. obdobím vývojové psychoanalytické teorie psychosexuálního vývoje osobnosti podle Sigmunda Freuda. Toto období trvá od 6. roku do nástupu puberty a vyznačuje se, jak již název napovídá (z latinského *latens* = skrytý), obdobím klidu v sexuálním vývoji. K rozvoji dle Freuda dochází na úrovni sociálních dovedností a na osvojování kulturních norem. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 275–280.; FREUD, Sigmund. Three essays on the theory of sexuality. In *The Standard Edition the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, 7. London: Hogarth Press, 1958.

¹⁴⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004, s. 145.

¹⁴⁹ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 402.

a zasahují do různých oblastí života jedince. Dítě získává novou roli školáka, která dítěti přináší nové postavení jak v rodině, mezi sourozenci, tak zejména mezi kamarády a širokým okolím. Se změnou také přichází povinnosti, požadavky a nové činnosti, které souvisí s jeho vývojem a podporují ho.¹⁵⁰

Fyzický vývoj probíhá pomalu a plynule. Růst se zpomalí na zhruba pět cm za rok a dívky i chlapci dosahují v jedenácti letech průměrně stejně vysoké postavy, dívky však bývají na konci vývojového období vyšší. Stejně tak je tomu i s přibýváním váhy, které je v průměru stejné jak u chlapců, tak u dívek, i když děvčata mívají více podkožního tuku. Celková postava obou pohlaví je zdatnější a plnější. Zmenšuje se také poměr hlavy a těla. Obličej získává dospělejší rysy a probíhá výměna mléčných zubů. Sekundární pohlavní znaky nejsou rozvinuté, ale postava dívek a chlapců se mírně liší. Stále také probíhá vývoj mozku, jeho růst se výrazně zpomaluje okolo desátého roku. Vývoj nervové soustavy může zapříčinit únavu a nepozornost. Celkově se dětem zlepšuje fyzická kondice. Velmi obratné jsou v hrubé motorice, kterou stále více zapojují do svých aktivit a zdokonalují. Dokáží také velmi rychle načerpat nové síly. Fyzická kondice se pro ně stává i jedním z kritérií, které vydobývají postavení v kolektivu. Probíhá také rozvoj jemné motoriky a koordinace zraku a svalů, který je intenzivně podporován školními aktivitami jako je psaní.¹⁵¹

U dětí mladšího školního věku dochází k rozvoji poznávacích a myšlenkových procesů. Děti začínají vnímat skutečnost z více hledisek a nemají jen subjektivní pohled na věc, začínají pracovat s čísly a časem. Uvědomují si různé role své i ostatních lidí, začínají chápat souvislosti, řeší problémy dle různých strategií a pravidel, všímají si detailů.¹⁵² Jejich myšlení bývá vázáno na reálné zkušenosti, vědomosti a sociální porozumění, proto bývá toto období také označováno jako období „střízlivého realismu“. Jejich zkušenosti s realitou však teprve započaly nabírat, a proto jsou zkušenosti prozatím omezené a způsobují tak nepřesnosti v myšlení.¹⁵³

---

¹⁵⁰ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 228–229.

¹⁵¹ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 146–148.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 402, 410.

¹⁵² VÁGNEROVÁ, Marie a HADJ MOUSSA, Youcef. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. s. 148–159.

¹⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie a HADJ MOUSSA, Youcef. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. s. 155.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 404.; LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětského lékaře*. Praha: Avicenum, 1991.

Podle J. Piageta je toto období „*fázi konkrétních logických operací*“, které je charakteristické respektováním základních zákonů logiky a konkrétní reality.¹⁵⁴ Mezi konkrétní logické operace podle Piageta¹⁵⁵, jak je uvádí Thorová, patří: reverzibilita (vratnost), chápe princip konzervace (stálosti některých vlastností), klasifikace hierarchická, matic, schopnost inkluze (dovednost organizovat předměty a pojmy), schopnost induktivní logiky (zobecnování), schopnost seriality (řazení, chápání logické posloupnosti), tranzitivní inference (spojením informací se vytváří nový logický závěr), decentrace (vyvození závěru na základě posouzení více hledisek).¹⁵⁶

S rozvojem myšlení dochází také k rozvoji jazykových schopností. Děti aktivně používají více jak pět tisíc slov a jsou schopny porozumět ještě většímu množství. Také se snadněji učí cizím jazykům. Jazykovou kompetenci brzy rozšiřuje schopnost číst, která je pro děti dalším zdrojem informací o světě. V tomto období realismu jsou pohádky a mýty střídány realistickými tématy s realistickými ilustracemi v knihách.¹⁵⁷

Škola a její prostředí se stávají důležitým mezníkem v životě dítěte, protože přináší změny nové a podporuje jeho postupné vývojové změny. Přináší dítěti nové v oblasti práce a povinností, dětském kolektivu a vnímání autority.¹⁵⁸ Školní život přináší dítěti povinnosti a pravidelný režim. Učitel i rodiče mají na dítě nároky, které se s časem rapidně zvyšují. Dítě tak často musí udržet pozornost, i když nechce, což je pro něj náročné a nezvyklé a mívá s tím problémy a nahromaděnou energii pak projevují během přestávek, někdy však i během vyučovacích hodin. Kromě překážky soustředění se ve škole objevuje překážka přijímání hodnocení a soutěživosti. Děti jsou hodnoceny od učitele, ostatních dětí a často i rodičů a sami sebe srovnávají se spolužáky. Hodnocení a jeho vnímání dětmi má vliv na jejich úspěch, postoje ke vzdělávání, sebeúctu a sebedůvěru. Může je tak pozitivně, ale i negativně ovlivnit. Pozitivní vliv může mít setkávání se s rodiči nad domácí přípravou, chválení dítěte, pozitivní motivace. V opačném případě může děti vést k pocitu méněcennosti či až ztrátě motivace k překonávání jakýkoliv překážek, které školní život a povinnosti přináší. Tlak se pak projevuje zvýšeným výskytem zlovyků, jako je kousání nehtů a věcí či kroucení vlasů, pohybovým neklidem nebo zvýšenou únavou. V tomto období se děti lehce dostávají do stresu, trápí je obavy, snadno se rozesmutní a reagují

---

¹⁵⁴ VÁGNEROVÁ, Marie a HADJ MOUSSA, Youcef. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. s. 148.

¹⁵⁵ PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Praha. SPN, 1966.

¹⁵⁶ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 405–406.

¹⁵⁷ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 149.

¹⁵⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 150.

negativisticky. Musí se proto s pomocí dospělých učit stres zvládat a mluvit o svých emocích.¹⁵⁹

Děti se v tomto vývojovém období velmi aktivně začínají zapojovat do své vrstevnické skupiny. Školní prostředí jim dává k tomu velkou příležitost ve školní třídě. Třída se jako „skupina, jejíž členové se dobře znají, mají rozdělené role v práci a v zábavě a jsou schopni společné akce, ke které se sami rozhodnou,“¹⁶⁰ teprve formuje. V prvních letech děti připomínají stádo, které jde za vůdcem, bez kterého se rozpadá. Jejich soutěživost se projevuje v hledání chyb na ostatních, žalování, posmívání, poukazování na nedostatky ostatních dětí. Mohou se zdát až kruté a nesoucité. Postupně, okolo devátého a desátého roku, se ve vztazích začíná projevovat solidarita. Vznikají přátelství, která však nemají dlouhého trvání, a skupinové organizace, které jsou význačné přítomností tajemství, důvěrností, sepisováním členů, pravidel a podmínek pro zařazení. Často vznikají přátelství a skupiny omezené na stejné pohlaví, protože často mají na druhé pohlaví velmi vyhraněné názory. Děti se ve třídě také učí strategickému myšlení, spolupráci, komunikaci, soupeření, smyslu pro fair play, učí se zvládat frustraci z prohry a odolávat nátlaku skupiny.¹⁶¹

S příchodem do školy se pro děti objevuje nová autorita, učitel. Ten bývá povětšinou dětmi milovaný a stává se pro ně nejvyšší autoritou, takovou, která převyšuje i rodiče. Tato absolutní autorita s postupujícími roky slábne, ale v tomto vývojovém období děti tuto autoritu zcela neopouští. Děti se s učitelem často identifikují, v hodnotách, charakteru ale i ve strategiích, kterými řeší problémy a učí se, jak komunikovat s cizími dospělými.¹⁶²

Škola a její povinnosti vymezují pro děti novou část dne, volný čas. Ten často tráví hrou, která má realistické rysy. Mezi hračky patří věrné napodobeniny skutečnosti, protože i samotná hra ji napodobuje. Rádi si také hrají se zvířaty a starají se o ně. K zábavě také patří stolní hry, skupinové hry a sport. Kresba se také stává realistickou, a pokud z pohledu dítěte není věrnou, tak od tohoto koníčku upouští. Mnohé děti volný čas plní čtením knih, protože jim přináší další nové informace o světě kolem nich. Volný čas by měl být

---

¹⁵⁹ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 228–229.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 402–404.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 150–152.

¹⁶⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 153.

¹⁶¹ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 407–410.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 153–154, 158.

¹⁶² ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 154–155.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 229.

doplněním školní výchovy a umožňovat dítěti všestranný rozvoj. Rodiče by tedy neměli zapomínat na rozvoj motorického učení.¹⁶³

Rodina je pro děti mladšího školního věku stále centrem života. I když děti tráví mnoho času mimo domov, je pro ně rodina velmi důležitým zázemím. Oba rodiče pro něj tvoří nositele domova, rodiče domov tvoří praktickými činnostmi – živí, oblékají, pomáhají, chrání. Matka ho učí komunikovat o emocích, učí jej jak je kontrolovat, zvládat, pojmenovávat. Otec učí věcně ocenit výkon a úspěch, řeší problémy, domlouvá a trestá. Sourozenecké soužití dává prostor být vzorem, být solidární, umět se postarat o mladšího, či pro vytvoření sourozenecké koalice, která bývá protiváhou rodičům. Rodina se stává dítěti útočištěm před příliš novým světem, do kterého vkročilo, a ukazuje mu důležitost vztahů. V rodině má být vytvářen prostor pro pravdivost, upřímnost, otevřenost a vzájemnost a dán odrazový můstek pro další kroky dítěte.¹⁶⁴

3.4.2 Děti staršího školního věku (puberta)

Období puberty je nejčastěji ohraničeno jedenáctým a patnáctým rokem. Toto ohraničení se liší u různých autorů, ale zejména se liší v realitě u dětí, protože vývoj pubescentů probíhá výrazně individuálně. Freud toto období nazval „neklidným a bouřlivým“¹⁶⁵ a ve své podstatě je vystihl. Toto období je u dětí staršího školního věku obdobím, kdy se z nich pomalu začínají stávat dospívající adolescenti, je jakýmsi přecházejícím obdobím. Změn, ke kterým v tomto vývojovém období dochází, je mnoho, od biologických, psychologických až po sociální. Po stránce biologické dochází ke specifickým tělesným změnám a pohlavnímu dospívání. Dochází také k rozvoji intelektu, myšlení a kompetencí. Veškeré tyto změny probíhají postupně a jsou významně ovlivňovány sociálním prostředím. Změny jsou také příčinami zvýšené emoční lability a z nich vyplývajících konfliktů. Období je také charakteristické snahou pubescentů o separaci od stávajících autorit, zejména rodičů, a nárůstem důležitosti vrstevnické

---

¹⁶³ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 410, 412. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 155–157.

¹⁶⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 159–162.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 407.

¹⁶⁵ Bouřlivé období neboli genitální období je 5. obdobím vývojové psychoanalytické teorie psychosexuálního vývoje osobnosti podle Sigmunda Freuda. Toto období trvá od 12. do 15. roku a vyznačuje se bouřlivými změnami, skrze které musí jedinec projít, aby na konci mohl být biologicky i psychologicky vyzrálou osobností. FREUD, Sigmund. Three essays on the theory of sexuality. In *The Standard Edition the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*.

skupiny a přátelství, vytvářením a chápáním své nové identity, hodnot a postupným přebíráním zodpovědnosti.¹⁶⁶

Fyzický vývoj je na rozdíl od předchozího postupného a pomalého vývoje charakteristický svou náhlostí, bouřlivostí a zrychlením a jsou v něm patrné rozdíly mezi chlapci a děvčaty. Zejména vzrůst je zrychlený, pubescenti vyrostou za toto období o 20% své celkové dospělé výšky. Dívka své výšky dosahuje v průměru okolo dvanáctého roku, chlapec až okolo patnáctého roku. Váhu přibírají dívky zhruba pět kilo za rok a chlapci šet kilo za rok. Mění se také proporce těla. Dívkám roste pánev, chlapcům ramena, končí výměna zubů. Přibývá podkožního tuku, který u dívek zůstává, u chlapců se ztrácí. Na konci období bývá postava velmi podobná tvarům dospělých jedinců. Rozvojem prochází zejména pohlavní orgány. U dívek dochází k růstu prsou, dozrávání vaječnicků a první menstruace nejčastěji přichází po dvanáctém roce. U chlapců dochází ke zvětšení varlat a růstu penisu a k první poluci dochází okolo čtrnáctého roku. Úkolem matky i otce je potomky poučit nejen o hygienických aspektech, ale také o hodnotovém významu plodnosti a sexualitě. Současně se objevuje pubické ochlupení, zvyšuje se činnost mazových žláz a s nimi přichází kožní problémy jako akné, či zvýšené pocení. U chlapců dochází k výrazné mutaci, dívkám se hlas proměňuje postupně. Vývojem prochází také část mozku, která umožňuje zažívat příjemné pocity z jídla, lásky, sexu či užívání drog.¹⁶⁷

Biologické změny mají výrazný vliv na chování pubescentů. Jsou snadno unavitelní a mají zhoršenou motorickou koordinaci. Výrazně jsou však ovlivněny jejich emoce, které lze označit za velmi labilní. Pubescenti bývají podráždění a náladoví. Emoce jsou však ovlivněny nejen biologickými změnami, ale také s hledáním nové identity, kterou jim fyzický i psychický vývoj přináší a se kterou se snaží vyrovnat. Často samotné změny pubescenti berou negativně a snaží se srovnávat s vnitřním ideálem, kterého se snaží dosáhnout. K tomu se dostávají do konfliktu s ideálem, který jim prezentuje společnost v médiích. Začínají proto lpět na svém vzhledu, účesu, oblečení, protože to začíná být reprezentací jejich nové osobnosti, toho jak je vnímá společnost. V tomto období se proto mohou objevovat různé psychické potíže s odmítáním dospělosti, stresem, úzkostmi či potíže se sebeovládáním a chováním. Pubescenti proto bývají skupinou, která je nejvíce

---

¹⁶⁶ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 232–233; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 414–415, 431.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 169–170.

¹⁶⁷ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 232–233; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 424–426, 430.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 171–173.

náchylná k rizikovému chování a k psychiatrickým onemocněním spojených se vzhledem, u dívek anorexie a u chlapců bigarexie či svalová dysmorfie¹⁶⁸. Přijetí vlastního těla i s nedokonalostmi a umění s tělem zacházet a rozumět mu patří k formačním krokům vedoucím ke zdravé identitě.¹⁶⁹

V období puberty prochází děti osamostatňujícím procesem, který často jako problémový vidí rodiče pubescentů. Proto bývá často tento proces označován za „vzpouru“. Tato vzpoura je však pro toto vývojové období normální a má svůj hluboký smysl. Od narození proces osamostatňování probíhá, ale v každé vývojové fázi má jinou formu. Vzpoura proti autoritám, zejména rodičům, usnadňuje pubescentům zbavit se dětinské citové závislosti, navázat silnější vztahy s vrstevníky a stát se zdravou samostatnou osobností. Období vzpoury pubescenty učí zaujímat kritický a asertivní postoje k autoritám i společnosti a skrze provokativní chování se učí získávat širší sociální zkušenosti. Toto zkoušení sociálních dovedností logicky začíná v bezpečném prostředí, kde pro silné vztahy a atmosféru přijetí nedochází k jeho absolutní diskreditaci, a tím místem je právě rodina. Záleží ale na kvalitě vztahů, které mezi sebou rodiče a pubescent mají. Samotná vzpoura se tak může v pozitivním případě stát posilou pro vřelé rodinné vztahy, ale častěji se projeví negativním postojem pubescenta. Vzpoura neprobíhá v případě, pokud je dítě zakřiknutí a vzpouru si nedovolí, či není proti čemu se bouřit nebo rodiče vítají samostatné projevy dítěte. I přes probíhající vzpouru a kritiku rodičů, je vztah k rodičům i rodině stále na prvním místě a vzpoura probíhá souběžně či můžeme říct „vedle“. Vzpoura se projevuje odmítáním názorů, postojů, příkazů či zákazů rodičů i jiných autorit (učitelů a osob staršího věku) často pouze z principu pubescenti zastávají opačná stanoviska. Poučování přijímají jen z úst vrstevníků či oblíbených dospělých. Pubescenti si svoji závislost uvědomují a bojují za posunutí či vymezení nových hranic ve vztazích. Vyhrocené reakce bývají zapříčiněny nedostatkem životních zkušeností a sníženou sebekontrolou, která je přivádí k frustraci a bezmoci, a proto se uchylují k vulgaritám, provokaci, zkoušení trpělivosti a sebeovládání rodičů, dokazování vlastní moci či až k agresi. Cílem pubescentní vzpoury je nová formulace vztahu s rodiči, který by měl přejít k demokratickému, respektujícímu, spolupracujícímu a podporujícímu vztahu. Výchovné vedení se musí stát nepatrným a nenásilným, ale pozorným. Rodiče by měli dítě

---

¹⁶⁸ Bigarexie, bigorexie neboli svalová dysmorfie je psychické onemocnění, které často bývá řazeno mezi poruchy příjmu potravy a označováno za opak anorexie. Postihuje především muže, kteří mají pocit, že jsou malí a neurostlí. CLARK, Nancy. *Sportovní výživa*. 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 229.

¹⁶⁹ ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 232–233; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 414–415, 430.

podporovat ve školních aktivitách, vysvětlovat hranice, hodnoty, podporovat při rozhodování, trávit společně čas, kladně hodnotit a netrestat. Takováto výchova pomáhá jak rodičům, tak zejména pubescentům překonat vzpurné období se ctí a usnadňuje přijímat odpovědnost a osamostatňovat se.¹⁷⁰

Protipólem osamostatňování se od rodiny je zařazení se do vrstevnické skupiny, která má vliv na formaci osobnosti a chování pubescenta, umožňuje mu navazovat sociální komunikaci, trvalé přátelské vztahy, vcítit se do druhého, spolupracovat a pomáhat si, a tam ho připravuje na budoucí partnerské i pracovní vztahy. Vrstevnická skupina pomáhá pubescentům zařadit se k příslušné skupině jako rovnocenný partner, ale přitom se odlišit od většinové společnosti. Identifikace se skupinou přináší změny v chování, přejímání stylu, názorů, norem, oblečení, vyjadřování gestikulace či koníčků a poskytuje pubescentovi zpětnou vazbu, emoční podporu a pomáhá odhalovat potenciál. Vrstevnická skupina však může mít i velmi negativní vliv na rozvoj osobnosti, pokud v ní převládají členové s nákloností k rizikovému chování. Pro pubescenty jsou však důležité i věrné přátelské vztahy, nejčastěji s kamarádem stejného pohlaví, se kterým si rozumí a které mohou vydržet až do dospělosti. Mezi osmým a třináctým rokem se také u dětí obojího pohlaví objevuje pečovatelské chování k malým dětem. v průběhu puberty mívají i silnější zájem o komunikaci se zvířaty, která jim nahrazuje a doplňuje komunikaci s lidmi. Někdy pubescenti navazují první partnerské vztahy s druhým pohlavím, ve kterých dochází k prvnímu experimentování s vlastní sexualitou. Vztahy bývají plně dramatických emocí, nestálé a ovlivněné reklamou i rozporuplným chováním dospělých (vydávané zákazy, ale velké množství erotické stimulace v reklamách). Rodiče by měli děti vést ke zdravé a zodpovědné sexualitě, k důležitosti důvěry, intimity, závazku a zodpovědnosti ve vztahu.¹⁷¹

V tomto období dochází také k rozvoji myšlení, které se stává komplexnější, abstraktní a tvořivé. Piaget je nazývá fází „formálních operací“, které je vlastní i dospělým jedincům. Pubescenti začínají přemýšlet o vlastním myšlení, jsou schopni introspekce, logicky uvažují, kritizují ostatní, formulují hypotézy, předpoklady a hloubají nad smyslem hodnot, norem, pojmů. Přestávají mít černobílé názory, polemizují, filozofují a učí se z literatury,

---

¹⁷⁰ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 415–419.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 234.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 181–182.

¹⁷¹ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 414, 421–422, 426–427.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 233–235.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 184–188.

citátů i osob mimo rodinu. Zajímají se o emoce druhých. Někdy se chovají egocentricky, přeceňují se, riskují a jsou náchylní k radikalismu a ke kognitivním omylům, ze kterých pramení vztahovačnost, zlehčování či škatulkování druhých. Mnohdy v důsledku pubescentní krize, která bývá nezvladatelná pro všechny strany, bývá tento rozvoj myšlení nevyužit. Toto myšlení pubescentům otevírá pole morálky, kde dohází k rozvoji velmi individuálně. Jsou však postupně schopni akceptovat či tolerovat názory ostatních, chápat obecné morální principy a schopni uvažovat o budoucnosti a následcích svých činů. Velkou roli zde mají rodiče, ale i učitelé, kteří by měli jít morálním příkladem, zapojovat děti do důležitých rozhodnutí, diskutovat a používat výchovné metody založené na vysvětlování následků.¹⁷²

Všechny změny a vývojové úkoly výše jmenované směřují k hlavnímu cíli této vývojové etapy, a tou je vytvoření své identity. Nová identita, přijetí sebe samého po mnohých vývojových změnách, odpoutání od rodičů a nového vnímání světa, má vést k autonomii jedince, který mu umožní samostatně fungovat v reálném světě. Identitu pubescent hledá skrze rodinu, přátele, polemizování. R. Josselson¹⁷³ uvádí čtyři fáze individuace adolescentů probíhající mezi dvanáctým rokem a koncem dospívání. Adolescent do patnáctého roku podle ní projde dvěma fázemi. A to fází diferenciaci, kdy si uvědomuje svoji odlišnost v názorech a postojích a je kritický vůči okolí, a druhou fází získávání zkušeností a experimentováním, kdy se sám snaží přijít na to, co je pro něj nejlepší, vyhraňuje se proti autoritě a snaží se o samostatnost. Vytváření identity tedy souvisí i s různými psychickými stavy, kterými pubescent prochází a které jsou později znakem zralé osobnosti. Problém může nastat, pokud se dlouhodobě nachází ve stavu osamělosti bez podpory fungující rodina a zdravých vrstevnických vztahů. To může vést ke snadné psychické manipulaci a ve světě internetu, ke kyberšikaně. Internetové portály přinášejí virtuální rozměr komunikaci a bývají v posledních letech čím dál častěji využívány pubescenty k sebe prezentaci a experimentování s identitou. Zhruba 30% dospívajících do šestnácti let si vytváří falešné profily.¹⁷⁴

---

¹⁷² THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 427–428, 430.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 235–236.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 174–176.

¹⁷³ JOSSELSOHN, Ruthellen. Identity development in adolescence and its implications for adulthood. *Adolescent psychiatry*. Vol. XVI, Chicago: University of Chicago Press, 1989. Představený popis je uveden dle THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 420.

¹⁷⁴ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. s. 416, 420–424.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. s. 232.; ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. s. 178–180.

Trávení volného času je v pubescentním věku spojeno s mírou vývoje. Volný čas tráví často s vrstevnickou skupinou, přáteli nebo svým vlastním rozvojem. Rádi si ovšem občas zavzpomínají na dětskou hru. Věnují se čtení, skupinovým hrám, deskovým a karetním hrám, sportu, hře na nástroj či jiným koníčkům. Mnozí tráví své volno internetovou komunikací. Ke konci vývojového období se objevuje ještě jeden důležitý úkol, a to rozhodnutí o směřování vlastní budoucnosti, volba profesního zaměření, volba střední školy. Proces rozhodování je složitý pro všechny, jak rodiče, učitele tak hlavně pubescenty. Rodiče by měli dítěti pomoci rozhodnout na základě dřívějších zkušeností, zájmů a potenciálu, a neměli by rozhodovat bez něj, protože je to další krok k samostatnosti a odpovědnosti pubescenta.¹⁷⁵

---

¹⁷⁵ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání.* s. 176–177.; THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt.* s. 416.; ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele.* s. 235.

II. Metodologická část

4 Kvalitativní výzkum

Praktická část této diplomové práce je postavena na kvalitativním výzkumu, který zkoumá vlivy spirituality Hnutí fokoláre na rodinné prostředí a výchovu dětí v rodinách tohoto hnutí. Formu kvalitativního výzkumu jsem zvolila vzhledem k tématu diplomové práce a stanoveným cílům výzkumu. Výzkum vychází z teoretické části této diplomové práce a je tak podložen odbornou literaturou.

Kvalitativní výzkum se zaměřuje na procesy v menších sociálních jednotkách, na interakce a chování jejích členů, a takovou jednotkou právě rodina je. Zaměřuje se na hloubkové poznávání jednotlivých případů a používá k tomu různé metody rozhovorů a pozorování. Zkoumání často probíhá v přirozených podmínkách sledovaného subjektu. Je proto považován za pružný a přizpůsobivý individuálním zvláštnostem zkoumaných jedinců. Z toho však vyplývají i jeho negativní stránky. Hlavní nevýhoda kvalitativního výzkumu je právě jeho individuální platnost a z toho vycházející neschopnost zobecnění výsledků na širší část jedinců.¹⁷⁶

Účelem výzkumu je zmapování specifických vlivů, které spiritualita Hnutí fokoláre přináší do výchovného procesu v rodinách tohoto hnutí. Hnutí fokoláre je jedním z nejrozšířenějších hnutí v České republice a má osobitou formu spirituality, a můj osobní kontakt s mnohými členy se tak spolu s mým zájmem o rodinnou výchovu, která je zásadní pro vývoj člověka a důležitá pro jeho další rozvoj, který je ovlivňován právě ve školním prostředí, stal impulzem k tomuto výzkumu.

4.1 Metodologie výzkumu

Prvním krokem v kvalitativním výzkumu je stanovení cíle a výzkumných otázek. Ty poté slouží jako mantinely a řídicí jednotky, které vedou směr výzkumu. Proto je třeba během probíhajícího výzkumu mít tyto cíle a otázky neustále na paměti.¹⁷⁷

Cílem výzkumu je pojmenovat hodnoty a cíle, které mají rodiče stanové pro své děti v jejich rodinné výchově, odkud čerpají inspiraci pro tyto hodnoty a stanovit, které z těchto hodnot jsou ovlivněny myšlenkami a spiritualitou hnutí fokoláre. Chtěla bych popsat, jakým konkrétním způsobem se projevuje prožívání spirituality Hnutí fokoláre

---

¹⁷⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 45–56.

¹⁷⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 64.

na rodinném životě a jak rodiče zapojují děti do tohoto způsobu života. Dále bych se také chtěla zaměřit na vybrané faktory, které mohou ovlivňovat výchovu dětí v duchu spirituality Hnutí fokoláre.

Na základě stanoveného cíle výzkumu jsem mohla vymezit hlavní výzkumnou otázku, která se tak stává hlavním výzkumným problémem. Moje hlavní výzkumná otázka zní:

Mají spiritualita a myšlenky Hnutí fokoláre pozitivní vliv na rodinný život a výchovu dětí ve školním věku?

Aby bylo možné odpovědět na hlavní výzkumnou otázku a naplnit cíle výzkumu, stanovila jsem dalších šest vedlejších výzkumných otázek:

1. Jaké hodnoty a cíle jsou základními kameny rodičů pro výchovu jejich dětí?
2. Odkud tyto hodnoty a cíle čerpají?
3. Jakými způsoby jsou děti k těmto hodnotám a cílům vedeny?
4. Jaké aktivity, zvyky a rituály spojené se spiritualitou Hnutí fokoláre se objevují v rodině?
5. Jaké jsou reakce dětí na jejich zapojení do spirituality Hnutí fokoláre?
6. Jaké další osoby či aktivity napomáhají rodičům ve výchově?

4.2 Metoda sběru dat

Za metodu pro získávání dat jsem ve svém výzkumu zvolila formu polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Tato metoda je jednou z nejčastěji používaných v rámci kvalitativních výzkumů, protože zde není omezena možnost respondentů vyjadřovat své subjektivní názory, detailněji popisovat a v případě nedorozumění si vše vyjasnit okamžitě. Rozhovor jsem rozdělila na 8 hlavních témat plus úvodní a závěrečnou obecnou část, dohromady 45 otevřených otázek, jejichž počet se lišil individuálně dle průběhu rozhovoru. Otázky jsem volila vzhledem k cíli výzkumu, výzkumným otázkám a také vzhledem k teoretické části diplomové práce. Otázky jsou volené tak, aby nevyvolávaly v respondentech jakoukoli manipulaci a dopovědi tak mohly být pravdivé a autentické.

Rozhovory s manželi probíhaly v jejich volném čase, ve večerních hodinách. S tématy rozhovoru byli manželé seznámeni elektronickou cestou (email) a také před začátkem rozhovoru. Manželé byli také požádáni o svolení s nahráváním rozhovoru a bylo jim slíbeno zachování anonymity. Rozhovory trvaly mezi 44 minutami až 90 minutami, záleželo vždy na otevřenosti jednotlivých manželských párů.

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek je tvořen čtyřmi manželskými páry, které jsou součástí Římsko-katolické církve a aktivně žijí spiritualitu Hnutí fokoláre a zapojují se do života v tomto hnutí. Dalším kritériem bylo, aby manželé měli alespoň jedno dítě ve věku 6–15 let. Tyto kritéria mají své logické důvody, a to: Hnutí fokoláre je hnutím v Římsko-katolické církvi, jen sezdaný manželský pár se může plně účastnit všeho, co náleží ke katolickému životu, jen aktivně zapojující se rodině do Hnutí fokoláre se bude projevovat vliv spirituality Hnutí fokoláre a posledně jen rodina s dítětem v požadovaném věku bude mít v čerstvé paměti své hodnoty, cíle a způsoby výchovy. V rámci výzkumu byly provedeny čtyři rozhovory se čtyřmi manželskými páry. Rozhovoru se vždy účastnili oba rodiče a odpovídali oba na všechny otázky. První respondenti byli z mého okolí, manželé, se kterými jsem se vídala díky mým přátelům, vrstevníkům, z Hnutí fokoláre. Další respondenti byli vybráni prostřednictvím metody zvané „sněhová koule“. Sněhová koule je metoda hledání respondentů, která využívá doporučení kontaktů od respondentů, kteří již zkoumání byli.¹⁷⁸

4.4 Zpracování dat

Po ukončení sběru dat byly rozhovory přepsány do elektronické podoby. Transkripce jsem upravila od nesrozumitelností a přeřeknutí, avšak zaznamenala jsem zásadní nonverbální projevy, nejčastěji smích.

Data získaná v rozhovorech byla dále zpracována kódováním. Text rozhovoru byl rozdělen na jednotky a těm to jednotkám byl přidělen kód neboli jméno. Kódy jsou výstižné a shrnující, proto bývají tvořeny jedním či více slovy. Vznikl tak seznam kódů, se kterými se pracovalo dál, tak, že se kódy se seskupily do kategorií podle jejich podobnosti.¹⁷⁹

4.4.1 Otevřené kódování

Základní analýzou, která byla použita ke zpracování přepsaných rozhovorů, je otevřené kódování. Otevřené kódování lze označit za takovou analýzu, „*kteřá se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů*“ a během které „*jsou zvažovány a zkoumány naše vlastní i cizí domněnky o jevu, což vede k novým objevům.*“¹⁸⁰ Postupovala jsem tedy tak, že jsem rozhovory rozebrala na části, tedy slova, věty

¹⁷⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 154.

¹⁷⁹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. s. 211, 221.

¹⁸⁰ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999, s. 43.

nebo odstavce, které jsem označila kódy, které vyjadřovaly obsah částí. Tyto kódy jsem pak seskupila do kategorií.

Zde uvádím seznam kategorií a kódů, který vznikl po analýze rozhovorů otevřeným kódováním:

- Myšlenky ovlivňující výchovu
  - předání víry, ne spirituality
  - atmosféra rodiny (otevřenost)
  - přirozený život ve společenství
  - snaha o stálé zlepšování se
  - specifické prožívání volných dní
- Zdroje hodnot a cílů
  - víra (katolická, Evangelium)
  - spiritualita Hnutí fokoláre
  - zkušenost z rodiny
  - moudří lidé
  - literatura
- Cesty k hodnotám a cílům
  - osobní příklad
  - přirozené zapojování
  - hledání společné cesty v daném okamžiku
  - denní rutina
  - společně strávený čas
  - rituály a zvyky v rodině
- Zapojení rodiny do Hnutí fokoláre
  - délka členství
  - důvody ke vstupu
  - okolnosti vstupu
  - forma zapojení dětí a rodičů
- Reakce dětí na život ve spiritualitě
  - přivlastnění za své
  - konflikty (a jejich řešení)
- Pomocníci ve výchově
  - rodinní příslušníci

- duchovní osoby
- přátelé
- učitelé
- tematické aktivity Hnutí fokoláre
- Okolnosti
  - věk rodičů
  - délka manželství
  - výchova v původní rodině
  - počet dětí
  - věk dětí
  - vlastnosti dětí
  - změny s nástupem do školy
  - změny s nástupem do puberty

4.4.2 Axiální kódování

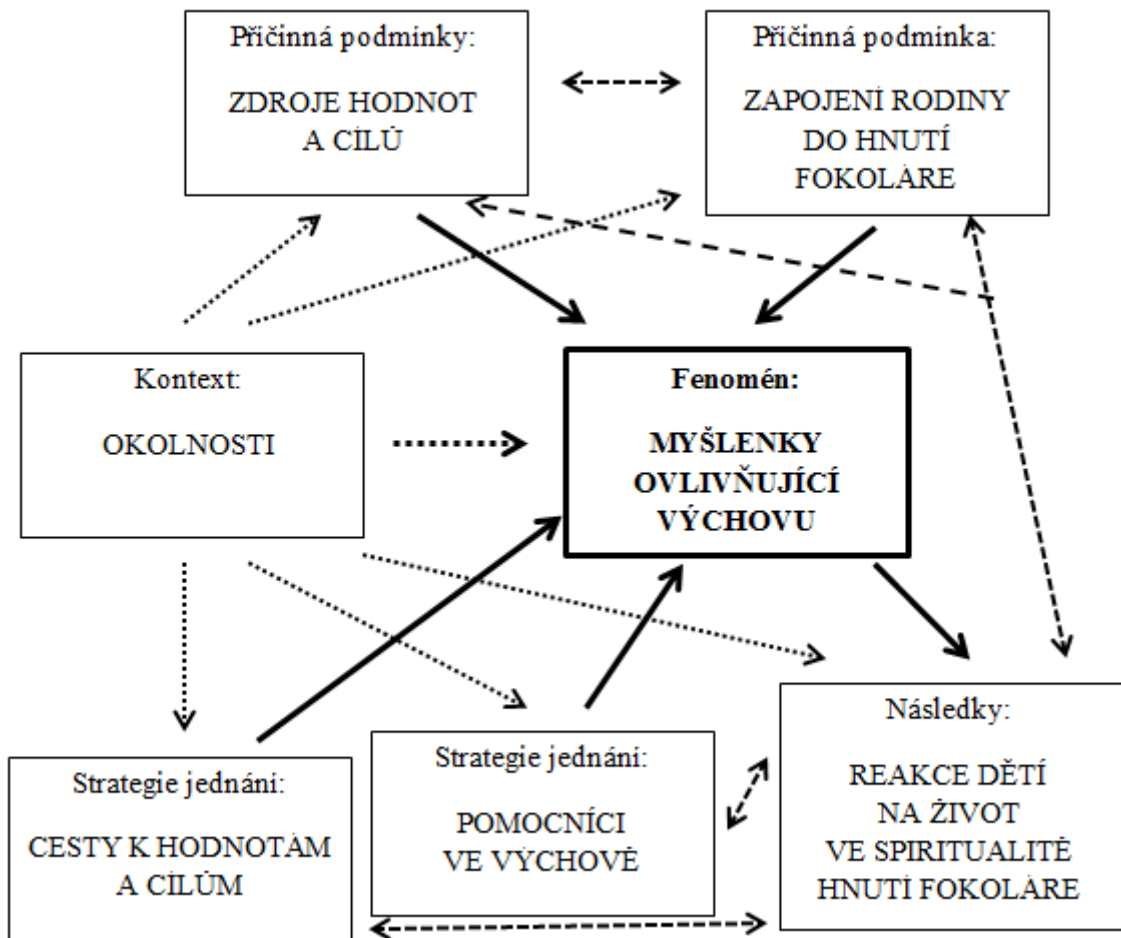
Po té, co jsem uzavřela otevřené kódování, jsem data zpracoval axiálním kódováním. Cílem axiálního kódování je vytváření spojitostí mezi kategoriemi. Každou kategorii, která vzešla v otevřeném kódování, se přiřazuje k jedné položce paradigmatického modelu.¹⁸¹ Paradigmatický model obsahuje pojmy: *fenomén, kauzální podmínky, kontext, strategie jednání a následky*. Fenomén je zásadní myšlenka zkoumaná ve výzkumu. Na fenomén se váží další pojmy, které na něj mají vliv. Za příčinné podmínky označujeme ty kategorie, které podněcují výskyt nebo vývoj fenoménu. Podmínky, které působí na fenomén a jeho strategie, se označují jako kontext. Strategie jednání jsou pak všechny aktivity, které úmyslně ovlivňují fenomén. Následky jsou pak záměrné i nezáměrné dopady strategií.¹⁸²

Ve výzkumu v této diplomové práci je fenoménem kategorie „Myšlenky ovlivňující výchovu“. Příčinnou podmínkou jsou dvě kategorie, a to „Zdroje hodnot a cílů“ a „Zapojení rodiny do Hnutí fokoláre“. Do kontextu je zařazena kategorie „Okolnosti“. Mezi strategie jednání jsou uvedeny kategorie „Cesty k hodnotám“ a „Pomocníci ve výchově“. Do následků spadá kategorie „Reakce dětí na život se spiritualitě Hnutí fokoláre“.

¹⁸¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. s. 232.

¹⁸² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 253–255.

Graf č. 1: Axiální kódování:

III. Empirická část

5 Analýza a interpretace kategorií

V průběhu otevřeného kódování vzniklo sedm kategorií, které se budou analyzovat a interpretovat v následující části. Jejich interpretace jsou odpovědi na výzkumné otázky této diplomové práce. K interpretaci jsou použita data, která byla získána z rozhovorů s rodiči z Hnutí fokoláre.

5.1 Myšlenky ovlivňující výchovu

Jako první kategorie, která vzešla z analýzy dat, je kategorie zaměřená na konkrétní hodnoty, které mají rodiče stanovené pro výchovu svých dětí. Jedná se tedy o jakýsi osobitý teoretický základ, který mají rodiče v mysli a na srdci a který jim dává hranice, kudy řídit své výchovné jednání směrem ke svým dětem.

Ke zjištění těchto myšlenek jsem respondenty požádala, aby uvedli pro ně nejzajímavější myšlenky ze spirituality Hnutí fokoláre. Z nich, aby vyzvedli ty, které je jakkoli inspirují v rodinném životě. Ale aby si i pojmenovali cíle a hodnoty, ke kterým ve výchově směřují právě své děti. Poté aby z nich sami vybrali hodnoty, které vyplývají ze spirituality a myšlenek Hnutí fokoláre. Odpovědi bylo mnoho a byly široké. Za nejčastěji zmiňované a nejvíce vyzdvihované lze označit hodnotu předání křesťanské katolické víry, naučit děti otevřenosti vůči ostatním lidem, prožívat s nimi život ve společenství a neustále na sobě pracovat a hledat Boží vůli pro svůj život sdílený s ostatními lidmi.

Hlavním cílem a smyslem jejich výchovy, jak uvedli všichni respondenti, je předání víry, ne však za každou cenu předání spirituality Hnutí fokoláre jak uvádí respondentka č. 3 „*Mým cílem jako není, aby šli cestou hnutí fokoláre, ...ale asi bych těžce nesla, kdyby sešli z cesty...*“. V tomto ohledu byla často vyzdvihována svoboda volby, jak uvádí respondent č. 1: „*...prostě každý (z našich dětí) si volí svoji cestu a my si myslíme, že je to správně, protože každý má tu cestu v životě trochu jinou.*“ protože všechny ostatní cíle a hodnoty pramení z víry, jak uvádí respondentka č. 2: „*...můžeme říct, že chceme, aby z nich byli slušní a vychovaní lidé, kteří jsou schopni a ochotni pomoci, ale to všechno pramení z Krista, takže opravdu řečeno, cílem výchovy je to, aby oni (děti) žili pro Krista.*“ S předáváním víry souvisí předáváním křesťanských hodnot, kterými jsou křesťanské ctnosti a ty se všechny odrážejí v žití lásky k sobě, druhému a Bohu, jak uvádí respondentka č. 4:

„...když se snažíme mít rádi, jak se říká sebe, bližního a Boha, tak žijeme všechno – pravdu, dobro, krásu, trpělivost, prostě všechny ty atributy pavlovský lásky...“

Takováto láska pak vyžaduje jednotu, která hledá to, co může všechny spojovat a vytvářet tak atmosféru rodiny, atmosféru otevřenosti, jak zdůrazňuje respondent č. 3: *„Jak v práci, tak tady, kde bydlíme, se snažit s těma lidma hledat to, co nás spojuje a snažit se žít atmosféru rodiny, otevřenost, aby ty lidi cejtily rodinu...“*. Tato otevřenost nespočívá jen ve fyzické pomoci druhým, ale hlavně v postoji, který je k druhému zaujímán, postoj přijímání druhého takového jaký je, jak uvádí respondentka č. 4: *„...a v tom cepujem ty děti, aby měli rádi ty ostatní takový, jaký jsou, všechny jako přijali...jako zajímat se o ty nepříjemné sousedy, mít snahu přijmout mezi sebe tu opuštěnou holčičku...prostě mít na paměti, že nemůžu být svatá, když není svatej ten vedle mě...“* Toto přijímání druhých děti učí skrze snahu vidět v každém Ježíše, přes všechny jejich aktuální negativní projevy, jak vysvětluje respondent č. 1.: *„V Každém vidět Ježíše, to znamená člověka, který je vedle mě, který je tak stvořen Bohem jako já, i když mě pochopitelně může naštvat v dané chvíli, třeba mě rozhněvá, nebo mám s ním nějaký spor.“*

Další zdůrazňovanou myšlenkou v rozhovorech byla důležitost společenství v životě a jeho přirozené žití jak v rodině, tak s ostatními lidmi ve farnosti či okolí, jak uvádí respondentka č. 2: *„...že nechceme, aby žili křesťanství jako individualisti, ...ale aby se naučili, že je normální žít takový jako společný křesťanský život.“* a respondent č. 3: *„...i bych řekl, že abysme si nenajeli každé na svoji písničku, ale budovali společenství, jednu rodinu, kdy hledáme společně ty věci, jak dělat a co dělat, né, že tady je to prosazování vlastních názorů, ale že to znamená učit se naslouchat.“*

Velmi důležitou myšlenkou a hodnotou u všech respondentů byla snaha o stálé zlepšování se, a to takové zlepšování, které povede k pozitivním vztahům v okolí, s bližním i Bohem. Důležitost odpuštění a možnosti začít znovu se svým bratrem uvedli všichni respondenti jako jednu z nejčastěji aplikovaných myšlenek, jak upřesňuje respondent č. 1: *„Když se stane nějaké nedorozumění, ať už mezi námi jako manželi, nebo mezi dětma a rodiči, tak nás to vlastně vede k tomu, že je možné obratem začít znovu, odpustit si...naposledy jsem měl tuhle zkušenost asi před hodinou a půl se svým synem.“* Zlepšování se v rozlišování dobra a zla, samostatnost, vytrvalost, umět hledat priority, mít spořádaný osobní život, poctivě se snažit to všechno lze zahrnou v myšlence umět žít správně přítomný okamžik, umět hledat Boží vůli pro mě v daném okamžiku, jak uvádí i respondentka č. 2: *„...ono to souvisí s tím, co je jako ,žít Boží vůli v přítomném okamžiku‘*

...co je pro mě Boží vůle teď, co později a jak žít dobře...to je celé, i ta výchova, že se snažíme o to vytvářet svůj řád a přebírat zodpovědnost za svůj život,...tak to je prostě fokolarínsky ,jak umět žít správně přítomný okamžik‘...tož tak.“

Specifickou hodnotu mají také volné dny, zejména neděle. Ty mají výsadní hodnotu oproti ostatním dnům, jak vysvětluje respondentka č. 4: *„Jednoznačně neděle úplně vybočuje...v neděli se nepracuje, neučí se a máme snahu, abychom byli více spolu, abychom si hráli, abychom zvali hosty, nebo aby to byl opravdu den odpočinku, den Páně...den vztahů.“* Jak vysokou hodnotu neděle má, ukazuje i výpověď respondentky č. 2: *„...a když se stane, že syn přijde s tím, že skauti mají něco v neděli, nebo ten softball, tak to berem jako že je to výjimka a že to není úplně dobře a myslím si, že to tak i ty děcka cítí...“*

Jak lze z uvedených citací respondentů vycítit, tak všechny myšlenky, hodnoty nebo cíle v jejich výchově, si jsou velmi blízké a jsou propojené. Myšlenky, které respondenti uváděli ve svých odpovědích, můžeme označit za takové, které mají pozitivní vliv na výchovu dětí, protože směřují k výchově lepšího člověka, člověka který bude milovat sebe, bližního i Boha, bude mít tedy zájem o svůj vlastní rozvoj, ale i rozvoj svých blízkých a svého okolí.

5.2 Zdroje hodnot a cílů

Další kategorie, která vznikla z analýzy dat, je kategorie týkající se zdrojů myšlenek, hodnot a cílů ve výchově, tedy odkud jsou čerpány, odkud rodiče berou inspiraci, kde se hodnotám, které předávají, naučili. Pro zjištění těchto zdrojů jsem respondenty požádala, aby uvedli, z čeho vychází při výchově jejich dětí a odkud čerpají hodnoty, které mají stanovené ve výchově. Nutno poznamenat, že respondenti velmi často zdroje inspirace pro výchovu a zdroje hodnot pojmenovali velmi jasně a jednoznačně. Jejich odpovědi se velmi shodovali.

Za první nejčastější zdroj byla většinou respondentů označena víra, jak dokladuje respondentka č. 1, která říká: *„Vycházíme vlastně z hodnot, které nám dává víra.“* a respondent č. 2, jehož odpověď to potvrzuje: *„Je to z víry, všechno ostatní je druhořadé, všechno ostatní z toho vyplývá...“* Dále se všichni shodli na tom, že všechny myšlenky, hodnoty a cíle jsou v podstatě obsaženy ve spiritualitě Hnutí fokoláre a jejich myšlenkách, jak uvádí respondent č. 2: *„V podstatě všechny hodnoty vyplývají ze spirituality Hnutí fokoláre...my teda o tom moc nemluvíme, o Chiaře, nebo o Díle, ale ono to s tím všechno souvisí...“*

Dalším důležitým zdrojem, který uvedli všichni respondenti je osobní zkušenost z vlastní původní rodiny, způsob výchovy a hodnoty, které jim předávali jejich vlastní rodiče nebo ze zkušeností s jinými osobami, jak uvádí respondent č. 3: *„Tak já myslím, že z té výchovy, především ze své historie, z rodiny, kde sme byli vychovávaný... a z tej spirituality...vod rodičů a vod té spirituality... Další věc je, že prostě v těch společenstvích, ve kterých jsme vyrůstali jako mladý, tak tam se ty hodnoty taky jako vytvářely, a člověk viděl, že se žijou nějakým způsobem.“*

Dva páry respondentů pak také tyto hlavní zdroje doplnily o další zdroje jako je literatura, další moudří lidé, témata či přednášky na téma rodinné výchovy, jak uvádí respondentka č. 4: *„...pak určitě z moudrých knih, zkušenosti moudrých lidí, v tom nám i to společenství hodně pomáhá a že shromáždilo řadu úžasných témat, byli jsme dopováni řadou přednášek...“*

5.3 Cesty k hodnotám a cílům

Třetí kategorie se věnuje cestám, kterými rodiče vedou své děti k hodnotám a cílům, které mají stanovené ve výchově. Tedy způsobům vedení, způsobům předávání hodnot, způsobům komunikace a postupům, které rodiče zařazují do výchovného procesu, aby předali dětem to, co chtějí. Ke zjištění těchto cest jsem požádala respondenty, aby popsali jejich běžný den a víkend v rodině, činnosti, které dělají společně a jejich průběh, jejich každodenní, týdenní i celoroční rituály a rodinné zvyky, aby mi také upřesnili, jak se svými dětmi mluví o spiritualitě Hnutí fokoláre, jak je vedou k účasti na tomto způsobu prožívání křesťanské víry a jaké rituály, zvyky a akce pravidelně zapojují do chodu života rodiny. Respondenti se ve svých odpovědích velmi shodovali. Za nejčastější cesty, kterými vedou své děti, označili osobní příklad, přirozené zapojování dětí do spirituality a hledání společné cesty v daném okamžiku. Za jakési vedlejší cesty, které zprostředkovávají hodnoty a cíle, lze označit různé zvyky, rituály, ale i každodenní činnosti, které ve společném čase rodina zařazuje do svého chodu.

Osobní příklad uvedli úplně všichni respondenti jako cestu, kterou se snaží předávat víru, spiritualitu a všechny hodnoty, které ve výchově mají, jak potvrzuje respondentka č. 1: *„Já bych ale řekla, že se snažíme, jim tu cestu, kterou my jsme poznali, že je pro nás, ukázat...a že třeba si čteme společně Slovo života, nebo si řekneme navzájem, že chceme žít tak nebo chceme se k sobě navzájem chovat, aby tady mezi náma mohl být Ježíš...“* Všichni respondenti taky zdůraznili, že s dětmi o spiritualitě nebo hodnotách přímo účelně nemluví, jak uvádí respondent č. 3: *„Já si myslím, že moc ani nemluvíme, že ani nezdůrazňujeme,*

že je to nějaká spiritualita Hnutí fokoláre...prostě o těch věcech mluvíme jako normálně, jako teď s váma, že je potřeba odpouštět, že je dobrý být v nějakém společenství kamarádů... nebo to prostě ani neříkáme, prostě to tak je, prostě to žijem...“ Konkrétním příkladem může být například i adopce na dálku, jak uvádí respondentka č. 3: „a taky viděj, že se snažíme jim ukazovat, že je normální pomáhat lidem...máme adoptovanou Jennifer, co jsme se vzali, ještě než jsme měli prvního syna, jsme měli Jeniffer...“

Ruku v ruce s osobním příkladem jde technika výchovy, kterou taktéž uvedli všichni respondenti, a to snaha o přirozené zapojování dětí do způsobu prožívání, které přináší spiritualita Hnutí fokoláre. Propojování duchovního a praktického života je jedna z cest, kterou uvedla respondentka č. 4: „*spíš přesně tím praktickým životem a tím že je posíláme na pravidelná setkání těch holčiček Gen 4, teď už začínají i kluci, nebo že jedou v létě na tábor, tak tak...“* a potvrzuje ji i respondent č. 3: „*druhá věc to je, že se snažíme, aby se účastnili těch setkáních, často jsou setkání celých rodin, kde je program pro rodiče, pro děti, někdy do hromady, prostě normálně životem je vedeme...“* Toto přirozené zapojování dětí v těchto rodinách probíhá už od malička, jak uvedli všichni respondenti, konkrétně i respondentka č. 3: „*My už co jsme si převezli toho nejstaršího syna z porodnice, tak úplně od malinka jsme se u ty svíčky (u modlitby) scházeli a drželi jsme ho jako miminko...“* Toto přirozené zapojování se projevuje nejen v duchovním aspektu života, ale také v každodenním praktickém životě, například ve škole, jak uvádí respondent č. 1: „*Ale je to i vedení vlastně děcek k řešení problémů, které mají se spolužáky ve škole, že to není o tom, že když ho někdo uderý, tak že ho musí okamžitě přizabít a nebo dělat naschvály...a že ono se to dá taky odpustit, i když to neznamená, že si nechám všechno líbit...“* Tato přirozenost je však ovlivňována hlavně postojem rodičů, kteří musí tyto hodnoty přirozeně žít ve svém vlastním životě, a proto respondenti přirozeně dávají prioritu akcím, které jsou spojeny s vírou, potažmo spiritualitou, jak uvedla respondentka č. 2: „*A pak se snažíme ty věci uzpůsobit, když třeba je diecézní setkání mládeže, tak je jasné že je to priorita v té rodině, ne že se mají umývat okna, nebo s babičkou sadit brambory, protože to je věc, ke které volá biskup...“*

Všichni respondenti také zdůraznili, že vedení k těmto hodnotám nemůže jít přes sílu a proto hlavní cestou je hledání společné cesty v daném okamžiku, což jak uvedl respondent č. 4, vyplývá ze samotné spirituality: „*Tadle ta spiritualita nemá jasný pravidla, takže se to přizpůsobuje okolnostem ve kterých se žije...“* Hledání společné cesty tedy spočívá v naslouchání druhému, jak uvádí respondent č. 3: „*A to je ti to naslouchání,*

a učit se naslouchat i těm dětem...jo brát je do určité míry jako rovnýho... ale když třeba máme jiný názor, tak se jim ho snažíme vysvětlit, proč to tak je...no a myslím si, že je to i z té spirituality.“, ve společném plánování, jak uvádí respondent č. 2: *„Ted'ka tím, že se to řeší dopředu, chystá se ten kalendář, tak poznáme, jakoby odpředu, jestli se jim něco chce, nebo nechce, ale že je to jakoby tak, že řeší co je priorita v tu danou chvíli, nebo obecně se snažit ty věci odsouvat, přesouvat a tak...“*, ale je to i na rodičích, kteří se snaží vycítit důležité z dané situace, jak uvádí respondentka č. 4: *„Já si myslím, že jim to dáváme jako nabídku, jako nevyslovenou, ale nějak se snažíme vyciřovat, jaký mají třeba dary i nasměrování...tak nějak situačně vyciřujeme jestli je potřeba je namotivovat, trochu přitlačit nebo poslechnout, nebo z nějakýho důvodu je lepší nejít, že jsou přetížený...“* Součástí hledání společné cesty je i postoj většiny respondentů, že nic není takové, že by přes to nejel vlak, jak se lidově říká, což potvrzuje i respondent č. 1: *„Já si myslím, že my nemáme nic takového, že prostě by to muselo být vždycky, že vždycky jsme se snažili, i věci, které máme rádi a které se dělají pravidelně, tak zvažovat jestli v daný okamžik je to možné, potřeba nebo není.“* To se týká také účasti na setkáních a akcích v rámci Hnutí fokoláře, jak uvádí respondent č. 2: *„...bud' je ta akce s naší účastí, nebo alespoň o ní ví, a ví proč se nepovedlo se jí zúčastnit...“*

Další cesty, které vyplynuly z odpovědí respondentů, jsou cesty, které jsou si velmi blízké a jsou úzce napojeny na hlavní tři výchovné strategie rodičů – osobní příklad, přirozené zapojování a hledání společné cesty. Denní rutina, společně strávený čas a rituály a zvyky v rodině. Tyto cesty je možné nazvat prostředky, které rodiče používají k tomu, aby se jim dařilo vést děti po cestě osobního příkladu, přirozenosti a hledání společného, a dosahovat tak vyšších hodnot a cílů.

Denní rutina, každodenní činnosti dětí a rodičů, samovolně přivádí k hodnotám. Mezi tyto každodenní činnosti patří práce rodičů, mateřská dovolená, domácí práce, nákupy, návštěvy, pomoc s hlídáním dětí, škola a její povinnosti, zájmy dětí a jejich kroužky a mnohé další. Jak uvedla respondentka č. 2, tak takovouto bezděčnou cestou k hodnotám se stalo doprovázení dětí jejich otcem do školy: *„kluci se oblíknou a manžel s nima odhchází v půl osmý do školy,...vodí je von a jeto taková řekla bych, mezi ním a těma staršíma klukama, taková chvíle, kterou si nechtějí nechat ujít, že to je taková ta, na co budou jednou vzpomínat, že prostě jdou s tím tatínkem do školy, a jednou proberou, jak to bylo s dinosaurama, a jedou jak se staví jeřáb, prostě takový ty otázky, na který je ta maminka úplně krátká...“*

Společně strávený čas je cestou, která se prolíná všemi ostatními cestami výchovy a často mívá určitá pravidla, zásady a charakter rituálu nebo zvyku. Společný čas začíná každodenně společným stolováním, u některých respondentů je to společná snídaně, u všech je to společná večeře, jak uvádí respondentka č. 1: *„A večer potom se scházíme ke společné večeři, a je to taky taková důležitá chvíle, kdy se zase ta rodina sejde, i ten tatínek už zase přijde z práce a můžeme být spolu a můžeme si u té večeře říct, co ten den bylo a nebo co nás čeká, a nebo něco co koho, co se komu podařilo.“* Během víkendu je společné stolování taky pravidelným rituálem, do kterého se řadí společné obědy nebo také společné svačiny. Dalším důležitým společným časem je společný duchovní život, který je pro všechny respondenty velmi důležitý. Modlitba tak zaujímá velmi důležité místo, v některých rodinách má důležité místo ranní modlitba, pro všechny je ale na prvním místě večerní modlitba. Tento duchovní rituál je zařazován pravidelně na konec dne, v čase po večeři nebo před spaním, jak uvádí respondentka č. 3: *„Ale jako věc kterou si fakt držíme, tak ať je co je, se po večeři, nebo předtím, než jdou kluci spát, tak si prostě všichni kleknem kolem svíčky, poděkujeme za ten den, co jsme zvládli, poprosíme za to, co jsme nezvládli...a prostě si dáme čas na tu modlitbu, a taková ta snaha, aby slunce nezapadalo nad naším hněvem, a řekneme si že zase zítra začneme znova...“* Respondenti, kteří mají starší děti, propojují často s modlitbou i večerní sdílení a hodnocení celého dne, jak uvádí respondentka č. 2: *„Takže je to takový čas ten večer sdílení, ale není to vždy a intenzivní, ale spíše je to takové sdílení dojmů a koordinování toho, co proběhlo a pak se více věnujeme modlitbě...takže je to takové prolínání toho křesťanského s tím přirozeným.“* Celá modlitba i den bývají zakončeny vzájemným požehnáním, jak uvádí respondent č. 1: *„Pak je taky každodenní rituál, že děti, když jsou spát, tak si jdou pro požehnání, že udělujeme dětem požehnání...a oni nám.“* Kromě modliteb tak společný duchovní život je obohacován společnou účastí na mši svaté zejména v neděli, ale pravidelně také během všedních dní, jak uvádí respondentka č. 1: *„Jsou to vlastně i bohoslužby, kdy chodíme v určité dny pravidelně na bohoslužby společně, takže to se snažíme chodit taky spolu.“* nebo společnou účastí na rodinné pouti, jak uvádí respondentka č. 2: *„...a teďka co jsme spolu manželé, tak jezdíváme na pouť na Homolu a i k manželovým rodičům na hrob, což si myslím, že ty děti vnímají, a že se tam řeknou ty radosti, starosti a poprosíme, poděkujeme.“* Společný čas se taky vyznačuje společnými aktivitami jako je sport, hry, výlety, při kterých se utužují rodinné vztahy, jak uvádí respondentka č. 3: *„Tak určitě kola, lyže, kluci hrajou tenis, chodíme do přírody...rádi si zahrajeme hry společně...“* nebo také

respondent č. 1: „*Tak velmi často chodíme vlastně v sobotu nebo v neděli na procházky, na výlety. Za první, Za druhé ten vztah u všech dětí jsem posiloval i tím, že máme velmi mnoho společenských her.*“ Společný kontakt je v rodinách respondentů také udržován, když spolu nemohou být všichni, a to rozhovory po příchodu ze školy, doprovázením na kroužky, společným úklidem a výpomocí s domácími pracemi, nebo telefonními rozhovory, jak uvádí respondentka č. 2: „*Jinak se synem se občas setkávám ve škole, s dcerou si zavolám, když jde ze školy...*“

Společný čas se prolíná i do ostatních rituálů a zvyků, protože takovéto pravidelné aktivity s nějakým řádem a tradicí jsou zařazovány právě ve chvílích, kdy je přítomna celá rodina. Dnem, se kterým je spojováno nejvíce rituálů a zvyků, je pravidelně neděle, protože jí respondenti dávají výjimečné místo mezi ostatními dny. V tento den všechny rodiny chodí společně na mši svatou. Respondentka č. 2 také uvádí, že záměrně chodí na mši svatou v pravidelný čas a ve své farnosti, aby předali hodnotu věrnosti: „*i ten fakt, že nestřídáme farnosti, i kdyby jsme nebyli přivázaní nábožkem anebo dcera vede každé dva týdny kytarovou mši, tak se snažíme celý život dodržet.*“ Dalším rituálem bývá slavnostní stolování, jak uvádí respondentka č. 1: „*i to stolování se snažíme, aby bylo svátečnější, aby to bylo jiné než ve všední den.*“, zvykem bývá také pečení buchet nebo návštěva cukrárny, jak uvádí respondentka č. 2: „*když nenapeču buchtu, tak zajedem do cukrárny*“. Hlavní společnou aktivitou a zvykem v těchto rodinách je dávat neděli rodině a přátelům, takže se chodí na různé návštěvy, tráví se čas s farností nebo se odpočívá, jak uvádí respondentka č. 4: „*Neděle, rituálem je ranní mše svatá, pak takové jako pobytí s tou farností po mši, zmrzlina a společný oběd, v neděli se snažíme o nějakou siestu kvalitní a nemáme rádi nedělní odpolední akce, ale ne vždy se jim vyhnem a taky děti to často vyžadují, a tak jedem na kole, nebo zůstáváme doma a nebo máme návštěvu a nebo se jenom tak plácáme, hrajem, tvoříme.*“

Kromě nedělních rituálů se v rodinách objevují i rituály a zvyky v průběhu roku. Mnozí mají zvyk pořádat společné rodinné víkendy nebo dovolené jen se svojí rodinou nebo s více rodinami společně, jak uvádí respondent č. 1: „*V létě se snažíme udělat společnou dovolenou, což je náročné, protože všichni mají různé tábory, zájmy, takže je to náročné se domluvit na nějakém termínu...*“ a respondentka č. 2: „*Taky třeba máme spolčo těch sedm rodin a pravidelně společně jezdíváme na hory zimní, v létě se ale po částech třeba setkáváme u moře, nebo na Mariapoli.*“ Mezi předvánoční rituály a zvyky, které posilují hodnoty ve výchově, se řadí pečení cukroví pro sousedy, jak uvádí respondentka

č. 3: „*No tak to je náš rituál, že pečeme Vánoční cukroví, a pečeme ho moc, protože ty lidi kolem nás jsou relativně dost bohatý, ale za krabičku domácího pečeného cukrové jsou dost rádi, takže vlastně pečeme na dárky, a je to něco, co děláme spolu, po večerech, pouštíme si u toho koledy, povídáme si spolu.*“ a taky respondent č. 2 dodává zvyk, který učí děti dávat dále to, co už nepotřebují: „*Přebírají se hračky, ne ty co jsou rozbitý, ty jdou do koše, ale i ty co jsou pěkný a už si s nima tolik nehrajou, tak že by je mohli poslat dál.*“ Dalším rodinným rituálem během celého roku jsou oslavy svátků, narozenin nebo dalších významných výročí, během těchto rituálů se rozvíjí mnohé hodnoty a jak uvádí respondent č. 1 i hodnota myslet na druhé: „*No a pak jsou to různé svátky, že se scházíme na různé svátky, narozeniny...a i děti jsou naučené, že i vlastně nějakým malým dárkem prostě toho i dospělého, i nás, obdarují, prostě, aby na to mysleli.*“

5.4 Zapojení rodiny do Hnutí fokoláre

Čtvrtá kategorie, která vznikla na základě analýzy dat, je kategorie týkající se zapojení rodiny do Hnutí fokoláre. Pro zjištění důvodů, ale i forem zapojení, jsem se respondentů ptala na délku jejich členství v Hnutí fokoláre, na důvody vstupu do tohoto hnutí, na způsoby zapojení respondentů i jejich dětí do Hnutí fokoláre. Z odpovědí vyplynulo, že všechny rodiny se aktivně zapojují do života celého hnutí a to v rámci pravidelných setkání pro jednotlivé věkové skupiny či všechny členy, ale taky v rámci setkání Nových rodin. Důvody ke vstupu a hlavně cesty, kterými k zapojení do Hnutí vůbec došlo, byly rozmanité.

Délka členství je velmi úzce propojena právě s cestou, kterou se k Hnutí fokoláre respondenti dostali. Tři ze čtyř manželských párů jsou zapojeni do Hnutí fokoláre po více jak 30 let, jen jeden manželský pár uvedl kratší délku členství zhruba o deset let. Většina z manželských párů se tak k hnutí připojila ještě za socialismu. Dva z manželských párů se do Hnutí zapojili jako páry a cestu měli tak společnou. Důvodem ke vstupu u nich byla potřeba mít nějaké vlastní společenství a do jakého vstoupili, se dozvěděli teprve časem, jak uvádí respondent č. 1: „*My jsme se k tomu dostali tak, že jsme nevěděli, k čemu jsme se dostali...až vlastně postupem doby jsme zjistili vlastně v jakém společenství a v jaké spiritualitě se nacházíme.*“ nebo jak uvádí respondentka č. 2, že je nadchl článek o manželství, který se jim dostal z rukou jednoho sympatizujícího kněze: „*Já jsem studovala teologii...a když jsme chodili k Jendovi Balíkovi na přípravu na manželství, tak jsem s ním řešila, že bych chtěla uchopit život jednoty mezi manželi a Bohem, a on mi doporučil článek Chiary Lubichové v Novém městě o spiritualitě v manželství...a pro mě to*

byla bomba...“ Druhé dva páry jsou spojené tím, že do Hnutí fokoláre patří od malička, nebo od mladistvého věku, protože do hnutí byli zapojeni jejich rodiče, nebo je tam pozval jejich sourozenec. U těchto manželských párů jsem zjišťovala, proč se rozhodli v Hnutí fokoláre zůstat. Respondent č. 4 uvedl: „A moji rodiče, i když byli členy, tak tatínek mi navrhol, že určitě nebude vadit, když si najdu jinou cestu...a já jsem se trochu porozhlížel, a nic, co by mi sedělo líp, jsem nenašel.“ Všichni respondenti také jako důvod pro zapojení či zůstání v Hnutí uvedli zaujetí spiritualitou, která jim přinesla to, co hledali, jak uvádí i respondent č. 3: „Když mě pozval můj brácha na setkání, tak jsem to cítil jako odpověď v mém životě...a pak taky v různých etapách života jsem cítil, že mě ta spiritualita pomáhá...“

Způsob zapojení rodin do Hnutí fokoláre je různý u všech respondentů. Všichni se však účastní pravidelných měsíčních setkání v rámci takzvaných „hroznů“, což jsou společenství manželů z Nových rodin, ale i pravidelných velkých setkání jednou za čtvrt roku nebo každoročních Mariapoli. Respondenti se však také zapojují jako pomocníci s přípravou setkání či táborů gen, jako volontéři a někteří jako připravující se fokolaríni. *„A později se ještě manžel začal zapojovat více do Ekonomiky společenství a já jsem ještě šla cestou volontérství...scházíme se teda s Novýma rodinama, a ještě jsem v Brně pomáhala vést gen...abys věděla taky, že nejsme fokolaríni, jsme členy díla, ale nejsme těmi, kdo tím žijí dvakrát týdně...“* uvádí respondentka č. 2, naopak respondentka č. 3 uvádí: *„Manžel chodí každéj tejdén do fokoláre jeden den a jako rodina se scházíme jednou měsíčně s tím naším hroznem a vobčas jedem na nějakéj víkend, a do toho je jednou za čtvrt roku takový velký setkání ještě.“* Za zmínění stojí také zkušenost respondentů č. 4, kteří s celou rodinou prožili deset měsíců v Italském Loppianu na Škole rodin: *„Loni jsme absolvovali deseti měsíční školu v Itálii, kdy jsme tady přerušili práci a byli tam, a polovinu z toho jsme chodili do školy, vlastně se vzdělávat o tématech rodiny, a polovinu času jsem pracoval manuálně.“* Zapojení dětí je u respondentů většinou velmi jednoduché. Děti se účastní pravidelných setkání Gen, které probíhají také jednou za měsíc, poté se společně s rodiči účastní společných setkání. Ty větší se zapojují účastí na letních táborech gen buď jako účastníci, nebo jako pomocníci, jak uvádí respondentka č. 2: *„Dcera jezdila taky jako asistentka na tábor gen 4...a syn taky jezdil na tábory gen 4 a taky jezdili na svoje tábory.“* Zapojení rodin do Hnutí se tedy velmi různí a mají na něj vliv různé faktory, kterým se věnuje poslední kategorie.

5.5 Reakce dětí na život ve spiritualitě

Šestá kategorie, se zabývá reakcemi dětí na celkový život ve spiritualitě, na vedení ke způsobu prožívání křesťanského života právě podle spirituality Hnutí fokoláre. Ke zjištění těchto informací jsem se rodičů ptala na úspěšnost zapojování dětí do spirituality, na reakce jejich dětí na toto jejich zapojení a také na to, jaký postoj děti zaujímají ke spiritualitě a jejímu prožívání. Zajímalo mě také, jestli se rodiče setkali s negativními reakcemi a konflikty u dětí v důsledku jejich vedení ve spiritualitě Hnutí fokoláre a zajímala mě také řešení těchto konfliktů. Z odpovědí respondentů lze soudit, že celková reakce dětí na život ve spiritualitě je velmi pozitivní, protože u nich dochází k jakémusi přijetí a postupného samostatného dobrovolného zapojování se do života Hnutí fokoláre.

Díky způsobu, jakým jsou děti ke spiritualitě a všem hodnotám vedeny, většinou dlouho nevnímají, že vůbec do nějakého hnutí patří a berou způsob prožívání za naprosto přirozený a normální, jak uvádí respondentka č. 4: *„Taky bych řekla, že děti téměř nevědí, že patříme do Hnutí fokoláre...“* To potvrzuje také respondentka č. 2: *„Já bych řekla, že to cítí jak přirozenou součást svého života...třeba když sem řešila s dcerou, že některé její kamarádky už nechtějí jezdit na gen, tak jedna fokolarínka mi řekla, Víš, ale už do gen má člověk povolání nebo nemá. A tvoje dcera má povolání, ona to žije...“* Respondenti, kteří mají starší děti však potvrzují, že reakce dětí bývají různé a že jejich duchovní cesty se vyvíjí postupně, jak uvádí respondent č. 1: *„...my to posuzujeme i ty ostatní děti, ne jen dvojčata, a je pravda, že jsou děcka, kteří tím vývojem a tou výchovou zůstali té spiritualitě věrní a jsou kluci, kteří si pak v pubertě zvolili jinou cestu...tady vlastně u těch posledních, kluka a holky, tam to ještě nemůžeme takhle jasně říct...“* Respondenti, kteří mají mladší děti, uvedli, že jejich děti mají většinou pozitivní reakce, protože to, co zažívají ve společenství gen, jim přináší uspokojení, jak uvedl respondent č. 3: *„Tak většinou se těšej, mají tam kamarády a bratrance...My jsme měli třeba problém s tím nejstarším, ho přemluvit na tábor ke skautům, ale na tendle tábor gen jel rád a byl tam spokojenej.“* Starší děti se pak samostatně začínají zapojovat do života v Hnutí fokoláre, pomáhají jako asistenti pro mladší, nebo sami sledují pravidelné myšlenky ve Slově života, jak uvádí respondentka č. 2: *„Takže děcka třeba odebírají myšlenku na den...nebo měsíční slovo života, což už třeba teďka spíš sledují sami...“* nebo respondent č. 1: *„ale je to vidět ne jenom na našich dětech, ale je to vidět i na jiných chlapcích, kteří prošli tím táborem, že se pak zapojují, protože je to oslovilo, protože je to zaujmulo, protože v tom cítí taky i nějakou zodpovědnost vlastně vrátit a předat dál co sami zažili jako hezkou věc...“*

Negativních reakcí, které se vážou na způsob prožívání dle spirituality Hnutí fokoláre, uváděli respondenti minimum. Všichni je však označili za naprosto přirozené a související s věkem, jak uvádí respondent č. 2: „*Samozřejmě...já myslím, že jo, byli tam takové...tož to souvisí s věkem, že ty děcka jako protestují...ani to nebylo, že by naše děti s něčím nesouhlasili.*“ Konflikty, které se projevují nechtutí účastnit se setkání gen nebo účasti na mši svaté, nejčastěji řeší vysvětlení nebo domluvou, jak uvádí respondent č. 1: „*Když mají k tomu určité výhrady, které sdělí vlastně, tak buď se jim snažíme ty výhrady rozptýlit a nebo prostě, když se nám zdá, že to takhle je, nebo to nechceme lámat přes koleno, tak se prostě nezúčastní.*“ Někdy však není pro diskusi nechané místo a je zařazeno vysvětlení, jsou vyjádřené emoce a zakončuje důslednost, jak uvádí následující respondenti:

Respondentka č. 2: „*Spiš takové, že jsme se domluvili, že pojedou na gen a v sobotu ráno a ,Mě se nechce z peřin, já tam dneska nepojedu‘ a já ,No to se ale nedělá, protože tě čekají kamarádi a domluvil ses‘ ,Aaaaaa‘ ...jo takové ty pubertální, tak mu říkám ,No tos měl ale teda říct dřív.*“

Respondenti č. 3: „*Nedělní mše a mše jako taková obecně ,nechci do kostela, nuda‘ ...i když se snažíme, máme pro ně různé misálky, vysvětlujem, ale jako je to dlouhý bez akce, důležité pro ně...ale prostě se do kostela v neděli jde, nad tím se nediskutuje...a Ježíšek nám toho tolik dává, že jako nejít mu poděkovat, nebo nejít za ním jako za někým koho máme moc rádi, to prostě se přece nedělá.*“

Respondent č. 4: „*...řešíme to tak, že na mši se jde a jdou všichni, že si vyjádříme, že to může bejt, že to je pochopitelný, že je nám je líto to, nevím co, prostě vyjádříme ty emoce, ale zatím máme děti v tom věku kdy jim nedáváme tu volbu nejít.*“

Žádné větší konflikty spojené s prožíváním života ve spiritualitě Hnutí fokoláre respondenti neuvadli, lze tak říci, že děti vnímají tuto cestu křesťanství pozitivně, což potvrzuje svojí zkušeností i respondent č. 1: „*Ale prozatím není, chvála Pánu Bohu, nikdo z dětí, že by řekl ,Vy jste mě vychovali špatně, protože věříte v tohle nebo v ono.*“

5.6 Pomocníci ve výchově

Šestá kategorie, která vznikla analýzou dat z rozhovorů, je kategorie o dalších osobách a akcích, které napomáhají rodičům ve výchově jejich dětí. K získání těchto dat jsem se respondentů ptala na zapojení prarodičů, ale i dalších osob do výchovy. Dále jsem respondenty také požádala, aby mi přiblížili, jaké akce a aktivity v rámci Hnutí fokoláre jsou jim nápomocné k výchově.

Respondenti uvedli, že do výchovy svých dětí zapojují různé osoby z jejich okolí, od učitelů ve škole, vedoucích různých kroužků, přes své přátele až po rodinné příslušníky, jak uvedla i respondentka č. 4: „*Tak jsou to všichni učitele, rodina, všichni ke kterým máme důvěru, taky kněz, katechet, občas někdo z Fokoláre, pak vedoucí kroužků, skautingu...*“ Avšak většina za nejvíce vlivné uvedla prarodiče, jak potvrzuje i respondentka č. 3: „*Ale jako cíleně největší vliv na ně má babička s dědečkem, za což sme moc vděční, protože jim toho můžou hodně dát.*“ Charakteristiky vztahů dětí a prarodičů jsou různé, zejména se liší vzdáleností jejich bydlišť. Všichni respondenti uvedli, že nesdílí svoji domácnost s prarodiči, ale že se prarodiče zapojují často. Respondenti č. 2 ale uvedli, že mají zkušenost s tím, když malé děti vyrůstají s prarodiči, a že to mělo pozitivní vliv na jejich vztah: „*...možná je to tím, že jsme těch pět let žili u mojich rodičů, tak u nich se cítí líp...*“ Ostatní respondenti uvedli, že jejich rodiny jsou s prarodiči v kontaktu a že mají pro výchovu dětí vysokou hodnotu, jak potvrzuje respondentka č. 2: „*Ty prarodiče opravdu mají rozměr, který my jim nikdy nedáme...mají čas, milují je...a jsou si cenný, strašně moc.*“

V Hnutí fokoláre jsou pak pořádané různé tematické semináře a pravidelná setkání Nových rodin, ze který mohou rodiče čerpat a vzájemně se obohacovat zkušenostmi, jak uvedl respondent č. 3: „*Čas od času jsou nějaký semináře, přednášky tematický...a pak jako obohacující jsou i ty setkání s rodinama, kdy si člověk vyměňuje zkušenost,...a taky zjistí, že není to hrozně jenom u něj, a že vlastně všichni bojujeme plus mínus podobně...no (smích).*“ Ale jako podpůrné zdůraznili i ostatní pravidelná setkání v rámci gen i pro všechny členy fokoláre, ale i občasné aktivity, jako například Výlet pro Gen, jak stvrzuje i respondent č. 2: „*Tak například setkání gen, když byli malí tak každý rok na Mariapoli, agornamenta, a taky Výlet pro Gen.*“

5.7 Okolnosti

Poslední kategorií, která vznikla v rámci analýzy rozhovorů, je kategorie okolností, které mohou mít vliv, na všechny předešlé kategorie. Cílem rozhovorů nebylo zmapovat všechny okolnosti, a proto je tato kategorie zaměřená na základní charakteristiky rodin, které jistě mají vliv obecně na vše, co se v rámci rodiny děje. Do této kategorie tak spadá věk rodičů, délka manželství, počet dětí, věk dětí, vlastnosti rodičů i dětí a výchova, kterou prošli rodiče v původních rodinách a také aktuální místo bydliště. Většinu faktorů jsem pro větší přehlednost zapsala do následující tabulky:

Tabulka č. 2: Obecná charakteristika rodin						
Respondenti		Věk rodičů	Délka manželství	Počet dětí	Pohlaví a věk dětí	Místo bydliště
Manželé č. 1	Manžel	59	34	6	dvojčata syn a dcera 12,5, 4 dospělí synové	město, Morava
	Manželka	55				
Manželé č. 2	Manžel	45	21	2	syn 15, dcera 17	maloměsto, Morava
	Manželka	45				
Manželé č. 3	Manžel	43	11	3	synové 2, 7, 9	město, Čechy
	Manželka	31				
Manželé č. 4	Manžel	39	13	4 (+2 v nebi)	dcera 4, syn 6, syn 7.5, dcera 9	maloměsto, Čechy
	Manželka	39				

Věk dětí má dle respondentů vliv na mnohé jak ve formě vedení, jak uvádí respondent č. 1: „...tak do určitého věku se dá říct ‚My takhle chodíme do kostela a ty budeš chodit s náma, protože my takhle chodíme‘ a od určitého věku to pochopitelně už takhle řešit nejde...“, tak ve formě prožívání spirituality, jak uvádí respondentka č. 2: „Dcera je introvertní, jako malá bývala hodně úzkostlivá a bývala i často nemocná, a třeba teďka je to děcko, co třeba táhne ve farnosti věci.“ Všichni respondenti uvedli, že jejich styl výchovy ani prožívání spirituality se nijak zvlášť neměnily s nástupem dětí do školy nebo s příchodem puberty. Vnímanou změnou bylo pouze navýšení režimu, který do života dětí přinesla škola povinnosti s ní spojené, jak uvedla i respondentka č. 4: „To bych neřekla, že se něco změnilo, bylo tam maximálně, ale to nesouvisí se spiritualitou, že byl to začátek nějakého většího řádu, toho ty povinnosti, toho musu.“ Respondenti, kteří mají starší děti však vnímají jejich osamostatňování se například na duchovním poli, jak uvedla respondentka č. 2: „Když si můj syn chystal dva roky dozadu setkání gen v Brně, tak mi jeho vedoucí líčil, že měl úžasné zkušenosti, které si připravil na to Slovo života a mě jich nechtěl říct, jo... a tak to sem musela respektovat.“

Kromě věku má určitě na formu výchovy, vedení i prožívání spirituality vliv také povaha dětí, jak dokladuje respondentka č. 4: „...třeba jako vidím, že ty extrovertnější děti snášejí lípe tu spiritualitu, než introvertnější můj syn, který nebude tíhnou k většímu společenství k většímu sdílení...“ Dalším faktorem, který prožívání spirituality ovlivňuje, je i místo bydliště a vzdálenost od míst, kde se konají pravidelná setkání, jak uvádí respondentka č. 4: „Člověk musí intenzivně vyvinout úsilí a čas, aby jel od nás na setkání do Brna.“

Velký vliv na způsob výchovy, stanovené hodnoty, ale i prožívání víry má výchova rodičů v jejich původních rodinách. Všichni respondenti, až na jednoho, byli vychováni v úplně nebo částečně křesťanských katolických rodinách. Většina z nich měla velmi pozitivní zkušenosti a mnohé způsoby, hodnoty, ale i rituály a zvyky si přinesli do svých nových rodin, jak uvedla respondentka č. 2: *„V dospívání jsem si začala uvědomovat, jak ta výchova byla od mých rodičů skvělá, takže jsme měli k sobě důvěru, mohli jsme si vyprávět o problémech...“* a také respondentka č. 3 *„Když jsem byla v pubertě, tak jsem si v duchu říkala ‚Tak tady to já nikdy dělat nebudu, to nechci‘ ale člověk vlastně dojde k tomu, že to bylo super a že to vlastně chce zkopírovat.“* Někteří však zažívali tvrdší výchovu, kde vládla tvrdá ruka maminky nebo tatínka v důsledku jejich vlastností nebo prožití tragické události. Tyto negativní vzpomínky a zážitky pak ovlivňovali různá rozhodnutí, která respondenti dělali v dospělosti. Respondentka č. 2 uvádí: *„Manželova maminka byla taková hodně tvrdá a já nevím kdys mi to prozradil...že prý měl motivaci vybrat si opak své matky jako svoji manželku...“*, a respondentku č. 1 to motivovalo ke snaze k jinému stylu výchovy než měla její maminka: *„Vím, že když jsem byla už v dospívání, tak že sem si řekla, že bych taková nechtěla být a že bych chtěla vychovávat jinak.“*

Nakonec uvádím citaci respondenta č. 1, který velmi jednoduše shrnul, co je hlavním faktorem, který má vliv na výchovu dětí: *„Ono to není jako tak, že bychom si sedli večer a napsali si, že budeme děti vychovávat tak a tak, ale je to o tom, že vlastně tím, že věříme, tím, že se snažíme tu víru v nějaké podobě žít, tak pochopitelně nás to vede k ovlivňování té výchovy.“*

6 Shrnutí a diskuze

Analýzou a interpretací rozhovorů byly získány odpovědi na výzkumné otázky. Mezi hlavní hodnoty a cíle, které jsou základními kameny rodičů pro výchovu jejich dětí, patří předání víry, která je pro všechny zdrojem všech hodnot. Předání spirituality není hlavním cílem, ale právě zapojení rodičů do Hnutí fokoláre ovlivňuje všechny jejich ostatní hodnoty a cíle, které vyplývají z myšlenek a spirituality Hnutí fokoláre. V hodnotách a cílech, ale i v cestách, kterými k nim jsou děti vedeny, můžeme vidět, že se odráží čtyři nástroje kolektivní spirituality, dvanáct opěrných bodů spirituality, život podle barev duhy, ale i pedagogické principy, které ze spirituality Hnutí fokoláre vychází. Dalším základním kamenem, ve kterém je odraz jednoty a lásky, je vytváření rodinné atmosféry a otevřenost vůči svému okolí, přirozené žití společenství, snaha o stále zlepšování se a vedení k specifickému prožívání volných dní, zejména nedělí. Rodiče tyto hodnoty čerpají z hlavních tří zdrojů, a to své víry, svého způsobu prožívání víry čímž je právě spirituality Hnutí fokoláre a z osobní zkušenosti, která spočívá ve zkušenosti z rodiny, zkušenosti s moudrými lidmi a z literatury. Cesty neboli způsoby, jakými jsou děti k těmto hodnotám a cílům vedeny jsou osobní příklad, snaha o přirozené zapojování a hledání společné cesty v daném okamžiku a to skrze pravidelné každodenní činnosti, společně strávený čas různými aktivitami, zájmy, ale i společným prožíváním duchovního života, zařazováním rituálů a zvyků. Tyto rituály a zvyky jsou spojovány s duchovním životem, některé pramení ze spirituality Hnutí fokoláre, ale jsou i přebírány z původních rodin nebo jsou vytvářeny rodinami jako nové. Mezi pravidelné aktivity, zvyky a rituály, které se objevují v rodinách a jsou spojené se spiritualitou Hnutí fokoláre lze zařadit pravidelná setkání v rámci Nových rodin, gen, nebo celého širokého společenství Hnutí fokoláre v České republice, dále také rituál večerní modlitby často spojované právě s odpuštěním a začínáním znovu, důraz na společný život s rodinou a okolím, ale také zvyk hledání společné cesty v daném okamžiku, který se pojí zejména se stylem výchovy. Reakce dětí na zapojení do spirituality a života podle ní je v těchto rodinách pozitivní, protože děti tento způsob života berou za svůj, přijímají ho, účastní se pravidelných setkání, rituálů a zvyků se spiritualitou spojených a berou je jako přirozenou součást svého života. Z toho však nelze usuzovat na to, že spiritualitě zůstanou věrní celý život, jak jde vidět u rodin, které mají dospělé děti. Na pozitivní vztah dětí k Hnutí fokoláre lze také usuzovat z povahy a časnosti konfliktů, které kvůli této formě prožívání křesťanství mají, nebo spíše nemají. Mezi další osoby, které napomáhají rodičům ve výchově, jsou řazeni nejčastěji prarodiče,

přátelé, učitelé a duchovní osoby. Další osoby, které přímo ovlivňují výchovu směrem ke spiritualitě Hnutí fokoláre jsou asistenti gen, ale také rozmanité tematické aktivity, přednášky a setkání v rámci Hnutí nových rodin.

Z výše uvedených faktů vyplývajících z výzkumu lze tedy odpovědět na hlavní výzkumnou otázku kladně, a to tedy, že myšlenky a spiritualita Hnutí fokoláre mají pozitivní vliv na rodinný život a výchovu dětí školního věku, protože z ní rodiče čerpají hodnoty a cíle, které mají vést ke kladnému rozvoji osobností dětí, jsou jimi ovlivňováni i ve stylu vedení a celkové výchovy, která je ve své podstatě demokratická. V tomto stylu vedení jim také napomáhají aktivity, rituály a zvyky, které vyplývají ze spirituality a myšlenek Hnutí fokoláre. Posledním argumentem je také pozitivní reakce dětí na tento způsob prožívání křesťanské víry. Nesmíme však zapomenout, že výsledky výzkumu jsou výlučně platné pro zkoumané rodiny a nelze jej zobecnit na všechny rodiny Hnutí fokoláre a s jistotou říci, že by vliv byl ve všech rodinách stejný.

Téma diplomové práce o vlivu spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku v rodinách tohoto hnutí je tématem, které ještě nebylo zkoumáno. Výzkumy a diplomové práce, které byly na téma Hnutí fokoláre jeho spirituality a výchovy napsané, zkoumaly tyto jevy z jiného pohledu. Základní rozdíl mezi diplomovou prací Adély Rozmahelové s názvem *Hnutí fokoláre a jeho přínos v církvi a ve společnosti*¹⁸³, je, že výzkum se soustředí na významné osobnosti Hnutí fokoláre v České republice a popisuje jejich vztah k hnutí. Další prací, která se věnuje Hnutí fokoláre a výchově je práce Rity Konzalové na téma *Propojení praktického života s křesťanskou vírou jako cíl katecheze dětí v Hnutí fokoláre*¹⁸⁴. Výzkum v této práci je sice zaměřený na děti mladšího školního věku, ale soustředí se na propojení katecheze konané v rámci Hnutí fokoláre s praktickým životem a křesťanskou výchovou. Žádný z těchto výzkumů se nevěnuje vlivu spirituality na rodinnou výchovu, a proto je tato práce přínosem na tomto poli. Mnohé výzkumy a diplomové práce byly napsány na téma výchovy a salesiánské spirituality Dona Boska, avšak tato diplomová práce přináší pohled na propojení výchovy s jinou spiritualitou, a tak přináší nové poznatky v oblasti křesťanské pedagogiky.

---

¹⁸³ ROZMAHELOVÁ, Adéla. *Hnutí fokoláre a jeho přínos v církvi a ve společnosti: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2016. Vedoucí bakalářské práce Václav Slouk.

¹⁸⁴ KONZALOVÁ, Rita. *Propojení praktického života s křesťanskou vírou jako cíl katecheze dětí v Hnutí fokoláre: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta Cyrilometodějská teologická, Katedra křesťanské výchovy, 2010. Vedoucí diplomové práce Rudolf Smahel.

Námětem na další výzkumná šetření v tomto tématu by mohlo být uskutečnění kvalitativního výzkumu s dětmi v rodinách tohoto hnutí, jak přímo ony vnímají své zapojení do Hnutí fokoláre a život ovlivněný touto spiritualitou, nebo kvalitativní výzkum s dospělými dětmi rodin, které už prošli fází života, ve které si zvolili nebo nezvolili zůstat v Hnutí fokoláre. Následné možné porovnání výsledků výzkumů by mohlo přinést nové pohledy na vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu.

Závěr

Předmětem této diplomové práce byl vliv spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku v rodinách tohoto hnutí. Cílem této práce bylo zjistit jaký vliv má spiritualita Hnutí fokoláre na výchovu dětí, v čem konkrétně tento vliv spočívá a v čem se projevuje. Tento cíl byl splněn. K získání dat byla použita forma kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly provedeny s manželskými páry, které se aktivně účastí na životě Hnutí fokoláre a mají alespoň jedno dítě školního věku. Data byla poté analyzována metodou otevřeného kódování a interpretována.

Z výpovědí rodičů vyplynulo, že spiritualita Hnutí fokoláre ovlivňuje rodinnou výchovu jejich dětí, protože se jí snaží prožívat jako přirozenou součást rodinného života. Vliv spirituality se prolíná s vlivem křesťanské katolické víry a je zřejmý v oblasti stanovených hodnot a cílů, které rodiče ve výchově mají. Rodiče se snaží předávat hodnotu otevřenosti a vytváření rodinné atmosféry v rodině i okolí, také se snaží děti naučit přirozeně žít ve společenství, učí je snaze o stále zlepšování se a taky je vede k prožívání neděle jako dne, který patří Bohu a rodině. Zdrojem těchto hodnot je právě víra a spiritualita, ale rodiče také čerpají z osobní zkušenosti z vlastní rodiny nebo od moudrých lidí. Dalším aspektem rodinné výchovy, která je ovlivněná spiritualitou Hnutí fokoláre avšak nejen tou, jsou cesty, kterými rodiče vedou své děti k hodnotám a cílům výchovy. Hlavní tři cesty jsou osobní příklad, přirozené zapojování a hledání společné cesty v daném okamžiku. K tomu připojují cesty denní rutiny, společně stráveného času, kam se řadí i společný duchovní život, a další rituály a zvyky, z nichž mnohé vychází právě ze spirituality Hnutí fokoláre. Toto ovlivnění výchovy a celkového životního zaměření rodin je právě způsobeno zapojením rodin do Hnutí fokoláre, které je velmi různé, ale pravidelné. S tím souvisí i délka napojení rodičů na hnutí. Reakce dětí na vedení k tomuto způsobu života jsou pozitivní, berou to za přirozené a postupně se s tím ztotožňují. Rodiče do výchovy zapojují i další osoby, zejména prarodiče, duchovní, přátele a učitele. Jako podporu vnímají i tematicky zaměřené přednášky a setkání v rámci Hnutí fokoláre.

Mezi nejzajímavější zjištění tohoto výzkumu může být označen fakt, že i přes veškeré stanovené hodnoty, cíle a cesty, které jsou všechny ovlivněny nebo přímo vyplývají ze spirituality Hnutí fokoláre, není absolutním cílem rodičů předat dětem spiritualitu Hnutí fokoláre ale křesťanskou víru jako takovou. Neméně zajímavým zjištěním je také skutečnost, že spiritualita Hnutí fokoláre se prolíná do všech aspektů

rodinného života těchto zkoumaných rodin, a to tak dokazuje, že je opravdu spiritualitou pro každodenní život.

Tato diplomová práce je přínosem pro oblast rodinné výchovy, která je důležitou startovací čarou pro každého člověka. Práce přináší pohled do rodinné výchovy rodin, které se snaží děti vychovávat ke křesťanským hodnotám skrze spiritualitu Hnutí fokoláre.

Resumé

Diplomová práce se věnuje problematice vlivu spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku v rodinách tohoto hnutí. Byl proveden kvalitativní výzkum formou rozhovorů s rodiči, kteří se aktivně zapojují do života v Hnutí fokoláre. Na základě zpracovaného výzkumu, analýzy rozhovorů otevřeným a axiálním kódováním a následné interpretace získaných dat, je přinesen obraz vlivu spirituality na výchovu v rodině. Z rozhovorů vplynuly aspekty rodinného života a výchovy, na které má spiritualita vliv. Jsou to hodnoty a cíle, které mají stanoveny rodiče ve výchově, ale také na cesty, jakými své děti k těmto hodnotám a cílům vedou. Vliv spirituality se tak odráží nejen ve formách vedení a stylu komunikace mezi dětmi a rodiči, ale také na aktivitách, v rituálech a zvycích, které rodina zařazuje do svého chodu. Způsob, jakým děti reagují na tuto formu výchovy a formu prožívání křesťanské víry, ale právě i hodnoty, cíle a cesty vypovídají o pozitivním vlivu spirituality Hnutí fokoláre na výchovu dětí školního věku v rodinách tohoto hnutí. Tato diplomová práce je tak vzhledem do propojení spirituality a myšlenek Hnutí fokoláre s rodinnou výchovou, které má pozitivní dopad na výchovu dětí ve zkoumaných rodinách.

Summary

The diploma thesis is pursuing on the problematic of the influence of the spirituality of the Focolare movement on the education of children of school age in families of the movement. There was taken a qualitative research by the form of interviews with parents who take active part in living in the Focolare movement. Based on the research, interviews' analysis done by open and axial coding and interpretation of gained data, there is brought a picture of the influence of the spirituality on the education in family. From the interviews ensue aspects of the family lives and education which the spirituality influences. They are the values and goals set in the education by parents, and also the ways through which they lead their children to these values and goals. The influence of the spirituality is reflected not only in forms of leading and styles of communication between children and parents, but also on activities, rituals and customs the family has in its life. The way in which the children react to this form of education and the form of Christian faith, but also the values, goals and ways, this all predicate of the positive influence of the spirituality of the Focolare movement on the education of children of school age in families of the movement. So, this diploma thesis is an insight to the connection of the spirituality and thoughts of the Focolare movement with family

education, which has a positive influence on the education of children in the researched families.

Seznam zdrojů a literatury

Seznam literatury

- BAHOUNEK, Jiří. *Křesťanská sociologie pro každého*. Třebíč: Arca JiMfa, 1997.
- BALLNIK, Peter. *Pozitivní otcovství*. Sborník textů z česko-německo-rakouské konference konané 3. – 4. dubna 2006 v Praze, Národní centrum pro rodinu, Brno, říjen 2006. Dostupné online: www.socialninaika.cz/files/files/sbornik06-1.doc, Rodinná politika jako podpora angažovaného rodičovství Studie P. Ballnika je dostupná na: www.broschuerenservice.bmsg.gv.at.
- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad*. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Praha: Česká biblická společnost, 1993.
- BOUDON, Raymond. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.
- BRAZELTON, T. Berry a GREENSPAN, Stanley. I. *Die sieben Grundbedürfnisse von Kindern*. Weinheim und Basel, 2002.
- BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1996.
- CLARK, Nancy. *Sportovní výživa*. 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2014.
- CLOUD, Henry, TOWNSEND, John. *Prosím tě, mami....* Praha: Návrat domů, 2000.
- ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.
- ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996.
- FREUD, Sigmund. Three essays on the theory of sexuality. In *The Standard Edition the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, 7. London: Hogarth Press, 1958.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993.
- GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013.
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016.

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007.
- JOSSELSOHN, Ruthellen. Identity development in adolescence and its implications for adulthood. *Adolescent psychiatry*. Vol. XVI, Chicago: University of Chicago Press, 1989.
- *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- KONZALOVÁ, Rita. *Propojení praktického života s křesťanskou vírou jako cíl katecheze dětí v Hnutí fokoláre: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta Cyrilometodějská teologická, Katedra křesťanské výchovy, 2010. Vedoucí diplomové práce Rudolf Smahel.
- KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011.
- LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětského lékaře*. Praha: Avicenum, 1991.
- LUBICHOVÁ, Chiara. *Cesta ke společenství: úvod do spirituality jednoty*. Praha: Nové město, 2005.
- LUBICHOVÁ, Chiara. *Dobrodružství jednoty*. Praha: Nové město, 1992.
- LUBICHOVÁ, Chiara. *O rodině*. Bratislava: Nové mesto, 1991.
- LUBICHOVÁ, Chiara. *Projev při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky*. Washington: Americká katolická univerzita dne 10. 11. 2000. (Přeloženo pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláre).
- LUBICHOVÁ, Chiara. *Rodina: rodiče, manželé, snoubenci a děti se ptají....* Praha: Nové město, 1999.
- MAREŠ, Jiří a KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno, MU 1995.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.

- MLČÁK, Zdeněk. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990.
- MUCHA, Ivan. *Sociologie: základní texty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009.
- NAKASE, Victor. „*Laudatio*“ při slavnostním předání doktorátu honoris causa z pedagogiky Chiaře lubichové. Washington: Americká katolická univerzita dne 10. 11. 2000. (Přeloženo pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláře).
- PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Praha. SPN, 1966.
- *Pravidla Gen 3*. Vyd. 3. (Pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláře). Srpen 2003.
- *Pravidlá Gen 4*. (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláře).
- *Pravidlá hnutia Nové rodiny*. (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláře). 2008.
- PREKOPOVÁ, Jiřina. *Von der Liebe, die Hlat gibt*. Munchen: Kosel – Verlag, 2000.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Dítě, radost a výchova*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003.
- PROKEŠOVÁ, Miriam. *Vychovávám, vychováváš, vychováváme (dobře)?*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013.
- ROGGE, Jan-Uwe. *Výchova dětí krok za krokem*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2007.
- ROZINAJOVÁ, Helena. *Pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.
- ROZMAHELOVÁ, Adéla. *Hnutí fokoláře a jeho přínos v církvi a ve společnosti: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra historie, 2016. Vedoucí bakalářské práce Václav Slouk.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004.
- SECONDIN, Bruno a Václav PLÍŠEK. *Nová hnutí v církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999.

- STŘELEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998.
- *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II*. 2. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015.
- VÁGNEROVÁ, Marie a HADJ MOUSSA, Youcef. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.
- *Velký sociologický slovník*. 2, P-Ž. Praha: Karolinum, 1996.
- YABLONSKY, Lewis. *Otcové a synové*. Praha: Portál, 1995.
- *Základné stanovy Mariinho diela (Hnutia fokoláre)*. (Pre vnútornú potrebu Hnutia fokoláre). Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2009, s. 17.

Elektronické zdroje

- VLK, Miloslav. K úmrtí Chiary Lubichové. In: *MILOSLAV KARDINÁL VLK* [online]. 17.3.2008 [cit. 4.5.2017]. Dostupné z: <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=235>.
- ŠEBEK, Jaroslav. Odešla Chiara Lubichová. In: *Katolický týdeník* [online]. 18.3.2008 [cit. 9.5.2017]. Dostupné z: <http://www.katydz.cz/clanky/odesla-chiara-lubichova.html>.
- Historie. In: *Hnutí fokoláre v České republice* [online].[cit. 09.05.2017]. Dostupné z: <http://www.focolare.cz/o-nas/historie>.
- *Ekonomika společenství: Nový způsob ekonomického jednání* [online]. [cit. 9.5.2017]. Dostupné z: <http://www.ekonomikaspolecenstvi.cz/>
- Fotografie: Chiara Lubichová, zakladatelka Hnutí fokoláre. In: *Hnutí fokoláre v České republice* [online].[cit. 09.05.2017]. Dostupné z: <http://www.focolare.cz/o-nas/chiara-lubichova>
- Fotografie: Igino Giordani, první ženatý fokolárin, s Chiarou Lubichovou. In: *Hnutí fokoláre v České republice* [online].[cit. 09.05.2017]. Dostupné

[z:http://www.focolare.org/wp-content/uploads/2010/12/Igino-Giordani-con-Chiara-Lubich-2.jpg](http://www.focolare.org/wp-content/uploads/2010/12/Igino-Giordani-con-Chiara-Lubich-2.jpg)

- Fotografie: Maria Voce, nynější prezidentka Hnutí fokoláre. In: *Hnutí fokoláre v České republice* [online],[cit. 09.05.2017]. Dostupné z:http://www.focolare.org/wp-content/uploads/2014/09/Maria_Voce.jpg

Nepublikované texty (pro vnitřní potřebu Hnutí fokoláre) – Všechny texty použity s laskavým svolením delegátky Hnutí fokoláre v ČR Jarmily Malíkové.

Přílohy

Příloha č. 1: Fotografie č. 1: Chiara Lubichová, zakladatelka Hnutí fokoláre

Příloha č. 2: Fotografie č. 2: Igino Giordani, první ženatý fokolarín, s Chiarou Lubichovou

Příloha č. 3: Fotografie č. 3: Maria Voce, nynější prezidentka Hnutí fokoláre

Příloha č. 4: Tabulka č. 1: Model devíti polí

- Umístěna v textu na str. 45.

Příloha č. 5: Graf č. 1: Axiální kódování

- Umístěna v textu na str. 64.

Příloha č. 6: Tabulka č. 2: Obecná charakteristika rodin

- Umístěna v textu na str. 78.

Příloha č. 7: Polo-strukturovaný rozhovor - otázky

- **Úvod**
  - Můžete mi, prosím, říct základní informace o vaší rodině?
  - Kolik máte dětí?
  - Jak dlouho jste manželé?
  - Kolik je Vám let?
  - Žijí s vámi vaši rodiče?
- **Pohled rodičů na výchovu dětí**
  - Co je podle Vás cílem rodinné výchovy dětí?
  - Kdy by se podle Vás mělo začít s takovou výchovou, která povede k těmto výsledkům?
  - Z čeho při vaší výchově vycházíte?

- Jak probíhala výchova v rodině u vás?
- Jaké na ni máte vzpomínky?
- **Rodiče a Hnutí fokoláre**
  - Jak dlouho jste členy Hnutí fokoláre?
  - Na základě čeho jste se rozhodli vstoupit do Hnutí fokoláre?
  - Co je pro vás na myšlenkách Hnutí fokoláre nejvíce zajímavé?
  - Co je na těchto myšlenkách inspirativní směrem k rodinnému životu?
- **Běžný den v rodině**
  - Popíšete mi, prosím, Váš běžný den v rodině?
  - Jaké pravidelné rituály či zvyky zařazujete do pravidelného chodu vaší rodiny?
  - Jak probíhají?
  - Kdy se během dne sejde celá vaše rodina?
- **Víkend a rodina**
  - Jak probíhají vaše typické víkendy?
  - Věnujete se celá rodina nějaké společné aktivitě?
  - Odlišujete nějakým způsobem rodinný život v neděli od ostatních volných dní (sobota, státní svátky)?
- **Výchova k hodnotám**
  - Jaké základní hodnoty máte stanovené pro výchovu vašich dětí?
  - Odkud tyto hodnoty čerpáte?
  - Které z těchto hodnot vyplývají ze spirituality Hnutí fokoláre?
  - Máte nějaký pravidelný víkendový rodinný zvyk / rituál?
- **Prožívání spirituality Hnutí fokoláre v rodině**
  - Jak s dětmi mluvíte o spiritualitě Hnutí fokoláre?
  - Jaké konkrétní zvyky a rituály ze spirituality Hnutí fokoláre zařazujete pravidelně do rodinného života?
  - Jak vedete děti k účasti na tomto způsobu prožívání křesťanské víry?
  - Jak se Vám daří děti zapojovat do prožívání spirituality?
  - Jaké jsou jejich reakce?
  - Setkali jste se i s negativními reakcemi na vedení děti ke křesťanskému způsobu života (protest / nechuť / hádky / cílená neúčast / cílené sabotování)?
  - Jak je řešíte?

- Setkali jste se i s negativními reakcemi směrem k akcím a myšlenkám Fokoláre (protest / nechuť / hádky / cílená neúčast)?
- Jak je řešíte?
- **Nástup dítěte do školy, výchova a spiritualita**
  - Změnilo se něco ve formě výchovy či prožívání spirituality spolu s nástupem dítěte do školy?
  - Začalo se dítě více zajímat o spiritualitu?
  - Jak na dítě působí prostředí školy, školních povinností a nevěřící spolužáci?
  - S jakými reakcemi se dítě setkává ve škole, pokud o něm jeho spolužáci vědí, že je z křesťanské rodiny a chodí do kostela?
  - Jak je nese?
- **Vstup dítěte do puberty, výchova a spiritualita**
  - Změnilo se něco ve formě výchovy či prožívání spirituality spolu s nástupem puberty u dítěte?
  - Museli jste vy, jako rodiče, změnit některé výchovné postupy?
  - Jak se dítě staví k prožívání spirituality Hnutí fokoláre?
- **Další osoby zapojené do výchovy**
  - Jaké další osoby zapojujete do výchovy vašich dětí?
  - Jak se zapojují prarodiče do výchovy dětí v rodině?
  - Jaké pravidelné akce/aktivity v pořádané v rámci Hnutí fokoláre vám pomáhají s výchovou dětí?
- **Závěr**
  - Chtěli byste ještě něco zdůraznit, doplnit či vyzdvihnout?

Příloha č. 8: Tabulka č. 3: Kódování prvního řádu

KATEGORIE	KÓDY
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	nejvíce zajímavé myšlenky
	inspirativní myšlenky pro rodinu
	cíl výchovy
	hodnoty ve výchově
	vlastnosti spirituality
ZDROJE HODNOT A CÍLŮ	zdroje výchovy
	vlastní výchova rodičů
	zdroje hodnot
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	denní rutina
	společně strávený čas
	rituály a zvyky
	počátek výchovy
	způsob vedení
	změny s nástupem do školy
	změny s nástupem puberty
ZAPOJENÍ RODINY DO Hnutí FOKOLÁRE	délka členství
	důvody ke vstupu
	okolnosti vstupu
	forma členství/způsob zapojení
	zapojení dětí do Hnutí
REAKCE DĚTÍ NA ŽIVOT VE SPIRITUALITĚ	důsledky vedení
	konflikty
	řešení konfliktů
POMOCNÍCI VE VÝCHOVĚ	osoby zapojené do výchovy
	zapojení prarodičů
	sdílení domácnosti s prarodiči
	aktivity Hnutí fokoláre zaměřené na výchovu
OKOLNOSTI	počet dětí
	věk dětí
	délka manželství
	věk rodičů
	vlastnosti dětí

Příloha č. 9: Tabulka č. 4: Kódování druhého řádu

KATEGORIE	KÓDY	KÓDY 2. ŘÁDU	Poznámky
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	nejvíce zajímavé myšlenky	snaha o stálé zlepšování se -body spirituality	jednota (hledat to, co nás může spojit); začínat znovu; pomocná berlička; žít podle Evangelia
		společenství	kolektivní spiritualita, jiný způsob myšlení; vytváření vztahů; sdílení života, modlitba, záleží na svatosti toho druhého, kvalitní vztahy
		atmosféra rodiny	otevřenost, láska k Bohu, sobě i druhému, cíl svatosti skrze bratra
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	inspirativní myšlenky pro rodinu	praktičnost, univerzální uplatnění spirituality	aplikovatelný do všech aspektů života
		začínání znovu	odpuštění
		hlubší duchovní život	modlitba, sdílení
		postoj k ostatním lidem	pomoc druhým
		přirozenost společenství	život s komunitou, trvalé vztahy, součást velké rodiny
		inspirativní pro druhé	
		pomocná berlička	
		naslouchání	ne prosazovat jen vlastní názory
		otevřenost vůči okolí	
		společenství majetku	
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	cíl výchovy	příprava na samostatnost	
		předání víry	
		dobří lidé	
		pomoc druhým	
		křesťanské ctnosti	
		život ve společenství	
		ne jen fokoláre	
		hodnocení vlastních možností	správně žít přítomný okamžik
		Láska k sobě	
		láska k druhým	
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	hodnoty ve výchově	začínání znovu - odpuštění	
		křesťanské ctnosti	
		osobní spořádanost	
		vytrvalost	

		láska	k sobě, k druhým k Bohu, obdarování dárkem na svátek
		pomoc druhým	
		otevřenost	zapojení do farnosti...vidět v každém Ježíše, nemůžu být svatá, když není svatej ten vedle mě, mít rád ostatní takový jaký jsou
		dobří lidé	
		poctivá snaha	
		vyrovnanost	život podle barev
		přirozený život ve společenství	mít také vlastní společenství
		žít správně přítomný okamžik	
		mít priority	
		specifické prožíván volných dní	společná chvíle
			pracovní sobota
			nejsou typické, každý jiný
			zvažování potřeby v danou chvíli
		odlišnost neděle	čas pro rodinu
			ostatní aktivity výjimka
			nepracovní den, i na počítači, ani úkoly do školy
			čas pro sebe a pro druhé
MYŠLENKY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	vlastnosti spirituality	praktická do života	
		hodně široký srdce	
		neustále hledá společně, to co je optimální na děláni v tuhle danou chvíli	
		není návod, manuál	
ZDROJE HODNOT A CÍLŮ	zdroje výchovy	katolická víra	
		zkušenost z rodiny	osobní vzpomínky, zkušenosti, rady rodičů
		spiritualita	myšlenky, hodnoty, formace z Hnutí (přednášky, kurzy, literatura, škola rodin)
		moudří lidé	společenství z mládeži, rady rodičů, rady jiných lidí, asistenti, duchovní rodiče

		papež	
		literatura	
ZDROJE HODNOT A CÍLŮ	vlastní výchova rodičů	vlastnosti rodičů (rodičů)	
		vlastnosti výchovy/rodiny	
		způsob křesťanské výchovy	
		následek zkušenosti	
		mimořádná událost	
		způsob trávení času	maminka nechodila do práce
ZDROJE HODNOT A CÍLŮ	zdroje hodnot		všechny hodnoty z ní vyplývají
		spiritualita	
		osobní zkušenost	
		Evangelium	
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	denní rutina	každodenní činnosti rodičů	práce, mateřská dovolená, domácí práce, hlídání dětí, návštěvy, doprovázení dětí do školy, výpomoc s hlídáním
		každodenní činnosti dětí	školka, škola, kroužky (zájmy dětí), školní povinnosti
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	společně strávený čas		snídaně a večeře během týdne; obědy během víkendu, odpolední svačina během víkendu
		společné stolování	
		společný duchovní život	modlitba ráno a večer, společná mše svatá, požehnání
		společné aktivity	večery, domácí práce, málo společného času, sobotní nákup, návštěvy, telefonní hovory, doprovázení do školy, večerní čtení
			výlety
			hry
			návštěva prarodičů
			rybaření
			filmový večer
			sobotní nákup
			úklid
			sport
			víkendy tatínek s dětmi
		společné rozhovory	sdílení, rozhovory po škole a před spaním, naslouchání

CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	rituály a zvyky	nedělní rituály a zvyky	návštěva cukrárny
			pečení buchty
			priorita společné mše svaté
			návštěvy
			slavnostní stolování
		Roční rituály	Vánoční posílání hraček dál
			pečení cukroví
			pout' - odevzdání těžkostí Bohu
			oslavy, narozeniny, svátky, církevní oslavy
			společné dovolené v létě a zimě
			společné zájmy
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	počátek výchovy	od narození	
		od početí	
		v přípravě	
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	způsob vedení	doprovázení hotových osobností	
		láska k dětem	
		přirozenost	
		křik	
		fyzické tresty	
		vyjadřování emocí	
		odpuštění	
		naslouchání	
		rozhodnutí	
		vysvětlování	
		důslednost	výběr trestů
		osobní příklad	
		brát jako normální součást života	přirozenost
		svoboda	nenutí, nepovinná setkání, od určitého věku volnost vybrat si i jiné hnutí; nabídka
		osobní příklad, ne přednášky doma	ne vědomé vedení

		zařazování spirituality do chodu života	Slovo života, myšlenky na den, sdílení myšlenek, modlitby (TimeOut), akce (pravidelná setkání, Mariapoli, agornamenta), sdílení, odpuštění (večerní rituál)
		podpora	
		naslouchání	
		rozhovor	
		hledání společné cesty v daném okamžiku	
		zvažování priorit	
		styk s komunitou	
		plánování	puberta
		předávání zodpovědnosti	úklid, vedení táborů
		řízení činnosti dětí	
		neustálé zapojení do činnosti	
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	změny s nástupem do školy	režim	
		žádné změny	spiritualita
		konflikty ve škole	
		nevěřící prostředí od malička	
		otázky dříve než přišla škola	
		tolerantní prostředí	
		nestydí se	
		změna slovníku	
CESTY K HODNOTÁM A CÍLŮM	změny s nástupem puberty		
		osamostatňování se od rodičů	sdílení s vrstevníky
		samostatný zájem	
ZAPOJENÍ RODINY DO Hnutí FOKOLÁRE			
ZAPOJENÍ RODINY DO Hnutí FOKOLÁRE	délka členství		
ZAPOJENÍ RODINY DO Hnutí FOKOLÁRE	důvody ke vstupu	myšlenka spirituality; potřeba společenství; pomocná berlička; uspokojení	jednota

ZAPOJENÍ RODINY DO HNUTÍ FOKOLÁRE	okolnosti vstupu	primární nevědomost o Hnutí; přečtení článku o manželství a vstup až po svatbě; narozena do hnutí; pozvání rodinným příslušníkem v době puberty; hledání jinde a návrat	
ZAPOJENÍ RODINY DO HNUTÍ FOKOLÁRE	forma členství/způsob zapojení	zapojení do Ekonomiky společenství; volontérství; pomoc asistentům, ne zasvěcení fokolaríni	setkání s Rodinami, setkání se společenstvím ve farnosti (hrozen)
ZAPOJENÍ RODINY DO HNUTÍ FOKOLÁRE	zapojení dětí do Hnutí		
		setkání s Novými rodinami	spolu s rodiči na jejich setkání
		setkání s Gen	jednou za měsíc
REAKCE DĚTÍ NA ŽIVOT VE SPIRITUALITĚ	důsledky vedení	samostatné zapojování se	setkání, akce, přirozená součást života
		samostatný zájem o myšlenky na den, slovo života, sdílení, modlitbu	
REAKCE DĚTÍ NA ŽIVOT VE SPIRITUALITĚ	konflikty	nechť k účasti na setkání	
		nechť k účasti na výuce náboženství	
		kolize s jinými akcemi	
		nechť k účasti na mše svaté	
		nechť k modlitbě	
REAKCE DĚTÍ NA ŽIVOT VE SPIRITUALITĚ	řešení konfliktů	rozptýlení	
		nelámání přes koleno	
		zvažování priorit	
		vedení k vnitřní kázni věrnosti	
		není možnost volby	vzhledem k věku
		vyjádření emocí	
		motivace	
		vysvětlování	
POMOCNÍCI VE VÝCHOVĚ	osoby zapojené do výchovy	rodinní příslušníci	sourozenci dětí, sourozenci rodičů, snachy, prarodiče
		duchovní osoby	kněží, katecheti, asistenti, fokolaríni

		náboženské osoby	Bůh, andělé strážní, svatí patroni
		přátelé	ze společenství, kamarádi dětí
		učitelé	ve škole, vedoucí kroužků, skautingu
POMOCNÍCI VE VÝCHOVĚ	zapojení prarodičů	vzdálenost bydlišť	
		časnost kontaktu	
		povaha vztahu	
		vlastnosti prarodičů	
POMOCNÍCI VE VÝCHOVĚ	sdílení domácnosti s prarodiči		
POMOCNÍCI VE VÝCHOVĚ	Aktivity Hnutí fokoláre zaměřené na výchovu		
		schůzky, besedy, semináře tematicky zaměřené na výchovu	
		Hnutí Nových rodin	výměna zkušeností
		setkání gen	
		Mariapoli	
		agornamenta	
		další setkání	
		setkání brněnské komunity	
		Výlet pro Gen	
OKOLNOSTI	počet dětí		
OKOLNOSTI	věk dětí		
OKOLNOSTI	délka manželství		
OKOLNOSTI	věk rodičů		
OKOLNOSTI	vlastnosti dětí		